



Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

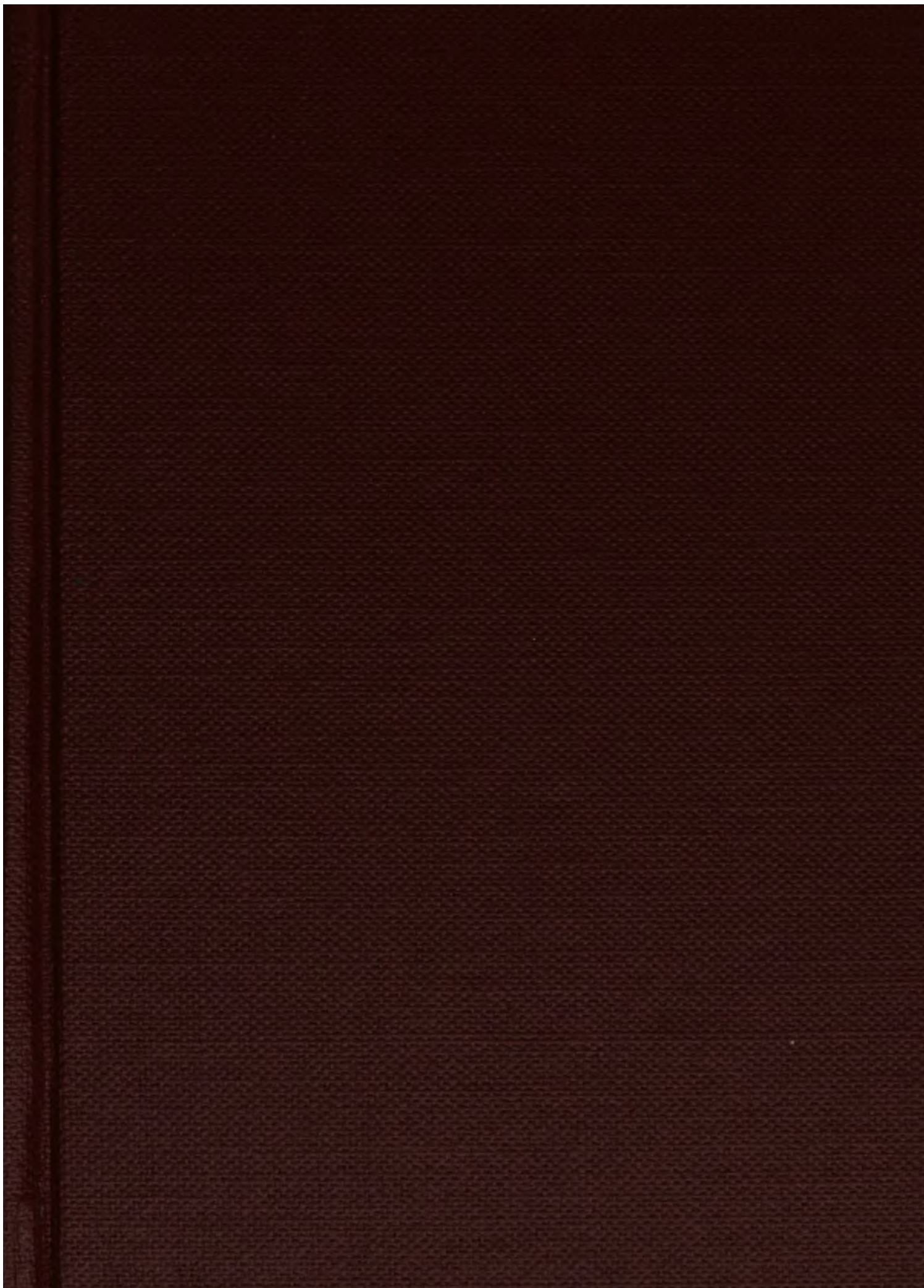
This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

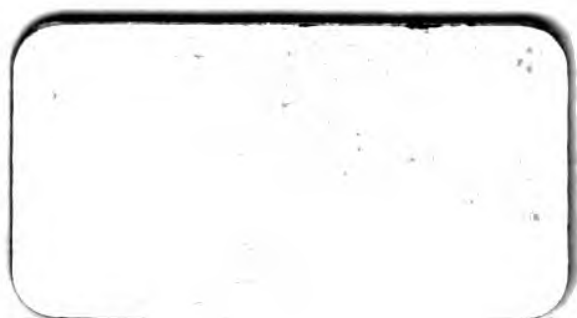


This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.





PG 1918. P8. A4. P4







Dr. Preserlin

PESMI

Franceta Preširna,

s

pésnikovo podobo, z njegovim životopisom in
estetično-kritičnim uvodom.



V LJUBLJANI.

Založil in prodaja H. Ničnian, Stari trg št. 5.



Preširnovo življenje.

Rekel je nekdo, in po pravici, da naša lépa dežela ravno svojo najneprijaznejšo stran kaže tujemu popotniku, ki jo po véliki cesti preleti po čez brez daljše pomúde, svoja največa čuda pa da celó skriva globoko v osrčji. Tako tudi ljudstvo, ki v nji prebiva, kakor bi se nekako sramovalo méčih in blažih čutov, le prerado tujca na videz obrača neko trdost in osornost, da ga torej lahko krivo sodi, kdor se je le po vrhu seznanil ž njim ter mu ni pogledal na dno srca. Preširen, ki je v vsem pravi, zvest sin, rekel bi, cvet svoje domovine in svojega naroda, njima je tudi v tem enak.

Človek ima navado, izvirajoče mu iz neke srčne potrebe, da si od imenitnega moža, kateri ga navduša s svojimi déli, zlasti pa od pesnika, kateri se je s svojimi pesmami priljubil njegovemu srcu, v domišljji ustvari podobo, ktera se, kolikor mogoče, ujéma z njegovimi dušnimi déli. Življenje pesnikovo si rad misli polno mikalnih dogodkov in skrivnostnih zaplétek, polno strasti in bojev — zdaj viharno, zdaj mirno, zdaj temno, zdaj jasno; življenje, ki se nepokojno ziblje in pólje od žalosti do veselja, od veselja do žalosti.

Toda nikoli ne, ali pa le redkokrat se vnénje življenje ujema z notranjim; le malokdaj je lepi, blagi duši dano, spodobno prebivališče. Ne čudi se torej, blagovoljni bralec! ki so ti Preširnove pesmi tolikokrat z neizrečeno milobo srce objemale, če, ko bereš v teh vrsticah pesnikovo življenje, nikakor ne najdeš v njih čiste, vzvišene podobe Preširnove, kakoršno si je ustvarilo tvoje srce.

Preširnovo življenje, kar se ga je pokazalo svetu, tiho je, mirno, vsakdanje, vse njegovo bitje je bilo preprosto, navadno domače. Preširen je podoben Sokratu, ki je bil slaba, nelepa posoda najblažih misli, najviših resnic.

Priprostih kmečkih starišev sin, bil je Preširen rojen v Vrbi na Gorénjskem 3. decembra 1800. leta.

Gotovo ni brez pomembe, da je v otročjih letih naš pesnik že gledal lepo gorenjsko stran, ktero neki sloveč anglešk popotovalec imenuje najlepšo dolino na svetu.

Komaj pa je bil malo odrastel, poslali so ga stariši v šolo v Ribnico, ker si je menda bil v rodu z ribniškim dekanom. V Ribnici imajo še zdaj knjigo, v kateri je Preširen zapisan med tistimi učenci, ki so bili zarad pridnosti obdarovani. Že zgodaj je toraj pokazal svojo bistro glavo. Kdo vé, ali ni tudi to pomenljivo, da se je morebiti prebrisan, živi deček ravno tukaj že nekoliko navzél krepkega ter jedernatega narodnega govora in tiste šegavosti in zabavljivosti, ktera je od nekđaj domá v tej dolini.

Od tod je prišel 1811. leta* v Ljubljano, v latinske šole. Akoravno si je moral tukaj, posebno v viših šolah, kruha služiti s tém, da je ljudem po hišah otroke učil, vendar ni zanemarjal samega sebe. Če mu je primanjkovalo časa, pa mu je pripomogla delavnost in bistra glava, da je bil redno med prvimi.

Po dovršeni gimnazii je šel na Dunaj pravoslovja se učiti. Tudi tukaj je moral naš pesnik, kakor toliko Slovencev pred njim in za njim, svoj čas in svoje moči drugim posojevati. Naključilo se je, da je prišel za učenika v sedanji Klinkowströmov institut, kjer mu je sreča za učenca naklonila mladeniča, deželana, ne rojaka, ki sluje zdaj med prvimi pesniki nemškega naroda — Antona grofa Auersperga.

Kako je budil in razvijal temu mladeniču pesniški duh; koliko je tu od malo znanega slovenskega pesnika pridobil slavni nemški: to je ta sam očitno spoznal v lepi pesmi, ktero je svojemu učeniku posvetil na hvaležen spomin. Ne bomo se pa nikakor motili, če mislimo, da je tudi naš pesnik v spominu ohranil te ure, ko mu je bilo dano z mladeničem, ki je umel svojega učenika, podučeváje razgovarjati se o najimenitnejših rečéh človeškega življenja.

Na Dunaji se je bil Preširen seznanil s češkim literatom Čelakovskim, ki je posebno v prsih mladega Slovenca obudil vseslovansko idejo. Šel

* Ta létница nikakor ni trdna, ker je menda šele 1822. leta dovršil ljubljansko učenje.

je neki bil Preširen tudi s svojim prijateljem o praznicah na Češko, kjer se je seznanil z življenjem bratovskega naroda. Znano je, da je šele ta Čeh oči odprl Slovencem, ter jim pokazal, kakošen pesnik jim je Preširen. Ostal je v zvezi z njim do smrti.

Leta 1828. je postal Preširen jezičen doktor. Prišel je potem v Ljubljano, kjer je dobil cesarsko službo pri višem denarnem uradu.

Ali tukaj je bil zarés pegaz v jarmu. Mladí pevski duh, ki je začel razvijati svoja krepka krila, ní se mogel srečnega čutiti o tesnih oklepih, ni se mogel sprijazniti z enakomernimi vsakdajnjimi opravki. Razprtíje z višimi so kmalu primorale mladega pesnika, da je popustil svojo prvo in zadnjo cesarsko službo. Ko je bil tako brez službe, tedaj mu je prav prišlo povabilo prijatelja dr. Chrobata*; stopil je v njegovo pisarno za koncipijenta.

Chrobat je poznal Preširna, in védel je, da se mora tacemu nenavadnemu človeku marsiktera preglédati; znal je tako ravnati z njim, da si ga je obdržal veliko lét, in Preširen mu je bil izvrsten delavec.

V tem času je Preširen prvič stopil s svojimi pesmami pred slovenski svét.

Začélo se je bilo takrat po slovenskem vesélo delavno gibanje na literarnem polji, kjer so ledinorali: Čop, Kopitar, Smole, Metelko i. dr.

* Dr. Chrobat je bil oče gospé Lujize Pesjakove.

možjé, ktere bo slovenski narod vedno imel v hvaležnem spomínu.

Da Prširen, ki mu je bila nad vse pri srcu omika slovenskega naroda, ni bil zadnji v tej rodoljubni družbi, to se umé samo ob sebi.

Biblijotekar Čop je namenil tedanjega skriptorja M. Kastelca, da je bil jél Čebelico izdajati.

Prvi zvezek je prišel na svitlo 1830. léta. V njem so bile natisnene prve Preširnove pesmi. V 30. letu svoje starosti je tedaj Preširen razglasil svoje prve pesmi. Svét ni mogel gledati, kako pesnik počasi raste in se razvíja, kako se s trdom vadi in uri. Kakor Atena oborožena Diyu iz glave, tako je Preširen stopil dovršen pesnik pred slovenski svét, ki je takrat prvokrat čul pesmi, kakoršnih ní več pozneje.

Nespametno bi pa bilo, trditi, da je tudi takrat še le začél svoje pesmi delati.

Ko je bil še v latinskih šolah v Ljubljani, že tačas pravijo, da se je bil seznanil pri kupcu Princu z njegovo hčérjo, ktero je učil, in da se mu je iz tega znanstva razcvela neuslišana, idealna ljubezen, ki mu je, kakor Mozesova palica skalo odprla prsi, iz katerih se je izlil vir neumerjočih pesmi*.

Izkušnja nas učí, in ne more biti drugače, da pesniki, ki že po svoji natori vse bolj živo in

* Po raznih okolnostih bi pa človek sodil, da Preširen v svojo učenko ni bil zaljubljen, da morda takrat celó k Primčevim ni hodil; vsaj v njegovih pesmih nikjer ni sledú o tem; da je torej vse to najbrže pozneje izmišljena pravljica. V sonetu: „Je od vesel'ga časa teklo léto“ Preširen celó sam pravi, da se je bil še le 1833. leta prvič zaljubil v Julijo.

globoko čutijo, le težko in malokdaj se sprijaznijo z realnim življenjem. Preširen je bil pesnik v najvišim pomenu te besede. Imel je srce mehko in občutljivo za srečo in gorje vesoljnega človeštva. Zgodaj pa je že okusil bridki „sad spoznanja“, ki zamori v prsih človeku vsako veselje.

Bolj in bolj se mu je začelo mračiti življenje. Žalil ga je pogled po svétu, ki ga je bolje spoznal, ko kdo drug — žalil ga je pogled po svoji nesrečni domovini, katero je ljubil nad vse, in žalil ga je tudi pogled v samega sebe. Ko mu je 1840. leta umrl edini prijatelj, kateri ga je popolnoma umél — Smole (Preširen je naredil po njem mrtvaški list, prvi v slovenskem jeziku), čutil se je samega in zapuščenega na svetu.

Ni mu bilo dano, da bi si bil ustanovil lastno družino, ki ima za vsacega moža veliko tolažbe v sebi.

Ne sodimo torej preostro ter ne čudimo se, če vidimo nesrečnega pesnika, da išče svojim bolečinam ne zdravila, ampak le mamíla tam, kjer vsaj za nekoliko ur „vseh bolečin se pozabljivost pije“.

Léta 1847. se je preselil v Kranj, kjer mu je bila podeljena ravno ustanovljena advokatíja. V tem letu je izdal svoje pesmi, kolikor mu jih je pripustila tedanja cenzura. V Kranji je preživel svoje zadnje dni mirno, če ne veselo:

Cel dan iz pravi kovál bom rumenjake
Zvečer s prijatli praznil bom bokale.
Preganjal z vinom bom skrbi oblake.

Vse je poznalo in rado imelo priljudnega gospoda. Posebno so ga ljubili otroci, zlasti ker se jim ni rad bližal s praznimi rokami. Tékali so neki po ulicah za njim, kliče ga: doktor, fig!

Večer temnega življenja mu je za nekoliko časa obsijala vesela zarja, ki je bila napočila njegovi ubogi domovini. Videti je bilo, kakor da bi se hotelo že izpolniti pesnikovo prerokovanje:

Vreména bodo Kranjcem se zjasnile.

Sreča ga je obvarovala, da ni doživel žalostnega časa, ko bi bil moral peti:

Biló blisk nagel upanje je célo
Ki le temnejši noč stori, ko vgásne.

V potrpežljivosti je nosil „življenja pezo“, dokler ga ni rešila „zadnja ljub'ca, bela smrt“.

Dné 8. februarja 1849. leta mu je zatisnila očí sestra, ki mu je bilo vedno zvesta družíca.

Up sreče unkraj groba v prsih hrani,
njemu so

V pokoj'le groba — bolečine!

Z Bogom spravljen je končal svoje nemirno življenje. Dagarin, kranjski dekan, bil mu je za izpovednika in tolažnika v zadnjih urah.

Literarne zapuščine ni bilo najti po njem. Kar se sploh govori o njej, človek težko verjame, ker je prežalostno. Pravijo, da je na dvorišči zgoréla. Trdi se, da je bila vmes vsa Byronova Prisina prestavljena, ena novela in ena drama; koliko liričnih pesmi, ne vé nihče povedati.

Kakor Vodnik, bil bi tudi Preširen mogel péti

Ne hčere, ne sina
Po meni ne bó,
Dovolj je spomina,
Meni pesmi pojó.

Spisal je celó nekoliko nemških pesmi, tudi nekaj svojih je ponemčil — vse to se hrani v rokopisu ljubljanske muzeje.

Ko so ga izgubili, takrat so še le čutili Slovenci, kaj jim je bil Preširen. Njegov pogreb je bil veličasten, kakoršnega še ní imel noben Slovenec. Prišli so mu zadnjo čast izkazat iz vseh slovenskih strani.

Léta 1852. so mu postavili slovenski domorodci na kranjskem pokopališči, kjer počiva, spominek domačega umetnika, narejen iz domačega mramorja z dobro izbranim napisom:

Ena se tebi je želja spolnila
V zemlji domači da truplo leži.

Obilo je bil pozneje češčen in slavljen v pesmih in govorih, ali slabo poznán, premalo bran, še menj posneman.

Te revne vrstice o življenji prvega slovenskega pesnika morajo za zdaj zadostiti blagovoljnemu bralcu. Da je bilo še té moči spisati, nam je posebno pripomogel g. Zupan na Dunaji, za kar mu tu izgovarjamo očitno zahvalo.

Pravo Preširnovo življenje pa so njegove poezije.



Preširnove poezije.

Če pregledujemo literature raznih narodov, vidimo, da vsaka je le polagoma rastlo in s časom se razvijala po zakonih, ki izvirajo iz zgodovine ter in značaja posameznih ljudstev in njihovih zemljepisnih razmér. Vse so potrebovale po več stoletij, da so dospéle svojo najvišo stopinjo. Res ugledamo v njih sem ter tam posamezne može, kateri se nam zdé med drugimi čisto nove velikanske prikazni, možé, kateri so vsak sam zase več storili v malo létih, kakor drugih veliko pred njimi in za njimi v stoletjih. Ali kakor se nahajajo po navadi na zemlji visoke gore, ktere bi se samotne dvigale s planjav, temveč je vsaka le dél celega pogorja, tako nam bo kmalu očito, ako reč tanje preiskujemo, da tudi ti možjé so v natorni zvezi z svojimi predniki in nasledniki, naj se še tako po svoji velikosti in imenitnosti odlikujejo od njih. Vsak je tako rekoč izrastel iz svojega časa, iz svojega naroda. Učil se je od svojih prednikov, in od njega so se učili, kateri so prišli za njim.

Shakespeare, do zdaj največi pesnik vseh časov in narodov, stoji res med svojimi vrstniki, kakor velikan med pritlikavci. Svojega duha se pač

ni navzél od svojih prednikov, bil je njegova last; svojih misli ni podedoval po njih. prejel pa je od njih — in to je imenitno — jezik, ki je bil po mnogovrstnih delih že tako omíkan in uglajen, da je bil pripravna obleka za najviše misli in najgloboče čute, za nežno-boječe šepetanje mlade ljubezni in za strašno kletev kraljevega očeta, kteremu je bila pamet zmešala otročja nehvaležnost.

Ozrimo se pa zdaj na našo mlado literaturo.

Vodnik je, kakor je sploh znano, prvi poskusil nas jezik ubíрати po umetnih ritmih.

Za to mu slovenski narod ne more zadosti hvaležen biti, ko bi ga še bolj slavil, kakor ga je pri vsakteri priliki. Ali ne bodimo samo hvaležni, bodimo tudi pravični. Naj bodo te prve Vodnikove poskušnje še tako dobre, kakoršne so v resnici, vendar so in ostanejo le poskušnje. Velicega pesnika Vodnika ne moremo imenovati.

Kaj pa je prišlo za Vodnikom! — Preširen. Po prvi poskušnja v priprostih pesmicah — dovršena lirika, ob enem narodna in umetna! Zastonj bi izkali v literarnih zgodovinah enake prikazni.

Veselo se čuti in praša se človek, ki bere Preširnové poezije, od kot je dobil pesnik ta jezik, tako preprost in vzvišen, tako naroden in umeten!

Nekako čudno se mu godí, kdor hoče pisati o Preširnu. Njegove posamezne pesmi so tako lehkoumne in jasne, da jim ni tréba nikakoršnega razlaganja. Kdor hoče brati Preširna, ni mu tréba ne bistrumja, ne učenosti — tréba mu je le srca. To se vé da, kdor ga hoče uméti popolnoma, mora

tudi poznati življenje. Kaj je Preširen, to bo védel
le tist, kdor pozná „kragulja“,

Ki kljuje srce od zora do mraka, od mraka do dné.

Torej teh vrstic pisalec, ki mu je naložena
težka naloga, da spodobno piše o prvem slovenskem
pesniku, ne bode si prizadeval, da bi o njem po-
vedal kaj čisto izvirnega, kar se ni še slišalo; da
bi prižgal novo luč, ki bi razsvetljevala temne
koti; tudi ne bo izkazoval svojega bistrumja s
tem, da bi po pesniku iskal pég in próg: dovolj,
če mu bo mogoče poezije, ki so tako različne,
zediniti, in najti jim vír, iz ktere so bile vse; s
kratka, če mu bo mogoče iz pesmi posneti pravo
pesnikovo podobo.

Pri tem opravilu se je pa težko ubraniti necega
mladostnega ognja, neke navdušenosti, ki se človeka
tako rada polasti, ko govori o svojem ljubljencu.

Vsak omíkan narod ima v literaturi moža,
kterega ne čestí, ne hvali samo, kterega zares
ljubi, kakor svojega prijatelja; vse mu je lepo na
njem, vse ljubo, še celó njegove napake; rad se
díči in ponaša ž njim, in gorje mu tujcu, kateri bi
se lotil njegovega ljubljenca — gréh se mu zdi
vsaka beseda, ktera bi ga kolikaj grajala; gréh
se mu zdi še premrzla hvala. Vsak narod ima
moža, kterega si misli s sveto, čisto glorio okoli
glave. Kar je Angležem Shakespeare, Fran-
cozom Racine. Italijanom Dante, Nemcem
Göthe, Rusom Puškin, Poljakom Mickievič
— to je Slovencem Preširen! Vreden je vsaj,

da ga česté in ljubijo ter se ponašajo ž njim in hvalijo nebesa, ki so jim že tako zgodaj, tako nenadoma „z domačimi pesmami Orfeja poslale“. Če naslednje vrstice nekoliko pripomorejo, da se bo ta pesnik bolj spoznaval, čestíl in posnemal, kakor, žalibog! do zdaj, dosegle bodo svoj namen, in spolnila se bo pisalcu srčna želja.

Ako le po vrhu pregledamo Preširnove poezije, že vidimo, kako so mnogovrstne in različne, dasi je tako majhno njihovo število. Od nežne pesmi, ki pohlevno-boječe prosi ljubice prijaznega pogléda do ostre zabavljice, ki zbáda s svojim želom — ne brez strúpa — svojega nasprotnika tam, kjer ga najbolj skelí; od veséle pesmi, ktero prepeva vriskáje mladi vojak, svoje mladosti in kreposti vesel, do žalostne zdravljice, ki poje:

„Da ni nesrečen, kdor v grobu leži,“

kolik razloček! In vse te pesmi, tako različne — po svoje dovršene! Zdaj ti bo ta bolj všeč, zdaj ta; kakor ti je ravno pri srcu, ko jih vzameš v roke. Preširnova pesem se glasí časi, kakor žvrgolenje skrjančevo, ki se veselo suče proti jasnemu pomladanjskemu nebu, časi kakor pesem slavčeva, ki v tihi noči samotno na grmu sedèč globoko iz srca toži svoje bolečine.

Prvi pogled pa nam tudi kaže, da je veliko več kakor vseh drugih, med Preširnovimi pesmami takih, ki pojó ljubezen, tako da, kdor je ravno kar prvič prebral Preširna, skoraj gotovo se ga polasti

misel, da njegov glavni čut, iz kterega izvirajo vsi drugi, ki mu je vdehnil največ pesmi in najlepših, ta je ljubezen. In to misel potrjuje pesnik sam, že v uvodni pesmi, ko nagovarja svoje strune:

Ako mor'te, omečite
Neusmiljeno srce;

dalje v uvodnem sonetu: „Očetov naših imenitne déla“.

Preslabe, péti boje vam sloveče,
Pojó Kranjíc lepoto moje strune
In tvojo čast, nevsmiljena devica!

v sonetnem vencu: „Vse misli 'zvirajo 'z ljubezni ene“:

Ti si življenja moj'ga magistrále.
Srcé mi je postalo vrt in njíva,
Kjer seje zdaj ljubezen elegíje.

V sonetu: „Biló je, Mojzes! tebi naročeno“:

Pet' ljubeznjívost tvojo in lepoto
Je moj poklic in samo opravilo.

Ljubezen je torej središče, okoli kterega se sučejo vsi pesnikovi čuti — središče njegovega pesniškega značaja. Ker nam je pesnik sam razodel to skrivnost, kaj bi je dalje iskali?

In vendar motili bi se in krivico bi delali pesniku, ako bi mu verjeli, kar sam trdi. Tanjša preiskava nam, upamo, pokaže, da Preširen ní erotičen pesnik, ní kak zakasnjén trubadúr — vsaj ne v navadnem pomenu.

Ljubezen čista in neoskrunjena je gotovo mogočen, tudi blag čut, ki človeka povzdiguje, čisti in nagiblje k blagim delom; vendar ne more popolnoma napolniti moškega srca.

Pregledimo malo tanje Preširnove poezije!
Ktere čute še nahajamo v njih? Kmalu nam bo
očito, da zraven ljubezni do izvoljene devíce pes-
nika posebno navdaja ljubezen do domovine, ki
se tako naravno strinja ž njo:

Solzé 'z ljubezni so do tebe vroče,
Iz domovinske so ljubezni lile.

Ali ta ljubezen mu zbuja le žalostne čute.
Veselní pogled v pretekle čase:

Viharjev jeznih mrzle domačije,
Bilé pokrajne naše so, kar Samo!
Tvoj duh je zg'nil, kar nad tvojo jamo
Pozabljeno od vnukov veter brije. —

V sužnosti je vedno zdihovala slovenska zemlja :

Obložile očetov razprtije
S Pipinovim so jarmom sužnov rámo!

In zopet:

Na tléh ležé Slovenstva stebri stari,
V domačih ségah vtrjene postave;
Ječé pod teškim jarmom sini Slave,
Le tujcem sreče svít s v Kranji žari,
Ošabno nos'jo ti po koncu gláve!

Žalostna je sedanjost. ker

Zemlja slovenska, predraga dežéla,
. . . zdaj ima grob komaj za nas.

Vidi, kakó Slovenci zaničujejo svoje najdraže
blago:

Kaméne naše, zapuščene vbož'ce,
Samice so pozabljene žal'vale;
Le tujke so častile Kranjcev množ'ce.

Vzdiguje mu up le pogled po širocem svetu,,
ker vidi, da

Najyeč svetá otrokom sliši slave.

Pomagati ne more svoji nesrečni domovini
ktero zapuščajo lastni sini; ali posvečuje ji vsaj
svoje pesmi:

Z bridkostjo so srcé mi napolnile
Skeleće misli, da Slovenec mile
Ne ljubi matere, vanj upajoče,
Željé rodile so prehrepeneče,
. . . da zbudil bi Slovenšč'no célo,
Da bi vrnil k nam se časi sréce.

Obrača se proti nebu z milo prošnjo:

Da bi nebésa milost nam skazále!
Otájat' Krajna našega sinove,
Njih in Slovencev vseh okrog rodóve,
Z domač'mi pesmam' Orfeja poslále.
Da bi nam srca vnel za čast dežele,
Med nami potolažil razprtije,
In spét zedinil rod Slovenšč'ne cele! —

Ušlišana bo njegova molitev — v duhu že
gleda lepo prihodnost in prerokuje jo nam in sebi
na tolažbo:

Vreména bodo Kranjcem se zjasnile,
Jim mil'ši zvezde, kakor zdaj sijàle.

Kdo je kdaj bolj goreče ljubil svojo domovíno?
kdo globokeje čutil in žaloval o njeni nesreči? kdo
je kdaj tako lepo podobo dal temu čutu?

Pač ní tréba opominjati, da „Kranjci“ so
našemu pesniku „Slovenci“ in da Slovence imenuje
večkrat vse Slovane. Če pomislimo, kdaj so bile

te pesmi tiskane, moramo se le čuditi, da si je naš pesnik še toliko upal; čuditi se pa moramo tudi tistim, ki so našemu pesniku očitali da je le „Kranjec“, da nima srca za vse Slovane.

Domoljubje je torej, kakor smo videli, drugi poglavitni čut našega pesnika, kterega sam na stran stavi svoji bolezní.

Pa razen teh dveh idej se nam kaže v Preširnovih poezijah še druga, ki je razločna od prvih. Pesnik je nesrečen, njegove poezije

Iz krajev niso, ki v njih solnce sije.

Tega pa ní kriva sama neuslišana ljubezen, kakor bi se mislilo; sam svoji ljubi pravi, da srce mu

— ní prej biló veselo,
Ko se záte je vnélo. —

Še menj ga pa žali, da, ker mu

— je sročé dár bila klofúta,
Ne spravi vkup darov potrebnih Pluta.

Tolaži se z osodo vseh pevcev:

Le začniva pri Homeri,
Slep je, kdor se s petjem vkvarja,
Pevcu vedno sreča laže.

Pevcec ní nevošljiv tistim, ki hlepé vedno po denarji; on ne potrebuje posvetnega blaga:

Koder se nebó razpénja,
Grád je pevcu brez vratarja,
V njem zlatnina čista zárja,
Srebrnina rosa trave,
S tem posestvom brez težáve
On živí, vmerje brez dnarja.

Bolečine njegove izhajajo iz drugega víra.
Komaj mu je minila „življenja lepša polovica“, že
poje :

Okusil zgodaj sem tvoj sad, spoznanje!
Veselja dokaj strúp njegov je vmoril;
Sem zvedel, da vest čisto, dobro djanje
Svet zanič'vati se je zagovoril.
Ljubezen zvesto najti, kratke sanje!
Zbežale ste, ko se je dan zazoril.
Modrost, pravičnost, učenost, device
Brez dót žal'vati videl sem samice.
Te videt', grjé videti napake,
Je srcu ráne vsékalo krváve.

Svojemu zgodaj umrlemu prijatelju, kateri mu
je bil enak po mislih in po osodi, poje v spomín :

Da ni nesrečen, kdor v grobu leží.

Poznal je, kakor on, življenje, prehodil je bil,
kar ga je omikanega svetá; ali kar je videl in
slišal, z žalostjo mu je napolnilo srce :

Videl povsod si, kak iščejo dnarje,
Kak se le vklanjajo zlat'mu bogú;
Kje bratoljubja si videl oltarje?
S srcem obupnim si prišel domú.

Premišljevaje svoje preteklo življenje se pes-
nik spominja svoje mirne, rojstne vasice. Da bi
je ne bil zapustil nikdar! Ker

Ne vedel bi, kakó se strúp prebrača,
Vse, kar srcé si sladkega obéta;
Mi ne bilà bi vera v sebe vzéta,
Ne bil viharjev notranjih b' igrača!

Mirno bi mu bili tekli dnevi v nedolžnosti
in srečni nevednosti — ali:

— — mladen'ča glédati je gnálo
Naključje zdanjih dní, dokler na póti
Prihodnosti biló je zagrinjále. —
Zvedrila se je noč, zijá nasproti
Življenja gnjus, nadlóg in stisk ne málo,
Globôko brêzno brez vse rešne póti.

In tako sta mu v srcu

Obup, življenja gnjus začela boje
Erinje vse so se ga polastile.

Trpljenje mu ne preneha, nazadnje:

Navadile so butare se pleča
In grenkega se usta so bokala.
Otrpnili so udje mi in sklepi,
In okamnelo je srcé preživo
Strah zbežal je, ž njim upenje golj'fivo.

In to misel ponavlja v vrsticah, ktere je postavil svojim poezijam na čelo:

Sem dolgo upal in bál,
Slovó sem upu, strahu dal
Srcé je prazno, srečno ní,
Nazaj si up in strah želí. —

Strašen stan! — ali ní le njegov, ampak vsacega pevca, ki mu ne smé biti

— pretežkó
V prsih nosit' al' pekél al' nebó.

Pridejo mu pa ure, ko ne more več prenašati „življenje peze“. Življenje mu je „ječa“; kliče smrti, da bi ga rešile iz nje:

Prijazna smrt! predolgo se ne múdi,
Ti ključ, ti vrata, ti si srečna cesta,
Ki pelje nas iz bolečine mesta,
Tje, kjer trobljivost vse verige zgrudi;



Tje, kamor moč pregánjavcev ne seže;
Tje, kamor njih krivic ne bó za nami;
Tje, kjer znebí se človek vsake téše,

Dasitudi nam je pesnik že sam po svoje dosti jasno razodel ta čut, ktereга še imenovati ne moremo z eno besedo, morda vender ne bo preveč, ako malo obširneje o njem govorimo.

Vsak človek, kateri se ne plazi, kakor brezumna žival, po zemlji; kateri ne išče ter ne najde svojega poklica, svoje sreče v tém, da bi pasel telesne počutke: ne more, ko bi tudi hotel, sprijazniti se z življenjem, kakoršno je. Ustvaril si je v prsih, ali prav za prav, prinesel je s seboj na svet podobo, ideal, kakoršen bi moral biti človek, kakoršno življenje. Ta podoba, ta ideal mu je last, ktera ga spremlja skozi življenje.

Komaj pa je stopil v realno življenje in začel spoznavati svét, že mu je očito, da to, kar vidi in sliši okrog sebe, nikakor se ne strinja s podobo, ktero nosi v prsih. Ta mu kaže, da smo si bratje vsi, „kar nas po zemlji hodi“; v življenji pa vidi, kako se sovražijo in preganjajo ljudstva, rodovi, bratje, — da človek živi vedno, kakor divja zvér, v krvavi vojski s človekom, ko da bi ne bilo prostora za vse na svetu; da ljudi držé le — in še komaj — železne ograde, zakoni, da se ne podavijo in pokončajo. — „Kje bratoljubja si videl oltarje?“

Srcu mu pravi, kako lép, kako visok je človeški poklic; življenje pa mu kaže, kako vse svoje dni človek rije po zemlji, ter išče, kar bi mu napaslo lepe počutke; da edina moč, ktera goni človeka, ta je gola

samopridnost in samopašnost. „Videl povsod si, kak iščejo dnarje!“ saj „človek toliko veljá, kar plača“.

Srce mu pravi, da kakor ima posamezen človek pravico na svetu, živeti po svoje in razvijati svojo posebnost — saj mnogovrstnost je zakon v natori — tako ima vsak narod, bodí si velik ali majhen, ne le pravico, še celó dolžnost, da se izbrazuje po svojih posebnih lastnostih, ktere mu je stvarnik podelil, in da se tako vdeležuje vesoljnega napredka, vesoljne človeške omíke, v kateri izpolnuje človeštvo svoj poklic na svetu; vidi se pa, da, kakor človek človeka, narodi zatirajo narode, in mogočnejši je slabejšemu nemil gospodar. Pa kaj se mora še videti! Že natora veléva človeku, da, kakor ljubi mater, ki mu je dala življenje, mora tudi ljubiti deželo, v kateri se je rodil; da mora ljubiti med vsemi ljudmi najbolj tiste, kateri z njim govore eno govórico: ali koliko jih je, ki ne poznajo, ali pa nečejo poznati svoje domovine, ktere se sramujejo, ker je majhna in revna; ki se pridružuje njenim nasprotnikom, ter jo zatirajo z njimi vred! —

Slovenec mile

Ne ljubi matere, vanj upajoče.

To mu kaže pogled okrog sebe. In ko pogléda v samega sebe, žalosten vidi, da tudi on ne zadostuje idealu, in čisto slabost svoje volje, ker tudi njemu ní mogoče, popolnoma se oprostiti materije, ki ga teží in vleče k tlam; čuti, da njegove moči imajo ozke meje, pa kar je ónostran njih, da mu bo večno nedosežno — zastonj mu je trud in hrepenenje. Ko vidi in čuti vse to, nazadnje mu je še „vera v sebe vzéta“.

To razprtje, ta disharmonija med idealom in svetom navdaja človeka z žalostjo, ktera pa, to se ve da, po navadi kmalu utihne v hrupu in nemiru vsakdanjega življenja.

Pesnika loči od navadnega človeka posebno to, da čuti vse bolj živo, bodi si žalost ali radost, in sicer ne samo svoje žalosti ali radosti, ampak veseli se z veselimi, joka se z jokajočimi.

Lastna nature in okolnosti pa ustvarijo nekterega pesnika tako, da je posebno občutljiv za žalost in trpljenje, kterega je obilo razlitega po „tej solzni dolini“. Kakor čebela iz sredje cvetice méd, srce on strup in otožnost iz vsake stvari in prikazni.

Takemu poetu je konflikt, o katerem smo govorili, še veliko hujši; njemu je disharmonija vir globoke srčne otožnosti in neskončnega hrepenenja. Posvetni šum in hrum, vse slaščice in veselice mu ne odženo, ne utešijo kragulja, „ki kljuje srce od zore do mraka, od mraka do dné!“

Ali pesnik ne čuti samo bolj živo te bolečine, prejel je od stvarnika neprecenljivi dar — in to ga še le dela za poeta pred svetom — da temu čutu daje podobo, življenje. Tako mu je ta skeleči čut vir neumerjochih pesmi.

Surovi ljudje imajo navado, da oslepé ptiča, da jim slajše poje. Tak pesnik je pravi mučenik človeškega rodó, ker vzame náse vse naše gorje, prepevaje ga v sladkih pesmih, ktere nam topé otrpla srca — on trpí, da se mí veselimo.

Tak Pesnik je Preširen!

Poezija ima že po svoji natori to lastnost, da se ne razodeva sama na sebi ali abstraktno; kaže se v oblikah, ki so sploh znane in umljive, v podobah, ki so nekako domače človeškim očém, človeškemu srcu. Poezija, akoravno visoka, nebeška gospá, kaže se v človeški podobi smrtnim očém, ljubi ljudi, rada je med njimi, smeje se in joka z njimi. V mraku zahaja tihoma v borno kočó; počene k detetu v zibeli, ter mu poje, da zaspí; séde med otroke, ter pravi jim pravljice, da se čudijo in bojé, da se jokajo in smejejo; bliža se devici, ki zamišljena stojí, ter ji pravi o njenem ljubčku; položi starčku na trudno ramo mehko ročíco, ter ga opominja jasnih preteklih dni.

Najviša, najimennitnejša ideja, ktere se je kdaj lotil pesnik, nam se razodeva v prosti narodni pravljici, v Goethejevem Faustu.

Našli smo tri poglavitne čute v Preširnovih pesmih: ljubezen, domoljubje in tisto hrepenenje po idealu. Ni tréba dokazov, vsak vidi že sám, da izmed teh treh čutov je najimennitnejši zadnji. Kdo bi verjel pesniku, ki nosi v prsih tako terpljenje, kakor smo videli, če nam trdi, da nima druge želje, druzega hrepenenja na svetu, kakor da bi mu v last prišla ženska, kateri ní mari njegove goreče ljubezni, pa naj bo ta ženska v resnici nad vse „Delije, Korine, Cintije in Lavre“ in kar je še drugih takih sladkoglasnih poetiških idealov. Ta ljubezen je — da se predolgo ne zamudimo pri tej reči — le poetiška fikcija: to hrepenenje po izvoljeni devici je simbol hrepenenja po nedosežnem idealu!

Ljubezen je čisto človešk, sploh znan čut; soroden in podoben je čutu, o katerem govorimo; vanj je torej zlil naš pesnik, kakor v najpripravnejšo obliko, čut, ki se ne dá tako lepo vpodabljati sam na sebi.

S tem pa ni nikakor nečemo trditi, da bi pesnik bil s premislekom tako ravnal; da bi si bil svojo ljubezen čisto izmislil, v ta namen, da bi bil mislil na ideal, ko je na svojo ljubo pesmi skladal. Tako nikoli ne ravna umetnik sploh ne, zlasti pa pesnik ne. Podobe, ktere ustvari, mora v svojih prsih nositi in gojiti, s svojo srčno krvjo jih rediti; le tako bodo dihale in po žilah jim bo tekla prava gorka človeška kri. Take so poezije Preširnove. Nespametno bi bilo torej in tudi popolnoma nepotrebno za naše mnénje, kaj tacega trditi. Preširnova ljubezen je morala imeti resnične pradloge — to nam kaže vsaka vrstica njegovih pesmi; nič ní v njih mrzlega, ponarejenega, posiljenega, — v vseh pravi ogenj, prava strast, prava kri. Ta čuta se popolnoma strinjata in zlagata, ali prav za prav, drug zajet v družem. Neuslišano hrepenenje pesnikovo po devici, ktere mu doseči ní moči, počasi se mu je razširilo v hrepenenje po idealu. Nesrečni pesnik ob enem prepeva svojo dvojno nesrečo.

Taka v pravem pomenu poetična ljubezen pesnikova mora torej biti nesrečna, in otročje je vprašanje, „kaj bi bilo, ko bi uslišana bila Preširnova ljubezen“.

Preširen je torej, če smo prav spoznali njegovo posebnost, njegov pesniški značaj, pevec

disharmonije med idealom in življenjem v podobi nesrečne ljubezni. Nesreča njegove domovine in lastna nesreča so le posamezni deli vesoljne nesreče!

Da je ta misel prava, nam kaže pesnik sam tako jasno in očitno, kakor je le mogoče v poetiški obliki.

Poglejmo v vencu sonet: „Ur temnih“. V neizrečeno lepi, visoki podobi, kakoršne se nahajajo le v Preširnovih sonetih nam razodeva pesnik, da prava sreča, po kateri hrepeni, ni ljubezen izvoljene device, da bi mu ona ne napolnila v resnici srca, ne utešila hrepenenja; da bi mu le bila tolažilo — zdravilo!

Ur temnih so zatirale jih sile
Vse pevca dni, ki té ti pesmi pôje
Obup, življenja gnjus začele bôje,
Erinje vse so se ga polastile.
Ko v veži je Orest Dijane mile
Zadobil spet bil zdravje duše svoje,
Tak bi bilé se od ljubezni Tvoje
Vmirile prsi, lica se zjasnile.

Zadnjič nam potrjuje to misel tudi besede, ktere je pesnik za vodilo postavil na čelo svojim pesmim:

Sem dolgo upal in se bal,
Slovó sem upu strahu dál;
Srcé je prazno, srečno ní,
Nazaj si up in strah želi.

V teh besedah je kratko in krepko popisano pesnikov stan, kakoršnega smo spoznali tudi mi.

Kar smo tu dokazali o Preširnu, to se da obrniti na večino liričnih posnikov.

Še o Petrarki, s katerim se tako rad primerja Preširen, in kateri je postal pravi ideal erotičnega pesnika, trdi neki njegov izdajatelj in velik čestitelj,* da vsa tista njegova slavna ljubezen je čisto izmišljena, ker se ne more nikakor misliti, da bi tako pameten mož bil 21 let neprenehoma vzdigoval za ženó, ktera se ní zmenila zanj, in po njeni smrti še 10 let žaloval po nji. Bodi si to že tako ali tako, gotovo je le, da so o njegovi Lavri še dan denašnji nič trdnega ne vé, akoravno je pesnik očitno živel pred vsem svetom. Gotovo je tudi to, da, akoravno nam tolikrat trdi, da nima noč in dan druge misli, pa da je popolnoma neobčutljiv za vso lepoto razen nebeške svoje Lavre, ktera mu je začetek in konec življenja, vendar mu vse to ní branilo, da bi ne bil ves tist čas živel z drugimi v srečni in rodovitni ljubezni! Tudi Petrarki je bila ljubezen, ktero je prepeval za svoj edin čut poetska oblika, akoravno v družem domenu.

Vendar je še nekoliko Preširnovih pesmi, ki ne prepevajo teh čutov. Te so — tu govorimo samo o čisto liričnih — vesele, šaljive ali pa zabavljive. Ima namreč naš pesnik to redko lastnost, da naj si bo njegov značaj ves resen, zna vendar ravno tako zapeti veselo, šaljivo ali celó zabavljivo pesem. Tudi v tem je pravi sin svojega naroda, ki ima, kakor malokteri, tako čudno združene te lastnosti.

Zdaj, ko smo spoznali iz liričnih pesmi pravi pesniški značaj Preširnov, nam je govoriti še o

* Venezia 1820. presso Fr. Andreola.

tem, kako se razodevala značaj v posameznih pesmih; govoriti nam je o njegove poezije obliki.

Oblika je — v širjem pomenu — v poezii, kakor v umetnosti sploh, skoraj ravno tako imenitna, kakor ideja; dovršeno je umetno delo le če sta ideja in oblika enako lepi, če sta med seboj popolnoma v soglasji.

Pesnik sam je razdelil svoje poezije po vnénji obliki v: pesmi, balade in romance, različne poezije, gazele, sonete in lirično-epično pesem: Krst pri Savici.

P e s m i.

Pesmi je Preširen imenoval tiste svoje poezije, katerim je dal tako notranjo in vnajno obliko, da so za petje pripravne.

Največ jih prepeva ljubezen. V nji se pesnik obrača do neusmiljene devíce. Toži ji svoje bolečine, toda ne prosi jo ljubezni; naj mu le daje gledati svoje oko, kakor solnce cveticam; budi naj mu pesmi v prsih njen pogled. Še tega ne izprosi — pred obličje ji ne sme! — Pokoren je strašnemu povelju. — Naj mu dovoli vsaj, da bi smel misliti nanjo! Da ji ne bil žalil očesa, umeknil se ji bo izpred obličja; naj mu roko podá v prijazno slovo! Več ga ne bo videla, vender pa — tako se tolaži — še v posvetnem hrupu bo pomnila nesrečnega pevca!

Ta kratki pregled nam že dovolj jasno kaže karakter njegove pesniške ljubezni.

Tri pesmi niso osebne. Prepevaje v lirični obleki nezvestobo žensko in moško — in njeno

gorjé. Pri „Mornarji“ je videti, kakor bi bil pesnik mislil na svojega nesrečnega prijatelja Smoleta. Za drugi dve: „Zapuščena“, „Nezakonska mati“ je gotovo pesnik vzel motiv iz preprostega, kmečkega življenja, katero ima tudi svoje bolečine in trpljenje — svoje romane in tragedije, samo da se ne kažejo radovednim gledalcem in poslušalcem. Ljudstvo trpi in molči.

Dve sta veseli, fantovski, prav v narodnem duhu zloženi. Dve sta péti umrlim na spomin: ena slavi očeta slovenske poezije, ena se pa v veseli vinski družbi spominja nesrečnega prijatelja, ki je v hladni zemlji našel zaželeni mir, ktereга ni bilo moči najti na zemlji.

Ena: „Izgubljena vera“, sama na sebi popolnoma umljiva, ima to posebnost, da ji, ker je očitno osebna, razlagalec ne ve pravega mesta odkazati med drugimi njene vrste.

Zadnja — in ní je pesnik zastonj postavil na to mesto — nam kaže pesnikovo srce, iz ktereга so se rodile te pesmi. Čudno so s poprejšnjimi strinja ta pesem, kateri je po mislih in besedah malo enakih. Od temnih tál se najlepše odlikuje nežna podoba; po stenah in ob robu temnega brezna rastejo jasne, nežne cvetice.

Rekli smo, da te pesmi so namenjene za pétje; s tem se zлага popolnoma njihova oblika. V preprostosti so umetne, v umetnosti preproste; bistro in jasno tekó, kakor potok, kteremu se na dnu vidi belo kamenje. Njihove misli sézajo globoko v srce, njihove besede božajo uho s sladko har-

monijo. Nič ní v njih okornega, posiljenega, nobena beseda preveč, vsaka na svojem mestu; čez vse pa je razlita neka sladka otožnost!

V pesmih je Preširen čisto izviren; ni imel družega učenika, kakor svoje srce in pa — narod! Ali kako se je od njega učil, kako ga je posnemal!

Zato so pa tudi njegove pesmi (in to je največa hvala, ki se more dajati liričnemu pesniku) poleg najvišje umetnosti popolnoma narodne!

Težko se je pisalcu ločiti od teh pesmi, da bi nekoliko ne govoril o posameznih, in ker ní mogoče o vseh, vsaj o eni. Akoravno pa je težko reči, ktera je najlepša, morda je vendar ní, ki bi tako globoko sezala v serce, v kateri bi bil pesnik tako pokazal svojo umetnost, kakor predzadnja: „Nezakonska mati!“

V nji nam kaže pesnik žalostno zgodbo, ki se tolikrat ponavlja v gosposkem in kmečkem življenji. Deklica se je v ljubezni vdala brezsrčnemu zapeljivcu. Poslušala je njegovo sladko prilizovanje, verjela je njegovim obetom in prisegam. Kako bi bila vedela mlada sirota, ki ní še poznala sveta, da le kri govori iz njega, ne srce! Spoznala je svojo strašno zmoto, ko je bilo že prepozno!

Vidimo jo, kako sedí poleg zibeli, v kateri leži dete, sad prepovedane ljubezni. Ko ga vidi, kako mirno spi, kako se sladko na smeh drží, obide jo spomin, koliko je prebila zanj!

Oča so kleli, topli me,
Mati nad mano jokali se,
Moji se mene sram'vale so
Tuji za mano kazali so

V štirih kratkih vrsticah je vse trpljenje nesrečnega zapeljanega dekleta, hčere poštenega slovenskega kmeta stare korenine, ki se ni sprijaznil z malopridno šego, ktera se čedalje bolj širi, žalibog! tudi med ljudstvom! Kako kratko vse in krepko — kako karakteristično!

Ali še vse to bi bila prenesla, toda najhujše gorjé, zapustil je zapeljivec otroka in njegovo mater —

Šel je po svetu, Bog ve kam,
Tebe in mene ga je sram!

Ali pozabljeno je vse trpljenje, ko se ozre v mili obraz nedolžnega angelja. Kakor temno meglo solnce, prežene ji njegov pogled žalosten spomin preteklih dní, potolaži ji skrb za prihodnje.

Meni nebó odprto se zdí,
Kader se v tvoje ozrem oči;
Kader prijazno nasmeješ se,
Kar sem prestala, pozabljeno je.

Vidimo jo, kako jo je zapustil ves svet, in ona bo le za svojega otroka živéla, zanj se trudila in pomanjkanje trpéla; on ji bo edina misel, edino veselje.

Taki in enaki čuti nas navdajajo, ko beremo to pesem. — Saj tista pesem je še le prava, ktera nam z malo besedami zbudí celó vrsto misli in čutov, ki sezajo nazaj in naprej, kakor je tista podoba še le prava, pred katero gledalec, ko se je nagleda, še dolgo časa zamišljen stoji. Podoba se mu širi in širi — in iz nje se mu na zadnje razvíje cela zgodba, ktere mu ní povedal umetnik, le zbudil mu jo je v prsih. „V tem, kar modro z a m o l č i, kaže pisalca se moč.“

Posebno pa mora pesnik v lirični pesmi že prvimi besedami, s prvo podobo, pa ne po dolžih okolíših, bralca postaviti v situvacijo, ktere pesem potrebuje, — mora tako rekoč s prvim glasom svoje pesmi v bralčevih prsih zbuditi strune, da mu soglasno in sočutno s pesmijo pojó. Do našeg srca ima moč le taka pesem, ktera nam ne prinaša novih, neznanih čutov, ktera nam le zbuja tiste ki nam spé v prsih; pesnik naj nam le pomaga izgovarjati, kar čutimo sami.

Balade in romance.

Po vnénji obliki se ločijo prve tri, ktere j pesnik pač romance imenoval, od drugih; pisan so v eni (španjski) meri in šaljive vse tri; po misli so pa sorodne z baladami. Podloga ali glavna mise romancam in baladam je ljubezen, in sicer tako da pesnik stavi v njih moško stanovitnost in zvestobo nad žensko.

Da ljubezen premaga vse ovire in zapreke ktere se ji stavijo v bran, nas učí: „Hčere svèt in „Judovsko deklè“; žensko trdosrčnost in prevzetnost nam kažejo: „Dohtar“, „Rozamunda“, „Povodni mož“, „Prekop“ in „Neiztrohneno srce“; žensko nestanovitnost in nezvestobo: „Učenec“ in „Ženska zvestoba“; nasproti pa moško stanovitnost: „Zdravilo ljubezni“; zadnja: „Orglar“, na učí, da je stvarnik pesnikom razdelil različn darove, in da ima vsak pravico peti, kakor m srce veleva.

Kakor v pesmih, tako je tudi v romancah in baladah jezik naraven, jasen, gladek, národen — oblika se popolnoma priléga mislim, naj bodo resne ali šaljive.

Edina prestavljena, katero je Preširen uvrstil svojim izvirnim pesmam, taka je, da se ji mora po pravici reči, da je prestavljalec, kolikor je mogoče dosegel sloveči original; prestava se bere, kakor original, ki ní izgubil v njej niti najmanjše lepote.

Različne poezije.

Pod to ime je Preširen združil pesmi, katerih ní mogel po obliki uvrstiti drugim. Kakor že kaže njihovo ime, mnogovrstne so, in sicer po misli in po obliki.

V prvi nam pesnik v resno-šaljivi obliki toži nesrečo, ktero sta mu prinesli dve zvezdi — dve očesi.

Druga slaví v obliki grško-latinske elegije Preširnovega učenika in prijatelja, Matija Čopa.

Čop, rojen v Žirovnici, ne daleč od Vrbe, seznanil je bil Preširna posebno s španjsko in italijansko literaturo, iz katerih si je naš pesnik — zlasti v obliki — toliko pridobil za svoje lastne poezije, — pa ne samo učenik, bil mu je tudi prijatelj, kar nam priča zadnji sonet.

V zabavljici: „Nova pisarija“ nam pesnik prvič kaže čisto novo moč svojega bogatega pevskega duha. Z genijalno roko nam je tu načrtal podobo tedanje literarne namére, ki je njemu nasprotovala.

Da ta podoba ní izpeljana čisto „sine ira et studio“ ; da se je v nji maščeval pesnik nad svojimi sovražniki za vse, kar je prebíl od njih: kdo bi mu kaj takega zameril? Vsaka božja stvar se brani s svojim orožjem, zakaj bi se pesnik ne s svojim? Da je pa njegova podoba vendar le resnična, to nam priča dovolj že sama; saj je videti, kakor bi bila — mutatis mutandis — denes narejena.

V nobeni pesmi Preširen morebiti ní pokazal tako očito, kako ima v oblasti slovenski jezik, kakor v tej zabavljici, ktero je težko posnemati, še teže doseči, nemogoče pa prekositi. Jezik je zrnat, krepek, slán, kolikor je treba. Tu beremo sem ter tam besede, ktere bi človek jávaline izustil v gosposki družbi, vendar pa so tako postavljene, da ne žaliyo niti najbolj občutljivega ušesa, in da vsaka druga beseda na njihovem mestu bi ne bila na — svojem mestu. Le škoda je, da Preširnu, ki je imel, kakor nam kaže ta pesem, tako živo satirično žilico, po mnogovrstnih okolnostih ní bilo mogoče, da bi ne bil šibal samo literarnih zmot, ampak da bi se bil tudi lotil družinskih in sploh človeških napák.

„Prva ljubezen“ in „Slovó od mladosti“ sta si sestri po podobi, a ne po duhu; prva je izmed najmlajših, druga izmed najzrelejših Preširnovih pesmi. V njíju nam pesnik brez zagrinjala kaže svoje srce.

„Glosa“ je v satirični obliki najlepša apoteosa pesnika, kteri nosi v prsih svoje bogastvo, svojo srečo, ter z milovanjem podseboj gleda svét, kako se trudi, potí in grabi minljive zaklade.

„Zabavljivi napisi“ so pušice, namenjene pesnikovim literarnim znancem in prijateljem, ostre in toliko strupene, da bolj skelé, pa ne moré — toda vsaka zadéne svojega moža. Z njimi ne maščuje pesnik samega sebe, maščuje le zdravo pamet, ki se je že takrat pri nas v literaturi tolikanj žalila.

G a z e l e.

V teh nežnih pesmicah se pesnik zopet obrača do svoje ljube. Po njegovih pesmih bo slovélo njeno ime nad véke med narodi. On je med vednim strahom in upanjem, ali jo smé ali je ne smé ljubiti. Vse stvarí vedó, česar sama ona neče vedeti, da jo namreč on ljubi. Naj se ne ozira nazaj na njegovo prejšnje življenje; pravo življenje se mu je še le z njo začélo. Minljivo je vse na svetu, tudi njena lepota; naj toraj ne bo neusmiljena do ubozega pevca, ker le on ji more dati neumerjočnost. Pa kaj! saj še revež ne vé, ali bere njegove pesmi, ali ne! S svojimi pesmami ne more nikomur ustreči, ali tega mu ni mari, le ona mu je sodnica.

Jezik ima v gazelicah neko posebno sladkost in mehko, ki se popolnoma prilega tej prijetni orientalski obliki.

S o n e t i.

Cvet Preširnove poezíje po mislih in po obliki so soneti. V njih se nam najbolj popolnoma razodeva njegov pevski duh. V njih je zajeto vse dušno življenje Preširno.

V sonetih se nam vrstí podoba za podobo, in kader mislimo, da smo videli najlepšo, pa se nam že prikaže druga, kateri se zopet čudimo in gledamo jo z novim veseljem. Preširnovi soneti doné zdaj, kakor visoka Pindarova oda, zdaj tožijo, kakor mehka elegija. Delé se po mislih v dva déla. Sonetni venec, s šestimi soneti pred njim in desetými za njim, posvečen je ljubezni. Ne bomo skrunili s pustim analizovanjem in pretresovanjem tega pevskega svetišča, zlasti ker smo že v prvem delu svojega spisa, govoreč o Preširnovem značaji, največ izgledov in dokazov vzeli iz tega déla.

Ostali soneti so mnogovrstni. Prvi trije so literarno-zabavljivi. V strašni vojski, ki je svojední razsajala po slovenskih pokrajinah in prelila toliko — črnila (imenitnejša od trojanske je nam Slovencem naša abecedna vojska, zlasti ker je ni še konec!) Preširen ní bil do dobrega, in tudi ní mogel biti, ne na eni, ne na drugi strani; njemu je bilo jedra mari ne lupine! Čelakovski ga je neki pozneje pregovoril, da se je v svoji zbirki poprijel gájice. Kar jih je še drugih sonetov, ne govore o ljubezni; resne podobe so, v kateri se nam brez zagrinjala kaže pesnikovo srce, njegove žalostne izkušnje v življenji, njegovo trpljenje in njegove misli o človeškem življenji. Zadnji sonet je sklep poprejšnjim pesmam, in ob enem uvod „Krstu pri Savici“.

Primerjal je nekdo, in ne napačno, rahlo sonetno pesem z okrótno Prokrustovo posteljo; zdaj je misel prekratka, in raztezati jo je treba, da ní obleka prehlapna, zdaj je preobila, in treba

jo je krčiti in pristrizati, da se spravi siloma vanjo. In res vidimo, da posebno nemški pesniki, ki so se lotili vseh pesniških oblik, kar jih je na svetu, nimajo nič kaj sreče pri sonetu. Misel in oblika se jima zmerom nekako borita v njem, ali pa celó nič misli ní. Zato so nemški lepoznaanci razsodili, da je sonet le prijetna poetiška igrača.

Slovenci se smemo ponašati, da smo v sonetu prekosili ošabnega soseda. Preširen je pokazal, da se morejo v tej ravno tako prijetni kakor težavni obliki razodevati najlepše, najvišje misli. V Preširnovih sonetih se vedno misli prilega oblika, kakor bi se bila ž njo vred rolila; videti je, da ta ji je edino prava — vsaka druga bi jo bila le kazila. Kaj hočemo reči celó sonetnemu vencu? Oblika si je pesnik naredil sam tako umetno, tako težavno, da se človek ne more prečuditi, kako mu je bilo mogoče, take misli vliti vanjo!

O tej priliki nam je pač treba pregovoriti nekoliko besed o možu, ktereга, posebno v sonetu, sploh imenuje Preširnovega učenika. Petrarka je bil Preširnu učenik — kdo bi hotel tajiti, kar je pesnik sam pripoznal! toda bolj po obliki, kakor po duhu. Če je pa Preširen Petrarkov učenec, smé se reči, da je bil vreden svojega slavnega učenika. Pesnik je bil Preširen „po božji milosti“ in po svojem lastnem duhu; ne smé in ne more se trditi, da ga je Petrarka še le zbudil, še menj pa, da je zvesto pobiral stopinje za svojim učenikom. Pospnemanje svojega učenika mu ní nikakor kratilo in slabilo krepke lastne individualnosti. Kakor

Petrarka, bil je Preširen sín, ali prav za prav cvet svojega časa, svojega naroda, in to je največja hvala, ki jo more doseči umetnik.

Nikakor nam ne more na misel priti, da bi le kolikaj slavo kratili Petrarki, ktereга ne samo njegovi rojaki, ampak ves svet po pravici imenuje očaka nove lirike. Spozná pa vendar, kdo skrbno prebira Petrarkove poezíje, da je marsikaj v njih, kar popolnoma ne zadostuje izobraženemu okusu“. Tudi Petrarki ní bilo mogoče, popolnoma se obvarovati slabosti in napak svojega časa; kdo bi mu kaj tacega očital! Naj bo tukaj dovolj, da za izgled omenimo le njegovih igrač z imenom „Lavra“ — in „lavro“ (lavor), ktere se tolikrat ponavljajo. Takih in enakih slabosti se je prostega ohranil Preširen. — Najiskrenejši Petrarkov čestitelj ne bi mogel tajiti, da v tolicem številu njegovih sonetov se nahajajo nekteri, ki se sicer svetijo in zvoné, kakor zlato, pa vendar niso čisto zlato. Preširnovih sonetov je res le malo proti Petrarkovim, zato ga pa tudi ní le enega samega praznega med njimi.

Zdaj pa, ko mislimo, da smo dovolj zavarovali svoj narodni ponos — kdo bi ga nam zameril! — hočemo ob kratkem omeniti, v katerih rečéh se nam Preširen podoben zdi Petrarki.

Preširnova ljubezen je Petrarkova ljubezen; Julija je Lavra, to se vé, da samo lepša, in če je mogoče še bolj popolnoma. Enako sta se uboga pesnika zaljubila, enako ljubila, solzila se in zdihovala. Obe izvoljeni sta si bili družega izvolili; proti drugim sta bili zgolj dobrota, njima pa

trdosrčni, neusmiljeni: nista poslušali njíjnega zdihovanja, nista brali njíjnih pesmi.

Nahajajo se tudi sem ter tje posamezne podobe in izreki v Preširnu, kateri nas opominjajo Petrarkovih. Podajamo jih nekoliko na izgled.

V sonetu (I. 11) pravi Petrarka: *Movesi 'l vecchierel . . . „Spustí na pot se starček sivoglavi“.* Pesnik se tu primérja s pobožnim romarjem, kateri se je napotil proti Rimu, gledat Kristusa v njegovem namestniku.

Tako jaz revež iščem v čas' okoli
Gospá! po drugih, kol'kor je mogoče,
Podobo Vašo pravo zaželeno.

Enako podobo ima Preširnov sonet: „Marskteri romar gré“, le drugače obrneno.

V sonetu (I. 30): * *Io sentia . . . „Že čutil sem, da mi življenje gine“*, misel je zopet enáka Preširnovi: „Kedár previdi učenost zdravnika“.

V sestini (I. 7): *Non ha tanti animali . . . beremo te vrstice:*

Živali toliko morjé ne hrani;
Tam gori, koder svitla luna plava,
Zvezd toliko nobena noč ne gleda;
Po gojzdu tol'ko ptičev ne prebiva,
In tol'ko trave nima log ne polje,
Kar misli vsak véčer je v srcu mojem.

* Šteje se po imenovaní benečanski izdaji.

Te vrstice gotovo vsacega opominjajo Preširnovih: „Več rož ne rase v polji i. t. d.“

Dalje poje Petrarka v sonetu: „l'ho pien“ (II. 19):

Drevesa, skal v gori ní visoki,
Zelenih listov, véje ní v dobravi,
Cvetice, trave némajó dolíne:

Ni kapljice nobene v tem potoki,
Zveri ní tako divje v tej goščavi,
Da bi ne znala moje bolečine.

In v sonetu (I. 145): „Lasso ch' i' ardo:“

Verjame človek vsak, le ona sama ne —.

Enako toži Preširen v 3. gazeli: „Žalostna komú neznana —.“

Oba pesnika sta si zvesto zapomnila in tudi nam oznanjata léto in dan (Petrarka celó uro), kdaj ja je zadéla vélika nesreča! Petrarka v sonetu (I. 149): „Vogliá mi sprona!“

Trinajst sto sedemdvajsetega léta,
Ob uri prvi šestega aprila
Zašél sem v labirint —:

Preširen pa v sonetu: „Je od vesel'ga časa teklo leto“.

Takih malenkosti pač ní treba primerjati. kakoršna se n. pr. bere v sonetu (I. 95): „Ite caldi sospiri:“

Zdihljaji vroči, pojte, raztopíte
Led mrzlega srcá,

dasitudi bralca nekoliko opominja konca prve Preširnové pesmi.

Za nazadnje smo shranili tist slavni Petrarkov sonet, v katerem nam popisúje, kdaj in kako se

je zaljubil. Da je ta sonet Preširen rés vedoma posuémal, to se pač ne more tajiti; saj niti pesnik tega ni hotel prikrivati svojemu bralcu, ker ga v pesmi: „Prva ljubezen,“ sam opominja tega soneta.

Podajamo ga, kolikor je mogoče, zvesto predstavljenega, naj ga blagovoljni bralec sam primeri s Preširnovim: „Je od vesel'ga časa i. t. d.“ Začenja se: Era 'l giorno (I. 3):

Bil dan je, ko je solnce obledélo
Od žalosti, da Bog na križi vmíra;
Ta dan začetek bil mi je nemíra,
Ki Vaše ga oko, gospá! je vnélo.

V tem času ni se meni tréba zdélo,
Da srce naj ljubezni se zapíra:
Bál nisem se — od tól gorjé mi 'zvira —
Ki v splošni žalosti se je pričélo.

Brez brambe najde Amorja me strela,
In skozi óci v srce pot brez straže,
Ki imajo solzé ga za stezico.

Ne vé, al' čast veliko to mu dela,
Da tacega je vstrelil me s pušico,
Vam pa še lóka svoj'ga ne pokaže!

Sploh, ako primerjamo Preširna s Petrarkom vidimo, da, če je morda Petrarkova pesem nežnejša, Preširnova je globokejša; če Petrarka boža bralca z neko sladko mehko harmoníjo, Preširen mu globoko v srce seza. Enako moč ima do bralca, kader mu hoče solzo izklicati v oko, ali smehlaj okrog ust, ali pa celó — boje ob enem! Petrarka je lírik; Preširen je lírik, épik in satírik.

Krst pri Savici.

Premišljevati nam je še zadnjo Preširnovo pesem. Njen pomen jasno kaže zadnji sonet „Matiju Čopu“:

Da srečen je le ta, kdor z Bogomilo
Up sreče ónkraj groba v prsih hrani.

Po obliki različna od drugih Preširnovih poezij, po duhu in mislih se popolnoma veže ter zлага z njimi, in sicer tako, da bi bile pomanjkljive brez nje. Po dolgem hrepenenji in trpljenji, po nemiru in bojih, katere nam kažejo poprejšnje pesmi, vidi pesnik nazadnje, da česar išče, ní najti na tem svetu: sreče, mirú — ideala.

Pokopal misli visekoletéce,
Želj neizpolnjenih sem bolečine,
Ko Črtomir ves up na zemlji sreče.

Umirilo se mu je srce, ako ne v sreči, vsaj v upanji, da, česar je tu zastonj iskal, najde onkraj groba.

Ako primerjamo Preširnové poezije veličastni simfonii, mnogovrstni, kakor pesnikovo dušno življenje, ktera zdaj hrepení, zdaj se smehljà, zdaj srdí, zdaj se zdvigúje v jasne višave, zdaj pogreza v temno brezno — potem je zadnja ta pesem tej simfonii finale, v katerem se zlivajo in zlagajo vsi glasovi v mehko otožno harmoníjo. Ta pesem je, kakor svitla mavra, ki se za črno nevihto tolažljivo razpenja po mirnem nebu, kakor zlata zarja, ki konci viharnega dneva, razlita po večernem nebu, obeta jutri jasen, vesel den.

Po pravici se tedaj mora trditi, da prava Preširnova podoba so njegove poezije; v njih je zajeto vse njegovo življenje.

Tu ne bomo obširneje govorili o jeziku, ki je podoben močnemu potoku, kateri se šumèč in bobnèč z gore valí po skalovji, v ravnini se pa upokojí, da miren in čist teče po nji, in da se v njem gleda jasno nebo.

Mojstra se nam kaže Preširen, ko popisuje srditi boj, in ko prepéva rajski kraj, oko kranjske dežele; ko popisuje nesrečnega slovenskega junaka, kteremu domovinska, ne lastna nesreča, z obupom srce navdaja, ali ko nam črta Bogu posvečeno devico; ko se mu prikaže svitla podoba iz mladih let, dvigaje ga z eno roko, a z drugo mu kaže proti nebu.

Vresničene se nam kažejo tukaj skrivnostne besede, s kterimi sklépa Goethe svojega Favsta:

Kar večno žensko je,
Povzdíga nas.

Pregledovali in premišljeváli smo torej, blagovoljni bralec! Preširnové poezije po duhu in po obliki; videli smo, da je Preširen v obeh dovršen, tako da ga ne imenujemo samo po pravici prvega slovenskega pesnika, smemo ga ponosno staviti med prve pesnike vseh narodov. Vprašati se pa moramo, kaj je Preširnu posebno pripomoglo, da

je došel do tako visoke stopinje dovršenosti? Svoj duh, to se vé, da je prejel od stvarnika, in izkušnje, iz katerih pesniku izvirajo misli in čuti, dalo mu je življenje; ali vse to, akoravno poglavitno, še ne dela dovršenega umetnika. Preširen se je učil. Vsaka vrstica njegovih poezij nam to jasno priča. Preširen je ves omikan v najblažem pomenu té besede. Tu pa govorimo samo o formalni, pa ne o dušni omiki, ktera se uméje sama ob sebi.

Učil in izobraževal se je Preširen po starih grških in latinskih ter po najboljših novih klasikih vseh omikanih narodov; učil in izobraževal se je po svojem narodu, poslušáje ga, kako on misli in čuti, govóri in poje: učil in izobraževal se je tudi po drugih umetnostih (z Langusom n. pr. se je bil seznanil že na Dunaji, kjer je bil ta najslavnejši slovenski slikar v akademíi, in ostala sta si védno prijatelja)

Po vsem tem si je pridobil, ali prav za prav popravil in izobrazil tisto neprecénjeno skrivnostno moč — okus ji pravijo lepoznanci — ktero vodi umetnika, da povsod pravo zadéne, in sicer tudi brez posebnega premišljevanja in dolzega namerjavanja; ktera brani pesniku, da nikoli in nikjér ne prestopi ozkih mej prave lepote, resnice in spodobnosti; ktera ga varuje, da ga domišljíja na odnese v prazne višave, kjer ga ne vidi več zdravo oko; da ne zabrede po temnih, zvitih težavnih notih, koder neče in ne more zdrava pamet za vpím. Ta skrivnostna moč vodi pesnika, da izvoli sjelej vsa kej misli pripravno, edino pravo obliko.

Tako se je učil Preširen. Ko bi nam tega tudi ne pričalo njegovo življenje — pričajo nam jasno njegove poezije.

Preširnu poezija ni bila prijetna igrača, s katero si človek, posebno v mladosti, krati čas, tem prijetnejša, ker ž njo zraven še — zlasti pri nas Slovencih — lebko tako v dober kúp, tako z lahka, kakor z nobeno drugo rečjó, pridobí hvale in slave, vsaj od denes do jutri, kolikor je želí; ampak bila mu je sveto poslanstvo, katero je on spoznal ter zvesto in skrbno se pripravljajal zanje.

Preširen si je včèč se izbistril oko za lepe, čiste podobe; ugladil si je uho za blagoglasje po Vodnikovi zapovedi, ki pravi:

Naj pesem umetna,
Naj merjena bó;
Nikdar ni prijetaa,
Če žali uhó.

Ako klasike imenujemo tiste pisalce, v katerih se lepe, splošno človeške, ne samo individuvalne misli in čuti razodevajo v lepi, dovršeni obliki; kateri imajo veljavo za zmerom, ne samo za svoj čas, za svoje vrstníke; kateri so vredni, da se stavijo za izgled prihodnjim: smémo po pravici Preširna imenovati klasika. Žalibog! da še dozdej pri nas tako malo poetov še učilo od Preširna — lahko jih seštejemo na prste ene roke, in še nam bo ostajalo prstov! Preširnova poezija ni drago zelišče iz tujega kraja prineseno in predstavljeno v domačo zemljo; izrastla je sama iz domačih tál, lepo, dišeče je cvela, in obrodila je plemenit sad. Veselimo se ga in uživajmo ga!

Ponosno smémo reči, da tudi naš Preširen je eden tistih izvoljenih organov, po katerih se na zemlji razodéva, rajska lepota, nebeška poezija. Ko bi se sklicali narodi pred sodnji stol, naj se izkažejo, kako so gospodarili z izročeniimi talenti; kako se je vsak po svoje vdeležil vesoljne, človeške omíke: smel bi se mali slovenski narod brez strahú pokazati med drugimi z drobnimi bukvicami, katerim se pravi: Preširnové poezije.

Na D u n a j i, meseca aprila, 1866. leta.

Jož. Stritar.

Pesmi.

Sem dolgo upal in se bal,
Slovó sem upu, strahu dal;
Srcé je prazno, sreče ní,
Nazaj si up in strah želi.

Strunam.

Strune! milo se glasíte,
Milo, pesmica! žalúj;
Srca bolečine skrite
Trdosrčni oznanjúj:

Kak bledí mi moje líce,
Kak umira luč očí,
Kak tekó iz njih solzice,
Ki ljubezen jih rodí;

Od željá kakó zdihuje,
Po nji hrepení srcè,
Kak mu je veselje tuje,
Kak od sreče nič ne vé;

Kak s sebój me vedno vléče,
Koder hodi, njen obraz,
Kak obličje nje cveteče
V srcu nosim vsaki čas;

In kak ve, ki bi nje hvalo
Rade péle zanaprej,
Ak se ne usmili kmalo,
Mor'te vtíhnit' vekomej!

Té in take ve nosíte
Tožbe, strune! tje do njé;
Ako mor'te, omečíte
Neusmíljeno srcé.

Deklétom.

Pádala nebeška mana
Izraelcem je v puščavi;
Zginila je, ak pobrana
Bila ní ob uri pravi.

Kak lepó se rosa bliska,
Dokler jutra hlad ne mine!
Komaj solnce bolj pritíska,
Je pregnana od vročine.

Rožice cvetó vesele
Le ob času lét'ne mláde;
Léto pošlje piš in strele,
Lépo cvetje jim odpade.

Roža, rosa ino mana
Vaša je mladost, dekleta!
Svet'jem, naj ne bo zaspana,
Ki cvetó ji zlata léta.

Fante 'zbiraš si prevzetna,
Se šopíriš, ker si zala;
Váruj, váruj, da priletna
Samka se ne boš jokála!

Pod oknom.

Luna sije,
Kladvo bije
Trudne, pozne ure že;
Prej neznane
Srčne rane
Meni spati ne dadé.

Ti si kriva,
Ljubeznjiva
Deklica nevsmiljena!
Tí me raniš,
Tí mi braniš,
Da ne morem spat' domá.

Obraz mili
Tvoj po sili
Vedno mi je pred očmi;
Zdihujoče
Srce vroče
Vedno k tebi hrepení.

K oknu pridi,
Drug ne vidi,
Ko nebeške zvezdice;
Se prikaži,
Al' sovráži.
Me srcé, povej, al' ne?

Up mi vzdigne,
Z róko migni,
Ak bojiš se govorít'! —
Ura bije,
K oknu ní je,
Kaj sirota čem storít'!

V hram poglejte,
Mi povejte,
Zvezde, al' res ona spi;
Al' poslušá,
Me le skuša,
Al' za družega gorí.

Ako spava,
Naj bo zdrava,
Ak me skuša, nič ne dé;
Po nje zgúbi,
Ako ljúbi
Druz'ga poč'lo bo srcé.

Prošnja.

Po drugih se oziraj,
Ne morem ti branít';
Še men' oči odpiraj,
Daj gledat' mi njih svít!

Obešajo glavíce,
Ní rožam mar' cvetét';
Molčíjo v gozdu ptice,
Ne ljubi se jim pét;

Ne letajo čebele,
Krog cvetja ne šumé;
C'lo ribice veséle
Se klaverno držé;

Žalúje vsaka živa
Stvar, draga deklica!
Ak dalje solnca skriva
Se luč rumenega.

Več rož ne rase v polji;
Več nima ptičev hrib,
Čebél več kraj najbolj;
Več nima voda rib.

Ko misli jaz, ki spijo
V ljubézenskih sanjah,
Ki si na dan želijo
Zleteti v pesmicah.

Al' repetníc razpeti
Prej nimajo močí,
Da tvojih jim zasveti
Nebeška luč očí.

Ak hočeš, da jih sence
Pomoril mraz ne bo;
Ak hočeš med Slovence
Da tvojo čast nesó.

Vsaj name se oziraj,
Ak nečeš me ljubít';
Očí mi vsaj odpiraj,
Daj gledat' mi njih svít!

K a m ?

Ko brez mirú okrog divjám,
Prijátli vprašajo me, kam?

Vprašajte raj' oblak nebá,
Vprašajte raji val morjá,

Kedár mogočni gospodar
Dreví jih sem ter tje vihar.

Oblak ne vé in val ne kam,
Kam nese me obup, ne znam.

Samó to znam, samó to vem,
Da pred obličje nje ne smem,

In da ní mesta vrh zemljé,
Kjer bi pozabil to gorjé!

U k a z i.

Da ne smem, si ukazála,
Belih rok se doteknít',
Zved'la, deklica sí zala!
Kako znam pokoren bít'.

Da ne smém, si ukazála,
Od ljubezni govorít';
Zved'la, deklica si zala!
Kako znam pokoren bít'.

Moram da, sí ukazála.
Hojo k tebi opustít';
Zved'la, deklica si zala!
Kako znam pokoren bít'.

Moram da, si ukazála,
Tebe se povsod ognít';
Zved'la, deklica si zala!
Kako znam pokoren bít'.

Zraven si mi ukazála,
Da te moram pozabít';
Bógal, deklica bi zala!
Ak bi moglo se zgodít'.

Al' srcé mi drugo vstvári,
Al' počakaj, da to bít'
V prsih neha, — Bog te obvari!
Prej ni moč' te pozabít'. —

Za slovó.

Kaj od mene proč okó,
Proč obraz obračaš mili?
Kdo te mene ljúbit sili?
Rajša koj mi daj slovó.

Désno róko brez skrbí
Daj k prijaznemu slovésu,
Solz v nobenem ní očesu,
Žal-besede v ustih ní.

Žale misli v srcu ní;
Saj ni bilo prej vesélo,
Ko se zate je unélo,
Naj ne bo prihodnje dní!

Vrnil bo se prejšnji čas;
Hodil poti bom temotne,
Kamor sreče bo togotne
Gnal nemili me ukaz.

Moja stara ljuba bo,
Bo potrpežljivost mila
Zvezo z mano ponovíla,
V zakon dala mi rokó.

Z njeno pomočjó podprt
Nosil bom življenja pezo,
Dokler zmaga sreče jezo,
Zadnja ljub'ca — bela smrt.

Sila spomina.

Drug ti je v skrbno nastavljene mreže
Nestanovítno zasačil srcé;
Vendar na mene še nekaj te veže,
Kaj da je, komaj med nama se vé.

Marsikdaj se govoríca ti zmeša,
Ko me zagledaš med drugmi ljudmí,
Marsikdaj tvoje oko me pogreša.
Iščeš okoli me s plašnim' očmí.

Večkrat, ko vtrujena praznega hrúpa,
V misli zamáknena sama sediš,
Vsili v spomín se ti pevec brez upa,
Stari čas skoraj nazaj si želiš.

Marsikdaj, ko ti tvoj ljubi zapoje,
Sreče v ljubezni se baha vesel,
V srcu te zbádajo pesmice moje,
Ki jih od njene nesreče sem pél.

Sama sodíla si prej me nemilo,
Sama še zmerom me sodiš ostró;
Pravijo vendar, da slábo plačilo,
Kdor me pri tebi zatoži, dobó.

Trdna med nama vzdiguje se stena
'Z brezna globoc'ga do strmih nebés;
Vendar želj skrivnih ne vdrža plaména,
Da bi ne mogel on švigniti čez.

Ne pozabíti jih so te prosili
Drugi, ne moje prevzetno srcé;
V mislih ti niso, al' mene po sili
Pómnila bodeš do zadnjega dné.

Izgubljena véra.

Nebeško sijejo očí,
Ko so sijále prejšnje dní.

Rudeča lica zorno še
Cvetêjo, ko so prej cvetlè.

Se usta sméjejo ko pred,
Sladkóst ni manjša 'z njih besed.

Otèmnil ní ga časa beg,
Níč menj ní bel prs' tvojih sneg.

Život je tak, roké, nogé
So kakoršne so prej bilé.

Lopota, ljubeznjivost vsa
Je, kakoršna je prej bilà.

Al' vér'vat' v tebe moč' mi ní,
Kakòr sem vér'val prejšnje dní.

Le svéta, čista glôrija,
Ki vera dá jo, je prešlà.

En sam poglèd je vzel jo preč,
Nazaj ne bo je níkdar več.

Ak bi živela vekomej,
Kar si mi b'là, ne boš naprej.

Srcé je moje b'ló oltar,
Pred bogstvo ti, zdaj — lepa stvar.

M o r n a r.

Nezvesta! bodi zdrava,
Čolnič po mene plava,
Na barko kliče strél;
Po zemlji varno hodi,
Moj up je šel po vodi,
Mi drug te je prevzél.

Na Bóga sem obljubil,
Da prej bom dušo zgubil,
Ko nehal te ljubít',
Si z désno v désno segla,
Na Bóga si presešla,
Mi vedno zvesta bit'.

Morjá široka cesta
Peljala me je v mesta,
Kjer lépe deklice;
Obrazov njih lepota,
Sneg beli njih života
Zmotila nista me.

Spet so se jadra bela
Od južnih sáp napela,
Prinesla me nazaj;
Dekleta svoj'ga žêno
Našel sem poročêno, —
Prebíl sam Bog ve kaj!

Le jadra spet napnimo,
Valovom se zročimo,
Kak je čisto morjé!
Kaj njemu upat' smemo,
Mornarji dobro vemo,
Dekletom kaj, — kdo vé?

Ne straši moč viharja,
Ne grom valóv mornarja,
Se smrti ne bojí.
Spomin v potopu mine,
Ljubezni bolečine,
Vsak dan spet oživí!

Po morji barka plava,
Nezvesta, bodi zdrava,
Sto tebi sreč želím!
Po zemlji srečno hodi;
Moj up je šel po vodi,
Le jádrajmo za njim! —

Soldaška.

Pet čevljev merim, palcev pet;
Adíjo ljub'ca, starši,
In z Bogom ví tovar'ši!
Dopolnil sem devétnajst let,
Pet čevljev merim, palcev pet,
In čvrste sem postave
Od nog do gláve.

Očetov dom! ti ná slovó!
Kdor ní za boljšo rabo,
Naj var'je dom in babo,
A'l v šolah béli si glavó!
Junaka vabi boj, ne bo
On trudil se z peresom,
In ne z drevesom.

Učeni stan je zanič'ván,
Skrbí in huda léta
Moré uboz'ga kmeta;
Najprvi stan soldaški stan:
Soldát živi vesel v en dan;
Saj cesar dá pol hleba,
In kar je treba.

Domá povsód, domá nikír,
Obhodi dosti svéta,
Zavolj njega dekléta,
Ženíce imajo prepír,
In kader zapustí kvartír,
Si marsiktera 'z hiše
Solzíce briše.

Le eni ljubici je zvést,
Ti ljub'ci čast se právi,
Ta gre z njim v boj krvávi,
Ga spremi čez goré brez cest,
In čez ozídje trdnih mest,
Kjer smrt junaške brate
Povabi v svate.

Saj vé m, da mora vsak umrét',
In iti vsak k pokoju,
Na postelji al' v boju,
Potrta starost, mladi cvet. —
Pet čevljev merim, palcev pet,
Veselo čem živéti,
Junaško — umréti.

V spomin Valentina Vodnika.

V Arabje puščavi
Se ptiček rodi;
V odljudni goščavi
Sam záse živí.

So zvezde sestriče,
Mu mesec je brat;
Ni dano mu ptíce,
Za ljubico 'zbrát'.

Zanj družba ne mara,
In on ne zanjó;
V samoti se stara,
Mu léta tekó;

Najslajše dišave.
Ki zanje sam vé,
Najžlahtniše trave,
Kadíla dragé.

In mirno nabira
Nevtrúden vse dni,
Se vbada, se vpíra,
Za smrt le skrbí.

Grmádo 'z njih dela
Priléten samčè,
Ko pride smrt bela,
Na nji se sežgè.

Ven plane 'z plaména,
S svitlobo obdán,
Sloveč'ga iména
Ptič Fenis na dán.

Tak pevec se trúdi,
Samoten živí,
Se vslavi, ko zgrúdi
Ga smrt, prerodí.

V spomin Andreja Smoleta.

Črne te zemlje pokriva odéja
V grobu tihotnem, naš bratec Andrój!
Vince zlató se v kozarcih nam smeja,
V tvojo opómbo pijemo ga zdej.

Zbrani prijatli v spomin ga pijêmo
Tvojih vêselih in žalostnih dní;
Zraven si take zdravíjce pojêmo,
Da ni nesrečen, kdor v grobu leží.

Čedna postava ti bila je dana,
Bistri je um ti z bogastvom bil dan,
Boljg'a srcá ní inela Ljubljana,
Kak si za srečo človeštva bil vžgán!

Krátko sijále so zvezde prijazne,
V sanjah prijetnih te zibal je up;
Jezo si sreče občutil sovražne,
Zgodaj okusil življenja si strup.

Deklica družga možá je objela,
Ki od ljubezni do nje si bil vnet;
Tréšč'la v bogastvo nesreče je stréla,
Kranjski v obupu zapustil si svét.

Videl si Némško, Francosko, Britansko,
Videl si Švajca visoke gore,
Videl si jasno nebó ital'jansko;
Sreče ní ranjeno našlo srcé.

Videl povsod si, kak iščejo d'narje,
Kak se le vklanjajo zlat'mu bogú;
Kjé bratoljubja si videl oltarje?
S srcem obupnim si prišel domú.

Mogla umreti ní stara Sibíla,
Da so prinesli zdóma prstí;
Ena se tebi je želja spolnila:
V zemlji domači da truplo leží.

V zemlji slovenski, v predragi dežéli,
Ki si jo ljubil presrčno ves čas;
V kateri očetje so naši slovéli,
Ktera zdaj ima grob komaj za nas.

Težka človeku ni zemlje odéja,
Vzamejo v sebe ga ujene močí;
Trčimo, bratje! še vince se smeja,
Dolgo Smoletov spomin naj živí! —

Od železne ceste.

„Blíža se železna cesta,
Nje se, ljub'ca! veselim;
Iz Ljubljane v druga mesta,
Kakor ptiček poletím.“

„Ak je blizu tista cesta,
Moraš vzeti me, ljubček moj!
Da pogledat tuja mesta,
Bom peljala se s teboj.“

„Sam se po železni cesti
Vozil bom od nas do nas;
Drugo ljub'co v vsacem mesti
Imel bom za kratek čas.“

„Ceste tebi ne zapiram,
Ne na Dunaj, v Gradec, v Trst;
Ti pa mene pusti zmeram,
Pet 'mam boljših na vsak prst.“

„Ve Kranjice stè košate,
So prijazne Štajerke ;
Trst dekleta 'ma bogate,
Dunaj zal' oblečene.“

„Smo poštene me Kranjice,
Vsak sleparček ní za nas :
Me hočemo bit' ženice,
Ljub'ce ne za kratek čas.“

„Vi se pa žel'tè možičke,
Ki ne stop'jo 'z ójnice,
Zmerom vprežene osličke,
Dolgočasne revčeke.“

„Tebe sla pa h krotkim pticam
Vleče, buzokljunski kos !
Veter dal boš dvajseticam,
Pricapljal nazaj boš bos.“

„Jaz popeljem se tje v Brno,
Snúbit Jud'nje krščene ;
Bom priženil z ženo črno
Penezev na mernike.“

„Jaz pa iz domačih starcev
Móža si 'zvolíla bom ;
Imel bo ko peska d'narcev,
Mene varval bo in dom.“

„Žene jaz ne bom zapiral,
Bal ne bom se zanjo nič;
Nje obresti bom pobiral,
Živel brez skrbi ko ptič.“

„Jaz pa hlače bom nosila,
Gospodar bom čez mošnjó,
Bom vabila na kosila,
Kogar meni bo ljubó.“

„Váruj! celi dan bo godel,
Vso noč kašljál stari mož;
Še od hiše bo tebe spodil,
Ak mu stregla prav ne boš.“

„Jud'nja je ko satan zvita,
Kader boš z njo zavozlán,
Privošila skoporíta
Komaj bo ti sok neslan.“

„Torej bodi meni zvesta,
Saj te ljubim le samó;
Kje je še železna cesta,
Koj mi v zakon daj rokó.“

„Tebi jaz ne bom nezvesta,
Ljubček! ti si ptiček zrel;
Ko železna pride cesta,
Varuj, da ne boš ušel!

„Po nji peljal te ženico
Bom na Dunaj, v Gradec, v Trst,
Zvésto kázat jim Kranjico,
Ak ne bo na poti — krst.“

„Če kaj tac'ga se napravi,
Boš počakal, ljubček moj!
Vselej mož najmènj zapravi,
Če ženico 'ma sebój.“

Zapuščena.

Je za družega dekleta
Zdaj ljubezen tvoja vnéta';
Jezik ji lažnjiv' obéta.
Péljati jo pred oltar;
Bog te obvár'!

Da prisegel si, obljúbil,
Da boš mene sámó ljubil,
Da ne boš ti druge snubil,
Ní ti v mislih več nikdár,
Bog te obvár'!

Da srcé, ki je gorélo
Le za té, življenje celó
Níkdar več ne bo veselo,
Kaj je tebi téga mar'?
Bog te obvár'!

Bog obvár' te zdaj in vedno,
Bog obvár' te z ljub'co čedno,
Bog men' uro daj poslednjo
Predno grésta pred oltár,
Bog te obvár! —

Nezakonska mati.

Kaj pa je tebe treba biló,
Dete ljubó, dete lepó!
Meni mladi déklici,
Néporočeni materi? —

Oče so kleli, tepli me,
Mati nad máno jokáli se:
Moji se mene sram'váli so,
Tùji za máno kazáli so.

On, ki je sam bil ljubi mój,
On, ki je právi oče tvoj,
Šel je po svéti, Bog vé kam;
Tebe in mene ga je sram!

Kaj pa je tebe treba biló,
Dete ljubó, dete lepó!
Al' te je bilo treba al' ne,
Vendar presrčne ljubim te.

Meni nebó odprto se zdí,
Kader se v tvoje ozrèm oči,
Kader prijazno nasmeješ se,
Kar sem prebála, pozábljeno je.

On, ki ptice pod nébom živí,
Naj ti dá srečne, vesele dní!
Al' te je bilo treba, al' ne,
Vedno bom serčno ljubila te.

P e v c u.

Kdo zna
Noč témno razjásnit', ki tare duhá!

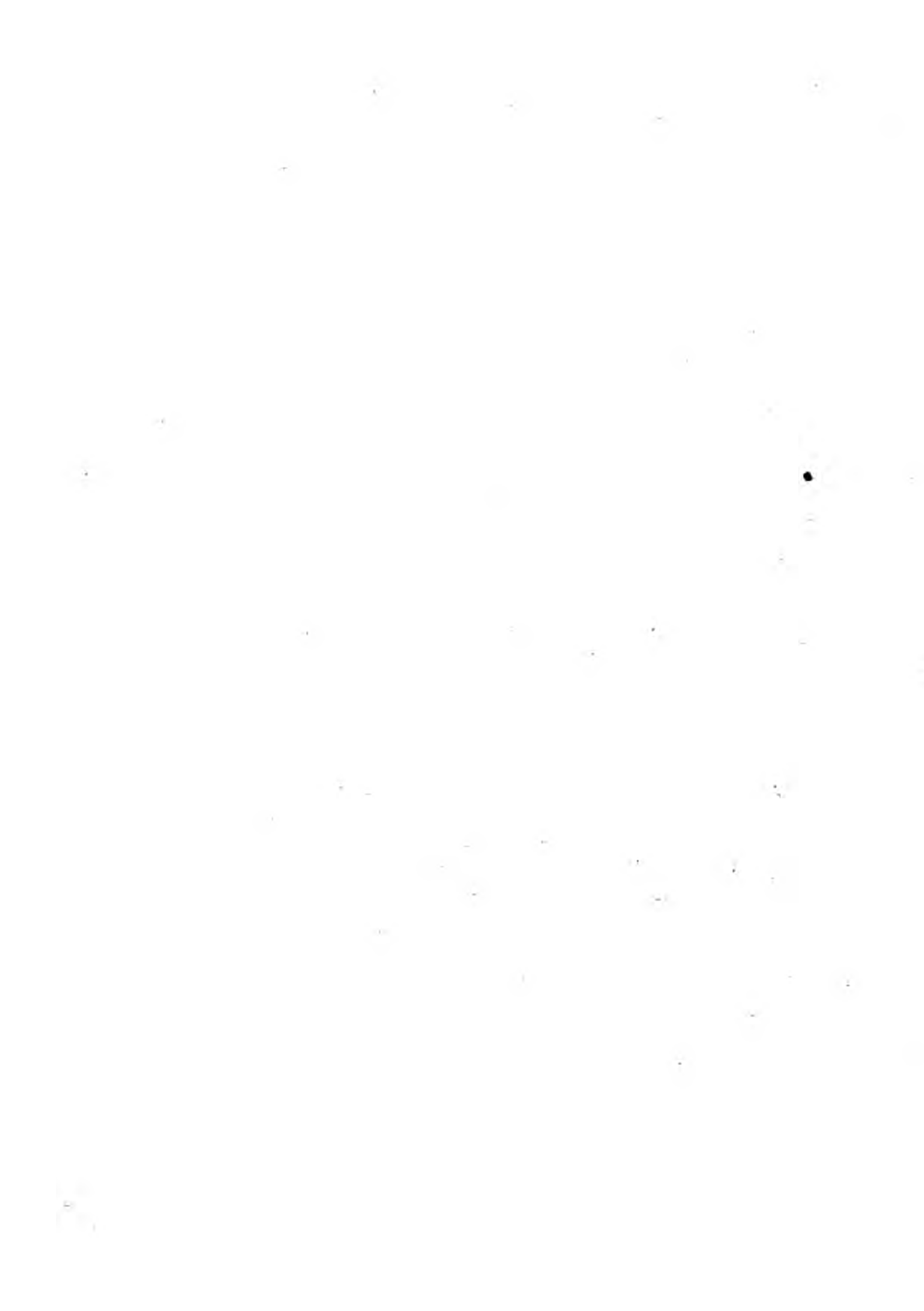
Kdo vé,
Kragúlja odgnati, ki kljuje srcé
Od zora do mraka, od mraka do dné!

Kdo učí
Izbrísat 'z spomína nekdanje dní,
Brezup prihodnjih odvzét' spred očí,
Praznoti vbežáti, ki zdanje morí!

Kakó
Bit' hočeš poet in ti pretežkó,
Je v prsih nosit' al' pekèl, al' nebó

Stanú
Se svojega spomni, trpi brez mirú!

Balade in Romance.



Hčerin svèt.

Ljubice pod okno dragi
Pride marsiktero noč,
Z deklico se pogovarjat,
Dokler se napóči zor.

To je zvedel oče stari,
Stari oče, sívi mož,
Kregal svojo lepo hčerko
In svaríl jo je rekoč:
„Ako boš pri oknu stala,
Kader mimo hodil bo,
Ak po noči govoríla,
Ino z njim vas'vála boš,
Hišo bodem ti ogradil,
Zidal zid bom krog in krog,
Spustil bom okoli hiše
Súltana, da lajal bo,
Stari híšni bom ukazal,
Da bo spávala z tebój.“

Hčerka je odgovorila,
Te besede mu rekoč:
„Stari oče, oče ljubi,
Ljubi oče modri mož!
Lojtro bo za zid prinesel,
Za peséta kruha kos,
Hišna meni davno nosi,
Písma z pláčano rokó;
Ako hoč'te, da ne pride
Več pod okno ljubi moj,
Za ženíco dajte drag'mu
Ljubi oče! me na dom.“

U č e n e c.

Klel je neki mlad učenec
Pust na pepelníčno jutro,
Te besede je govóril
V jezi svojo tisto uro:

O, predpust! ti čas presnéti,
Da bi več ne príšel v drugo!
Tí med mater'ne petíce,
Si poslal požrešno kugo,
Si mošnjíco mi rejeno
Dèl popolnoma na suho;
Stári oča se bo praskal,
Gledala bo mati čudna,

Malo penezov poslala,
Dokaj bosta mi naukov;
Vendar to bi še prenesel,
To še ni največe húdo.

O, predpust! ti čas presnéti,
Da bi več ne prišel v drugo!
Sem obesil zavolj tebe,
Dokaj časa uk na kljuko;
Treba prečuváti bode,
Več noči s prižgano lučjo,
Dolgo si glavó belíti,
Da popravim spet zamudo;
Vendar to bi še prenesel,
To še ni največe húdo.

O, predpust! ti čas presnéti,
Da bi več ne prišel v drugo!
Dokaj si omóžil deklic,
In med njimi mojo ljub'co,
Mládo deklico nezvesto,
Lépo Reziko nemškuto,
Za katero rad bi dal bil
Kri, življenje, svojo dušo,
Da si njo mi ti omóžil,
Oh, to je največe húdo!

D o h t a r.

„Dohtar, ti jezíčni dohtar!
Kaj postopaš ti za mano?
Ne prepiram se z nobenim,
Da bi peljal mojo pravdo;
Ni umrla teta moja.
Teta moja, dèkle stáro,
Da bi, dohtar! mi opravljaj,
Po nji dédino bogato;
Sem premlada, da bi pismo
Ženitvanjsko se pisálo,
Dohtar, ti jezíčni dohtar!
Kaj postopaš ti za mano?“ —

„Ne zameri, ne zameri,
Cvet lepote, dèkle drago!
Naj tekó ti mirni dnevi,
Bog ti živi teto stáro.
Je v šestnajstem, mislim, léti
Se možiti še prekmalo;
Da te ljubít' ní prezgodaj,
Tvoji mi pogledi prav'jo.

V pravdah ne želí peró ti,
Al' srce le za-te vžgano,
Ti želí v ljubezni slúžit';
Brez pokoja to za tábo

Vodi mi poglede, misli
In nogé z močjó neznano,
Koder hodiš, cvet lepote,
Žlahtna roža, dèkle drágo! —

Turjaška Rozamunda.

Hrast stoji v Turjaškem dvoru,
Vrh vzdiguje svoj v oblake,
V senci pri kamniti mizi
Zbor sedí gospôde žlahtne,
Ker Turjačan spet gostuje
Rozamundine snubače.

Rozamunda, roža deklic,
Čast dežele je domače;
Nje pogledi, svitle strele,
Z neba jasnega poslane,
Daleč krog junakov srcem
Vžigajo skeléče rane.

Dokaj jo baronov snubi:
Trije iz dežele laške,
Trije iz dežele nemške,
Trije 'z štajarske in kranjske,
Ino zraven Ostrovrhar,
Ki so bôji mu igrače.

Lep junák srce bil vnel je
Gospodične z'lo košate,
Ki ukaže mu, da prosi
Od očeta jo in žlahte.

Njemu oče nje napravi
Imenitno gostovanje,
Rozamundo mu obljubi,
Reče mu pripeljat' svate
V treh nedeljah, da nevesto
'Z hiše spremijo domače.

Tje h gospôdi se približa
Pevec razglašêne slave;
Prošen strune vbere, pôje
Dela vitezov junaške
In deklet očí nebeške,
Srca od njih ognja vžgane.

Ko premolkne, ga povpraša
Teta Rozamunde zale,
Da bi jo čez vse pohvalil,
Reče mu besede take:

„Ti povej nam, ki obhodiš
Bližnje ino daljne kraje,
Kje bi neki dekle raslo
Lepše od neveste naše?“

„Bog jo živi gospodično,
Bog ji hčere daj enake,
Tak cveteče, tak sloveče!
Bog ji sine daj junake!
Pod cesarjem zdaj najlepši
Cvet Turjaška roža rase;
Sestra Bašetova v Bosni,
Solnce vse lepote zdanje
Po vsem svetu razglašêna,
Ako slave glas ne laže,
Sama bi vtegníla biti
Lepša od neveste vaše.“

Ni nevesti všeč, kar reče,
Mal' odgovor ji dopade,
Lica spremeni rudéče,
Nejevolja jo prevzame,
Ostrovharja pogleda,
Reče mu iz jeze nagle:

„Slišim, da so Bosnijaki
V sužnost gnali kristijáne,
Res junakom je sramota,
Da jih še obklada jarem.
Meč opaši, Ostrovhar!
Hlapce zberi in tovar'se,
Bašetovo izpeljíte
Sestro, ako kaj veljate.
Radi dali bodo Turki
Zá-njo naše vam rojake.

Brez otrók moj zakon bodi,
Brez veselja léta stáre!
Ako šla bom prej k poróki,
Ako prej možá objamem,
Ko pripélješ Bosnijanko
V grad Turjaški, da vrjamem,
Da je take res svitlobe
Turško solnce, kakor slave!“ —

Ženin z njo obljubljen svoje
Zbere Ostrovrhar hlapce,
Po prijatle bližnje pošlje,
In si oster meč opaše,
Ročno jezdi na Turčine,
Spolnit voljo svoje drage.
Ne globoka reka Kolpa,
Ne vdržé ga turžke straže;
Meč krvavi v močni desni
Pred sebój drví Bosnjake,
Bašetov tam grad razdene,
Reši 'z sužnosti rojake,
Z njimi Bašetovo lepo
Sestro vítez s sábo vzame,
Rásti in podobe rajske:
Vseh lepot je bila solnce,
Ki so tisti čas sijale.

Bolj, ko lepa Rozamunda,
Lepša Lejla mu dopade,
V grad Turjaški je ne pélje,
Na svoj grad domú jo vzame.

Čvet junakov, Ostrovrhar,
Srce ji nedolžno gane.
Vero popustí Mahóma.
Turške šege in navade;
Ko se bila naučila
Vseh resnic je vere prave,
Krstil jo je, potlej njíju
Je poročil grajski pater.

Rozamunda gréde v klošter,
Čast Ljubljanskih nun postane.

Judovsko deklè.

Stojí Moravški trg Lescè,
Več lepih deklic v njem cvetè,
Med njimi Judovsko deklè.

Kristjane v cerkev hodijo,
Po trgu se sprehajajo,
Po ljubih se ozirajo.

Rodú Abrahamóv'ga hči
Pa dan na dan domá sedí,
Le malokdaj gre med ljudi.

Prišèl je spet sobotni dan,
Ki ne spoštuje ga kristjan,
Pri vérnih Judih praznovan.

Ker tempelj daleč njih stojí,
Do poldne spet domá sedí,
Po poldne táko govori:

„Od séje meni slábo je,
Pustíte ljubi oče! me,
Da v divnjak grem sprehájat se.

Tam lepe rožice cvetó,
Veséle ptíčice pojó,
Srńice plašne se pasó.“

Ko v grajski dívňjak je prišla
Judóvska lépa deklica,
Mladen'ča najde kerščen'ga.

Za bele jo roké prijél,
Na srce stisnil in objél,
Tak govori je začél:

„Da ljúbit' moram vse ljudi,
To vera moja me učí,
Al' ljubiš me, Judóvska hčí?“

Odtegne bele mu roké,
V očí ji stopijo solzé,
Odreče mu besede te:

„Ak ravno mene ljúbit' smeš,
Jaz dobro vem, ti dobro veš,
Da v zakon vzeti me ne smeš.“

In šla je žalostna domú,
Tožila milemu Bogú,
Da ní nje vére, nje rodú.

Al' večkrat je nazaj prišla;
Nje véra trden jéz je b'la,
Ljubezni nje ní vstávila.

Zdravilo ljubezni.

Je ljubemu ljub'ca, lepote cvet,
Umrla stara le osemnajst let.

Mladič obljubi ostáti ji zvést,
Se noč in dan jokal je mésecev šest.

Se milo jokal je, milo zdih'vál,
Grob njén je vsak dan obiskovál.

Tolaži ga mati, takó govori:
„Jaz imam tri brate, ti ujece tri.

Brat prvi kupèc je, on kupe zlatá,
Na mero ta ujec tvoj ima srebrá.

Od mesta do mesta se vozi vesél,
Po svetu on rad s sebój te bo vzél.

Podaj se k njemu, pregledaj svet,
Po svetu boš dokaj videl deklét.

Bolj umne, bogate, bolj lepé
Boš videl, pozabil podobo nje.

Al', ak ne znebiš se srčnih ran,
Nazaj spet pridi čez lét' in dan;

Prebiva mi v kloštru drugi brat,
Tvoj drugi je ujec učèn opat.

Opat in meníhi, modri možjé,
Gotovo ti bodo ozdrav'li srcé.

Samota, post, učenost, brevir
Nazaj ti spet dali bodo mir;

Al', ak ne znebiš se srčnih ran,
Nazaj spet pridi čez lét' in dan.

Moj tretji brat vojni je poglavar,
Spet pridi nazaj, ne obupaj nikár.

Do srca veliko ima oblast
Vojščakov ljubica, presvítla čast.

In predno preteče lét' in dan.
Na vojski se znebil boš srčnih ran.“

Vgovárjal se dolgo, branil je,
Ni vbrnil se prošnjam matere.

Prijazno kupèc mu róko podá,
Ne zdí se mu škoda zlatá ne srebrá.

Od mesta do mesta s sebój ga je vzal,
Ga prosil in silil, da bil bi vesel.

Okoli mu daleč pokazal je svét,
Povsod je dosti videl deklét.

Bogate je videl, umne, lepé;
Pozabil ni vendar ljub'ce bledé.

In kader preteče lét' in dan,
Spet k materi pride bolj bolán.

Ko prej, vsak dan obiskuje grob njé,
Tam milo zdihúje in toči solzé.

Podá se v klošter, kjer materin brat,
Njegóv je ujec učèn bil opát.

Opat in meníhi, modri možjé,
Nobeden srcá ozdrávit' ne vè.

Učí se in posti in moli brevir,
Nazaj se mu v síce ne vrne mir.

In kader preteče lét' in dan,
Spet k materi pride bolj bólan.

Vsak dan obiskuje, ko prej, grob njé,
In mílo zdihuje in toči solzé.

„Podaj se k tretjemu ujcu, moj sin!
Da srčnih znebiš se bolečin!“

Na vójsko je šel, srčno se boj'vâl,
Čestí ní, mirú je tamkaj iskâl.

In predno preteče lét' in dan,
Do matere pride list poslán.

List črno je zapečáten bil:
„O, mati! tvoj sin je mir dobíl!“

L e n o r a.

(Iz nemskega.)

Lenora, ko se zazorí,
Iz strašnih sanj se spláši:
„Zvest nís', al' živ več Vilhelm tí!
Od kod tak dolg' odláši?“

Je kralja Miroslava roj
Pred Prago vnesel bil ga v boj;
Al' zdrav je, kar se ločil,
Ní pisal ne poročil.

Se kralj in cesarica sta
Že vendar omečila,
Prepira trudna dolzega
Med sabo se vmirila;
In trum se šum in vríš in vrísk
In turški boben sliš' in písk;
Iz boja vojska céla,
Domu hití veséla.

Povsód kodèr nesó nogé,
Po vsaki stèzi poti
Mladí, starí iz hiš hité
Ukanju trum naproti.
Bogá sin, mati hválita,
Nevesta sprimlja ljubega;
Nihče Lenore sáme
Ne kliče, ne objame.

Lenora gor' in doli vse
Je vrste ovprašála;
Al' zanj ne vé nobèn, kar je
Jih vojska dom' poslála.
Armada komaj je odšlà,
Lenora vrže se na tla,
Lasé si črne ruje,
Groznó se togotuje.

K nji mati skrbna priletí:
„Bog vsmili se!“ zdihuje;
„O kaj ti je, o ljuba hči!“
Srčno jo objemuje.
„O mati, mati! preč je preč!
Za celi svet ne maram več!
Ní milosti prí Bogi,
Gorjé siroti vbogi!“

„Usmiljen' Bog, pomagaj tí!
Hči očenaš molívi!
Vse dobro je, kar Bog storí.
Da vsmili se, prosívi.“
„O mati, mati! laž je to!
Bog storil meni je hudó!
Oh kaj sem primolila?
Zdaj molít več ní sila!“ —

„Vé, kdor očeta prav pozná,
Da rad otrók se vsmili;
Bridkost bo vgasnila srcá
Pri svetem obhajili.“ —
„Za to, kar v meni zdaj gorí,
Gasila obhajila ni!
Al' obhajilo 'zklíče
Iz grôbov ven mrlíče? —

„Na Ogerskem, pomisli hči!
Nezvest tvoj more biti,
Da pravo vero zdaj tají,
Se drugi prikupíti.

Iz misli pústi ga! zató
Nikoli srečen on ne bo,
Bo kriva pekla téga,
Ko vmiral bo, prisega!“ —

„O mati, mati! preč je preč!
Zgubljena sem, zgubljena!
O smrt, o smrt ne čakaj več,
Da bila sem rojena!
Ugasni luč mi vekomaj!
Noč groba me in strah obdaj;
Ní milosti pri Bogi,
Gorjé siroti vbogi!“

„Pomagaj Bog! otroka tí
Ubozega ne sodi!
Ne vé, kaj jezik govori,
Nje grehom mili bodi!
Slovó svetá bridkosti daj,
In spomni se na sveti raj,
Kjer duša Bogu zvesta
Bo Jezusu nevesta.“ —

„O, mati! kaj je sveti raj,
Kaj je pekèl, o mati!
Le z njim, le z njim je sveti raj,
Pekèl brez njega, mati!
Ugasni luč mi vekomaj!
Noč groba me in strah obdaj!
Brez njega sreče zame
Ní tu ne ón'stran jame!“

Obup tako po nji bučí,
Kri vnema in možgane;
Na božje sklepe togotí
Predrzo se neznane:
Si rani prsi in roké,
Da solnce zajde za goré,
Da skoz nebeška vrata
Zvezd truma príde zlata.

Po vasi gori pok, pok, pok
Je od podkóv bobnelo;
Zrožljál je s konja mož visòk
Na klop pred hišo belo.
Poslušaj! iz nadvratnih lin
Zvonček zapojé: cin, cin, cin;
Lenora dobro v hiši
Le-té besede sliši:

„Aló, aló! le brž odprí!
Lenora spiš, al' čuješ?
Al' zvesta si tí, ljub'ca! mi,
Se smeješ al' zdihuješ?“
„O Vilhelm, tí? od kod zdaj te
Tak pozno konj prinesel je?
Sem čula, sem jokála,
Bridkosti kaj prestala!“ —

„O polnočí sedlamo mí,
Na češkem vstal sem sveti,
Poznó sem vstal, in blizu ní,
S seboj te hočem vzeti.“ —

„Brž k meni v hišo, Vilhelm moj!
Z'lo brije zunaj mraz nocoj,
Bom, ljubi! te objela,
Na srcu te ogrela.“ —

Naj, ljub'ca! zunaj brije mraz,
Da hotel bolj bi briti!
Moj konj cep'tá, poteka čas,
Ne smem se dalj muditi.
Podpaši, vrzi róčnoma
Na vranca zad se, ljub'ca!
Z nevesto denes spati,
Sto moram milj dirjati.“

„Kakó me nesel boš nocoj
Sto milj do domačije?
Poslušaj, ljubi Vilhelm moj!
Enajst že ura bije.“
„Pot gladek, luno lej svetlò!
Mrlič' in mí ko blisk let'mò,
Domú še denes zvesto
Prinesel bom nevesto.“

„Kje tvoj je dom, kje post'ljica?
Kakovo je oboje?“
„O daleč sta in majhena,
Šest dilj in diljic dvoje!“
„Bo prostor zame?“ — „Ljub'ca! bo,
Podpaši, vrzi se srčno;
Že post'ljica postlana,
Je svatovščina zbrana.“ —

Lenora brž planila je,
Na konja je zletela,
Z prebelimi rokami se
Preljubega prijela;
In udri, udri, klop, klop, klop,
Spustíta urno se v kolop,
Da sape ji zmanjkuje
In podkev iskre kuje.

Na levi, desni strani, glej!
Kak spred očí leteli
So logi, travniki naprej,
Mostovi kak grmeli! —
„Te strah ní? — luno lej svetló!
Mrliči jezd'jo jadrno!
Jih strah je tebe tudi?“
„Me ní, mrtvih ne budi!“

Kaj tam grcé, kaj tam zvoné?
Kaj vrane ferfetajo? —
Mrliča déti v grob velé,
In bilje godrnjajo.
Lej, bliža se pogrebcev trop,
O čuden vidi se pokop!
Glasovi so enaki
Žal'vanju pubčev v mlaki.

„Po polnoči pokop naj bo,
In petje, žalovanje;
Nevesto peljem zdaj s sabó,
Z menoj na ženit'vanje!

Zakróži, mežnar! pesem tí,
Roké brž nama pop povij,
Da zakon naju zveže,
Potem se z máno vleže!“

Zdaj vtihne vse! — pogrebcev ní!
Pokoren tej besédi
Klop, klop, trdó za njim letí
Ves trop po konja slédi;
In udri, udri, klop, klop, klop
Leteli dalje so v kalòp,
Da sape ji zmanjkuje,
In podkev iskre kuje.

Na levi, desni kak letí
Grmovje, graja, cesta!
Kakó leté izpred očí
Vasí, trgovi, mesta! —
„Te strah ní? — Luno lej svetló!
Mrličí jezd'jo jaderno!
Ní strah te mrtvih tudi?“
„Me ní, — mrtvíh ne budi?“

Pogledaj na visélnice!
Plesát' okrog koleša,
Temnó per luni vídi se
Trop jasen brez telesa.
„Aló, pošasti! z mano zdaj,
Plesát mi ženitvanjski raj,
Nevesto ko objamem
In s sábo v post'ljo vzamem!“

Pošasti grde veš, veš, veš!
Za njima so jo vnéle,
Ko oster piš skoz zrelo rž,
Takó so te vršéle.
In udri, udri, klop, klop, klop
Leteli dálje so v kolóp,
Da sape ji zmanjkuje
In podkev iskre kuje.

Kar je pod luno, oh kakó,
Kakó je vse bežálo!
Nad njima z zvezdami nebó,
Kakó je to dirljálo! —
„Te strah ní? — Luno lej svetló!
Mrličí jezd'jo jáderno!
Ní strah te mrtvih tudi?“
„Gorjé! mrtvív ne budi!“ —

„Petelin poje se mi zdí,
Potèka čas mi tukaj. —
V nos jutra sapa me skelí,
Brž vránec se zasukaj! —
Končala pot, končala sva!
Odgrínja se ti post'ljica!
Ko blisk leté duhovi,
Tù moji so domovi!

In nad želézna vrata ti
Jo skókoma drevíjo;
Švrk! s tánko šibo jih vsmodí,
Zapahi odletíjo,

In strášno duri zakričé,
Po črnih grobih v skok leté,
Čez kamne peketájo,
Od lune ti migljájo.

A' predno mígnil bi z očmí
O čudesa neznana!
Lej! s kónjika se plašč zdrobí,
Ko cápica sežgana,
Ní ga lasú na glavi več,
Z lasmí mu pade koža preč,
Lej smrt je z uro stala,
Kosó v rokàh držála.

Razbija vranec, spénja se,
Plamén od njega šine,
In pod Lenoro vbogo vse
Vse vdere se in zgine.
In jok in stok je nad zemljó,
In jok in stok je bil pod njó,
Lenora tam v trepeti,
Neh'vála je živeti.

Pod blédo luno se nad njó
Duhovi so skleníli,
Plesáli krog in krog, bridkó
To pesem zatulíli!
„Trpi, če poka ti srcé!
Prah z Bogom krégat se ne sme!
Odšla si trupla sili,
Bog duše se usmíli!

Povodnji mož.

Od nekđaj lepé so Ljubljanke slovéle,
Al' lepše od Urške ní bilo nobêne,
Nobêne očém bolj biló zaželjêne
Ob času nje cvetja dekleta ne žêne. —
Ko najbolj iz zvézd je danica svetlá,
Najlepša iz deklic je Urška bilá.

Mnog'tere device, mnog'tere ženice
Okó je na skrivnem solzé prelivalo,
Ker Urški srcé se je ljubega vdalo;
Al' ljubih je bilo nji vedno premalo.
Kar slišala moških okróg je slovét',
Skušála jih v mreže razpéte je vjet'.

Obljubit' je znala in znala odreči,
In biti priljudna in biti prevzétna,
Mladiče vnémat', bit stáršim prijétna,
Modrój in zvičajč je vseh bila umétna;
Možake je dolgo vodila za nos,
Na zadnje ga stakne, ki bil ji je kos.

Na starem so trgu pod lipo zeleno
Troberte in gosli in címbale pele,
Plesále lepote Ljubljane so céle
V nedeljo po poldne z mladen'či vesele;
Kraljica njih bila je Urška brhkà,
Plesáti ní dolgo nje volja bilá.

Dokáj jih je prosil, al' vsak' mu odreče,
Preširna se brani in plés odlašuje,
Izgovore nove si vedno zmišljuje;
Že solnce zahája, se mrak približuje,
Že sedem odbíla je ura in čéz,
Ko jéla ravnati se Urška na plés.

Al' ko se ozira, plesalca si 'zbira,
Zaglédá pri mizi rumeni junáka,
Enac'ga pod solncem mu ní korenjaka,
Želí si plesáti z njim déklica vsaka, —
Omréziti Urška ga lepa želí,
Zaljubljeno v njega obráča očí.

To vidi mladenič, in Urški se bliža:
„Al' hótela z máno bi plesat'?“ on pravi;
„Kjer Donova bistri pridruži se Savi,
Od tvoje lepote zaslišal sem dávi;
Že Uršika zala! pred tabo sem zdaj,
Že Uršika zala! pripravljen na raj!“

To reče in se ji globoko prikloni,
Sladkó mu nasmeje se Uršika zala:
„Nobene stopinjce še nisem plesala,
Da čakala tebe sem, res je, ní šála;
Zatorej le hitro mi róko podaj,
Lej, solnce zahája, nehuje že raj!“ —

Podal ji mladenič prelepi je róko,
In urno ta dva sta po podu zletéla,
Ko da bi lehké perutnice imela,

Brez trupla okróg bi se bila vrtéla;
Ne vidi se, kdaj da pod noga udár,
Plesala sta, ko bi ja nosil vihár.

To videti, drugi so vsi ostrméli,
Od čudesa godcem roké so zastále —
Ker niso trobente glasóva več dale, —
Mladen'ču nogé so trdó zacep'tále;
„Ne maram“, zavpíje, „za gósli, za bas.
Strun drugih, ko plešem, zapoje naj glás!“

Pridrévili brž so se črni obláki,
Zasliši na nebu se strášno grmenje,
Zasliši vetróv se sovražno vršenje,
Zasliši potokov deročih šumenje,
Prič'jočim po koncu so vstali lasjé, —
Oh, Uršika zala, zdaj tebi gorjé!

„Ne boj se, ti Urška! le hitro mi stopi,
Ne boj se“, on reče, „ne boj se grmenja,
Ne boj se potokov ti mojih šumenja,
Ne boj se vetróv mi prijaznih vršenja;
Le urno, le urno obrni peté,
Le urno, le urno, ker pozno je žé!“

„Oh, majhno postójva, preljubi plesalec!
Da jaz se oddahnem, da noga počíje“.
„Ní blizu, ní blizu do béle Turčíje,
Kjer v Donovo Sava se bistra izlije;
Valóvi šuméči te Urška želé,
Le urno, le urno obrni peté!“ —

To reče, hitréje sta se zasukála,
In dalje in dalje od poda spustíla,
Na brégu Ljubljan'ce se trikrat zavíla,
Plešé sta v valove šuméče planíla.
Vrtinec so vid'li čolnárji dereč;
Al' Uršike videl nobeden ní več. —

P r e k o p.

Bil nékdaj je mlad pevec, ne bogat al' slovèč;
Dokáj je zložil pesmi, od ljubice največ,
Od ljubice Sevêre, prevzetne déklice,
Ki niso je oméč'le njegove pesmi vse.

Pomlad se je zbudíla, nje veselí se svét;
Al' tebe pevec vabi 'z ozídjá ven nje cvét?
Kaj s čutar'co čez pléča iz mesta ven hitíš,
Al' ne pijèš studencev, se mrzlice bojíš?

V kaj si tako zamišljen? kaj gledáš tak plašnó?
Od nje al' od pomladi zmišljuješ pesmico?
Noben ní človek zvedel, kaj míslil je tačas,
Omolkníla so usta, oblédel je obraz.

Ko najdejo ga, prazna čutárčica leží,
Od srca spét do srca mu več ne rojí krí. —
Kdo mu je krív bil smrti, vprašújejo ljudjé;
Nobeden ní bil zraven, sam Bog nebeški vé.

K pogrebu vkup derejo ljudje od vseh strani,
Sevêre, njega ljub'ce, med njimi vidèt' ní.
Skriváj po pevcu joka mor'bití se domá ;
O komaj je verjeti, da je tak vsmiljena!

Kaj mašnik z mizererom, kaj dánés z líbero
In z drugo pri pokopu hití molítvijo?
Poroka njega čaka, zató takó hití;
Prelepa gospodična Sevêra se moží.

Zvečer jo je poročil, do polnočí svat'vál ;
O polnoči vesel je 'z vesele družbe vstal ;
Ko pride tje do gróbov, kjer s'cer kraljuje mir,
Zasliši med mrličí gospod glasán prepír.

Pred njim odpró se vrata, ven pevec prihití:
„Zakaj v prst posvečeno ste me zagrebli ví?
Ker sem se sam bíl vsmrtíl, zdaj je prepír zató,
Al' rabljinom zapadlo, biričem ní teló?

Ne ljúb'ci bit' na poti, smrt v strupu sem si píł,
Zakaj bi jaz nadležén mrličém v zemlji gnjíl?“
Odkópan pevec ležal je zjutraj vrh zemljé,
Pokopat' k tolovanjem, biričem ga dadé.

Neiztrohneno srce.

Grob kópljejo, da zadnji mrlič bo vanj deján;
Obraz bled'gà mladen'ča prikaže se na dán.
Kopači ostermijo, da 'z ust jim sape ní,
Menj vstrašeni pogrebci vanj vpirajo očí.

Da je lepó, bi sodil, visoko čelo, vsak,
Ak bil bi le nekášen zapustil ga oblak;
Lepá bi uste bila, lep bil obraz bi bled,
Ak bil bi le nekášen preč nejevolje sled.

Dalj čas ní trupla gledat', dih prvi ga zdrobí;
Srcé samo zavzetim cstane pred očmí.
Še bije, še čutiti je ravno tak gorkó,
Ko da bi v prsih bilo še zdravo in živó.

Vsi vprašajo, kdo zadnji v to jamo dján je bil,
Gotovo bil svetnik je, ker ní ves v grobu zgnjil.
Stal tam je kamen, kter'ga nihče prej čislal ní,
Hité mu mah otredit', napis tak govóri.

Da Dobroslav je pevec bil tjekaj pokopán,
Ki pel v tak milih glasih je od ljubezni rán,
Pel v tak slovečih pesmih čast lepe deklice,
Prevzetne gospodične, nemile ljúbice.

Al', ko je izvolila mladen'ča družega,
Iz prsí mu nobena ní pesem več prišlà,
Pri Bogu ní tolažbe iskál ne pri ljudéh,
Očí kalil mu jok ní, razjasnil líc ne smeh.

V nemár je dalje živel, menj svet, ko razuzdán,
Umrl je nespovedan, ne v sveto olje dján.
Vsi pravijo, da njemu svetost ne brani gnjit',
Vsi pravijo, njegovo srcé ne more bit'.

„To pevčevo srcé je“, star mož tam govori,
„Ak bilo bi svetnika, mir dala bi mu krí;
Svetost ne, pesmi večne mu branijo trohnét',
Ki jih zaprte nosil je v prsih dokaj lét.

Srcé mu mi odprimo, pod nebom naj leží,
Da prejde dan denašnji, da prva noč zbeží,
Da vstane drugo solnce, pripelje beli dán;
Spet zajtra ga poglejmo, ko mine zor hladán.

Hladijo naj ga sap'ce, naj rosa pade nanj,
Naj solnce, luna, zvezde, kar so mu pevskih sanj
Prej vdíhnile v življenji, prejmejo spet 'z njega ;
Ak bo ta čas splahnílo, spet zagrebímo ga“.

Razplátili srcé so, ležalo noč in dán
Je tam pod jasnim nebom. Ko mine zor hladán,
Ko vstane drugo solnce, srcé tako skopní,
Ko beli sneg spomladi, da kaj zagrebsti ní.

R i b i č .

Mlad ribič cele noči veslá,
Visoko na nebu zvezda migljá,
Nevarne mu kaže poti morjá.

Več lét mu žarki zvezde lepé
Ljubezen síjejo v mládo srcé,
Budíjo mu v prsih čiste željé.

Če kak mu vihar od daleč pretí,
Če kak se morski mu som privalí,
Če kako mu brezno naspróti reží,

Na zvezdo gledéč vhití, je otét;
Mlad ribič od čistega ognja vnet,
Po morji je varno veslál več lét.

Enkrat se valovi morjá razdelé,
Prikažejo 'z njim se dekleta lepé,
Do pasa morske dekleta nagé.

Se kopljejo, smejejo, tak pojó:
„O srečni ribič, srcé zvestó!
Kak dolgo še misliš tí glédati v njo!

Povej nam, ribič! povej zares,
Al' čakaš, da pade zvezda 'z nebes,
Al' da bi k nji zletel, čakaš peres?

Biló bi drugemu čakát' dolg čas,
Biló bi drugemu čakati mraz,
Bi drugi se ne ogibal nas.

Nocoj bi drugi odprl očí,
In videl, kak blizu strelca stoji
Lepota, ki zanjo srcé ti gori.“

O res je, da bi ne bilo takó!
Vse res, kar dekleta morská pojó;
Obup mu zaliva srcé zvestó.

Fant z célo močjó se v veslo vprè,
Ni mar' mu skalovja, viharjev ne,
Nič več se na zvezdo ne ozrè.

Napréj brez mirú svoj čoln dreví;
Al' tak za pevkami ribič hiti,
Kdo vé! al' sam pred sebój beží.

Zgubljen je, vtopljen, se bojim;
Kdor ljubi brez upa, ga svarim,
Nikar naj ne veslá za njim! —

Ženska zvestoba.

Bil godec je mlad, in lep in vesel,
Lepó je godel, sladkó je pel.

Ni bilo godú, svatóvšč'ne, semnjà,
Da tje bi ne bili vabili gà.

Poslušajo radi ga vsi ljudjé,
Ga gledajo rade dekleta mladé;

Posebno pa Micka, županova hči,
Pogostoma vanj obrača oči.

Od čistega godec je ognja vnet
Za Micko bogato, rožo deklet.

Zastonj več drugih postopa za njó,
Le njemu prijazno se smeje okó.

In kar mu obetati očesi njé,
Potrdijo kmalu besede sladké.

Nje oče s'cer stavi ljubezni se v brán;
Al' oče bo sprošen, al' pa goljufán.

Obljubi Micka godčeva bit',
Al' samka ostati, se ne možit'.

Prišèl je v grad mlad, lep kancelír,
Sto zlatih je služil dvakrat štir'.

Lehkó bi s temi in kar bo dobil
Še zraven, ženico, otroke redil.

Od konca mesta hod' obisk'vát,
Povabi ga deklic oče al' brat.

Vklon materin, gospodične okó
Ponujata v zakon njeno rokó

Al' v kratkem času se zgodí,
Da v mestu po céle ga mesece ní.

Novíca pravi se na glas,
Da hodi k županu pogosto v vas.

S'cer oče župan so mož neslan,
Kaj dela tam kancelír vsak dan?

Priljudna in lepa je njena hčí;
Al' ona zvestó za godca gorí.

Bil vel'ki Šmaren prišel je spet,
Prišel god Mickin, rože deklet.

Bil čas se je Micki prikupít',
Zagódnico čas ji je bil naredít'.

Pod oknom godejo godci trijé,
Med njimi tam gode ljubi nje.

Pod oknom godejo ure trí;
Al' Micike lepe k oknu ní.

Nje godec strune pritiska hudó,
Od Micike jemlje někdo slovó.

Na goslih počila struna je,
To, godec! ní dobro znamenje.

Zarotil se je, se je zaklel,
Da strune druge ne bo napel.

Na mali Šmaren preblečena
Gospá je Micika v cerkev prišla.

„O, godec! kak dolgo boš še žaloval,
Kak dolgo se bodeš ljudi sramoval?”

Pomisli do v jopici deklica
Bilà bi rada vsaka gospá.

Zakaj si bogate lótil se?
Snubačev ima na zbíranje.“

Tako ga prijatli tolážijo,
Dokler mu obráz razjásnijo.

Po struni ga le bolí srcé
Da več je na gosli napeti ne smé.

Kdor urne roké, sol v glavi imá,
V nesreči si vsak pomágat' zná.

Spet gosli je godec v róke vzel,
Na trí je strune gosti začel.

Preteklo dve léti bilo še ní,
Pa godel je boljše na strune trí.

Ko znal je prej gosti na vse štir',
In več je zaslužil, ko mladi kanclír.

Ní bilo godú, svatovšč'ne, semnjà,
Da tje bi ne bili vabili ga.

V ponedeljek jutro z vesel'ga godú
Šel dobre je volje godec domú.

Na pragu deklica lepa stojí,
In solza za sólzo ji káplja 'z očí.

„O deklica! rosna rožica!
Kaj žali takó te, ubožica?“

„Oh, v hiši moj oče leží bolán,
In nimam mu dati, ko sok neslan.“

Bil godec je mehkega srcá,
Mošnjíco polno deklici dá.

Za dar svoj on je nepokoj prejel,
Za vbogo deklico se je vnel.

In dolgo ni zastonj zdihovál,
Objemal jo kmalu in kuševál.

Obljubi mu vedno zvesta bit',
In on se pred pustom z njo poročit'.

Ta čas je končal bil vójsko mir,
Spuščen na odlog je bil mušketír.

Pred dvema letoma bit je vjet,
Po sili v soldate bil je vzet.

Jokále so milo njene očí,
Ki zdaj ji srcé za godca gorí.

V nedeljo spet bil je pod lipo ples,
„Kaj vidiš tam, godec! ali je res,

Da stara ljubezen ne zarjaví,
Devetkrat se vrne, pónoví?

Zakaj se tak jezno obrača t' okó?
Kaj strune pritiskaš tak budó?“

Plesala sta ravno mimo njega,
Na goslih je struna póčila.

Zarotil se je, se je zaklel,
Da nikdar več druge ne bo napel.

„Neumnost in ubožnost sta sestré,
Ní bila déklica taka za té.

Le gosti spet skusi, in bodi vesel,
Da nisi v zakóna se mreže uje.“

Tako ga prijatli tolažijo,
Dokler mu obraz razjasnijo.

Po struni ga le boli srcé,
Da več je na gosli napéti ne sme.

Po struni se dolgo ní kesàl,
Na dve je spét kmálu gósti znal.

Ní bilo godú, svatovšč'ne, semnjà,
Da tje bi ne bili vabila ga.

In bil je spet v gradu god gospé,
Tam slišat' slovečega godca želé.

In v gradu je lepa hišna bilà,
Priljudna, al' zvita ptičica.

Ní bila še stara dvajset lét,
Al' vendar je dobro poznala svét.

Iz ust gospodičin svojih zna,
Kak treba se trudit' za možá.

Zvestobo je brati godcu v očéh,
Ki ní je našel pri ljubicah dvéh.

Kak streže mu, kak prilizuje se;
„O, godec! nastavlja ti líman'ce.“



In predno se vnámejo zvezde nočí,
Že gódec za lepo hišno gorí.

Nje, koder on hodi, išče okó,
Vse pesmi njegove nje hvalo pojó.

Tud' ona oblubi le zánj gorét',
In godec presrečni oblubi jo vzét'.

Velike so v gradu bile gostí,
Ker se omožila mlajša je hčí.

Prišèl je bil v grad marsikteri svat,
Iz mesta prišel je nevéstin brat.

Šampánjca so pili, veseli bilí,
Odbila je ura polnočí.

Bil godec zagodil je kotiljón,
Vsi vprašajo, kje je mladi barón?

Vsi vprašajo, kaj se mu zgódilo je?
Ker ní ga, da bi on vodil vrstè.

In gré ga ískat, klícat strežaj,
In drugi za njim, ker ní ga nazaj.

In pravili so si tam na uhó,
Kje da so ga našli in kakó.

Ko godec skrivnóst pogóvora zvé,
Rudeča mu lica obledé.

Po strunah lok gori in doli dreví,
Da zadnjih strun ena odleti.

Zarótil se je, se je zaklél,
Da druge ne bode strune napél.

Tri leta so proč, zdravnik je čas,
Razjásnil se spet je gódcu obraz.

On, ko Paganín je navadil se,
Da gódel na eno struno je.

Na eno struno je gódel vesel,
In zraven od svojih ljubíc je pél.

In pel je takó od žén in deklét,
Da nič nobeni ne smé se verjét'.

Zaljubil se ní v nobeno več,
Da eno jim hválo je gódec slovèč:

„Da ône samé nam ur'jo roké,
Da ône samé nam gláve vedré.“

Orglar.

Popustí posvetno rábo
Orglarček in gre v puščavo,
Tam prepévat božjo slavo,
Svoje citre vzame sábo.

Pesmi svoje med stoglásne
V gózdu zлива ptičev kóre,
Od prihóda zlate zóre,
Dokler solnčna luč ne vgásne.

Al' veselje v srcu vtóni
S časom mu za petje slavcev,
In vseh gozdnih prebivavcev,
Ker vsak svojo védno góni.

On ob drugi si pomládi
Zbere ptiče mlado-kljúne,
Svoje jim brebira strune,
In jih raznih pesmi vádi.

Kósa, trdokljunsko déte,
Od preljub'ga Auguštína,
Vel'koglavega kalína
Naučí pet' pesmi svete.

Zmerom svojo goni slávček,
Zmerom od ljubezni bije
Srcu sládke melodije;
Tóži ga Bogu puščavček:

„Lej, kalín, debeloglavec,
Trdokljunast kós je svoje
Pesmi pustil, lépše poje,
Podučít' ne dá se slavec!“

Al' Bog slávca ní posvaril,
Le posvaril je puščavca:
„Pusti peti moj'ga slávca,
Kakor sem mu grlo vstváril.

Pel je v súžnosti železni
Jeremij žalòst globoko;
Pesem svojo je visoko
Salomon pel od ljubézni.

Kómur pevski duh sem vdíhnil,
Ž njim sem dal mu pesmi svoje;
Drugih ne, le te naj poje,
Dokler da bo v grobu vtíhnil.“ —



Različne poezije.

Zvezdogledom.

Vsi pojte rakom žvižgat,
Ležnjivi pratikárji,
Ležnjivi zvezdogledi,
Vremena vi preroki!
Vi modrijani! hoč'te
V nebeških zvezdah brati:
Al' solnce bo dobrotno
Nam dalo srečno leto,
Al' bo nebá togota
Vetrov nam šum zbudila,
Razsula v polje točo,
Vtopila čoln na mórji,
Sad umorila trti.
Ležnjivi zvezdogledi!
Vsi pojte rakom žvižgat.

Dve sami zvezdi gledal,
Očí sem svoje ljube,
Dve svítli zvezdi gledal,
V njih sem neumni slepec.

Vesele bral si dneve,
In solčno brez oblakov
Sem bral ljubezni srečo.
Solzé so meni zrasle,
In kes in srd sta zrasla,
Sramota ino moj'ga
Mirú je smrt mi zrasla.
Dve sami sta zmotili,
Dve sami zapeljali
Mi zvezdi umno glavo;
In cél'ga néba hoč'te
Vi zvezde zmodrováti! —
Ležnjivi pratikárji,
Lažnjivi zvezdogledi,
Vremena vsi preroki,
Le pojte rakom žvižgat! —

V spomin Matija Čopa.

(Mera zgol po udarjih.)

Tajati léd naš šè le začnè se, pomlád je drugod zé;
V dragi slovenski vkročèn ní domovíni vihár.
Stéšemo svoj si čolnič nov, z Bógom zroč'mò ga
valóvom;
Ní še navadil popréj brêznov se, skal ogibát'.
Zvezde, ki reš'jo, bilé so neznane, ki čoln pogubíjo;
Lel bil naš je krmár, drugi je bil Palinúr.
Tí nam otél si čolnič, si mu z jádromi krmo popravil,
Tí mu pokazal si pot pravo v dežélo duhóv.

Skríta nobena bilà ní zvezd ti nebá poezije,
Slednji je bil ti domač jezik omíkan, učen.
Stari Rimlján kar svetá je gospod, kar Grecija modra,
Z Láhi, Francóz, Španijól, Némec in Albijonec.
Čeh in Polják, kar Rús in Ilír, kar rod naš slovenski
Slavnih izmíslil si bil časa do tvojga písánj,
Polno si znánost imel njih, Čóp, velikán učenosti!
Tí si zaklade duhá Krezove bil si nabral.
Nisi zaklepal domá tí žlahtnega blagodaróva,
Sebi zročeno mladost, druge si z njim bogatíl.
Komaj zastavil, rojak, si peró, prej praznuvajoče —
V zgubo veliko rodú, krivega dókaj zamúd,
V Save deroče valóv tam vrtínčinah smrt te zasači,
Glas ti zaprè besedí, 'z rok ti potegne peró.
Zemlja, nemili čuváj, nam zaklád tvoj varuje skópa;
Grobu na tvojem očí materi Slavi rosé.
Niso suhé nam prijatlom očí, ki se spomnimo tebe,
Ino predragih s tebój tvoje ljubezni daróv.
Seme, ki tí zasejal si ga, žé gre v klasje veselo,
Nam in za nami dokáj vnukom obéta sadú.
Naj se učenost in imé, čast tvoja rojak! ne pozabi,
Dokler tebi dragó v Krajni slovenstvo živí! —

Nova pisarija.

Učenec.

„Da zdaj, — ko že na Kranjskem vsak pisari,
Že búkve vsak šušmár dajè med ljúdi,
Ta v prozi, óni v verzih se slepari, —
Jaz tudi v trop, — ki se potí in trudi

Ledíno orje naše poezije, —
Želim se vrniti, se mi ne čudi.
Prijatelj! úči mene pisarije:
Kakó in kaj ušeč se Kranjcem poje,
Odkrij mi proze naše lepotije.“

Pisar.

„Ak so pisar postáti želje tvoje,
Moj zlati uk poslušaj in zastopi,
Zapiši trdno ga v možgane svoje!
Ak hočeš kaj veljáti v našem tropi,
Besed se tujih boj, ko hud'ga vruga,
Ak kos si temu, koj na prste stopi.
Naj proza tvoja bo lepote naga,
Minerve nič ne vprašaj, poj po sili,
Pisarjem proza bo in pesem draga.
Češ biti v kranjskih klasikov števíli,
Debelo po gorjanski jo zarobi,
Vsi bomo tvojo čast na glas trobili;
Ak rovtarske vezáti znaš otrobi,
Nov Orfej k sebi vlekel boš Slovane,
In pozen vnuk poroma k tvoj'mu grobi.
Da kranjščina zaklád ti svoj odklene,
Zapusti ročno mestne mi sosede,
Tri leta pojdi v rovtarske Aténe.

Učenec.

„Al' žlahtne kranjske tam cvetó besede,
Kje govoríti dosti več ne znajo,
Pastírji samski, ko imena čede?“

Pisar.

„Tam, kjer po stari šegi se drekajo,
Kjer ne zmajêjo dost' al' nič jezika,
Besed nemšk'valcev grdih ne poznajo.“

Učenec.

„O srečne rovte! v vas me iti mika:
Al' se bojim pri rovtarji, pri kmeti,
Da bera besedí ne bo velika.“

Pisar.

„Pečene, ljubček! piščeta na sveti
Nikomur niso v grlo priletele;
Brez truda večno se ne da živeti.
Besede zrastene, besede zrele,
Ne v rovtah, po planjavi ne kmetije,
Nikjer ne bodo ti na nos visele.
Poslušaj ga, kako jo on zavije,
Jezika sol, lepota, da le zine,
In pravo ti vezanje se odkrije.
Tam pul'jo besedí se korenine;
K tem deni konce: ača, išče, uha,
On, ovka, ovec, druge pritikline,
To trdno skupaj zvari; primaruha!
Lehkò boš v kozji rog ugnal Slovence,
In proti tebi bo Dobrovski — muha.“

Učenec.

„O zlati uk! adíjo mestne sence!
Apolon drugi bom jaz sred kozarjev
Si v rovtah pletel nevmerjoče vence. —
Al' naše ljudstvo nekdam ní oltarjev
Minerve in Apolona imelo,
Od grških, od latinskih so pisarjev
Dobili starši učenost v deželo,
In z njo besede tuje; — razodeni,
Al' saj se bode teh poslužít' smelo?

Pisar.

„Bog tega varuj! po nobeni ceni,
Jezika naš'ga z njimi ne ognjusi!“

Učenec.

„Saj tudi drugi to storé Sloveni;
Saj vemo, da turčuje Srb, da Rusi
Tatarijo. Poljak da francozuje,
Da v časih vrli Čeh nemšk'vati musi.“

Pisar.

„Lej, v knjigah njih je tol'kanj ljul'ke tuje
Med lépo, čisto slavščino vsejane,
Da je noben purist več ne izruje;
Al' bukev naše kranjšč'ne spakedrane
Peščíćico denimo na ognjišče,
Preroben Fenis číst da 'z ognja vstane.“

Učenec.

„Čemú bo, vprašam, prazno pogorišče?
Al' mutasti počakamo zijali,
Da 'z njega zrasede novo besedišče?“

Pisar.

„Slovensko ljub'ko bomo reševali,
Hranili dobro zrno, in kar zmanjka,
Is svojih bomo to možgan dodali.“

Učenec.

„Te čudne zmesi starega ostanka
In iz novink Slovenec v Koratani,
Ne bo razumel Štajar'c ne Ljubljanka.“

Pisar.

„Gorjačarji, tatovi in cigani
Po svojem govoré; in kaj za silo
Nam v bukvah jezik svoj imeti brani?“

Učenec.

„Gorjačarsko, cigansko kaj berilo
Bo čudno vam pisarjem pomagalo,
Ak bo se vse drugače govorilo?
Samí svoj uk spoštujete premálo,
Več tujk c'lo tebi, ne zaméri, vjide,
Zakaj bi se jih moje žnablo bálo?“

Pisar.

„To govori se, kar na jezik pride,
Pogovor, ko na úho več ne bíje,
Ko zjutranja meglà se v nič razide;
Kar v bukvah je natisnenega, vpije,
To bratec! med učene gré lingviste,
In priča od jezika lapotíje.
Slovenci bodo brali bukve čiste,
Ak nas ne hval'jo, naj me vzame zlódi!
Ves svet posnémal kranjske bo puriste.
Kar neč'te vi uméti k' svoji škodi,
Kar ne dopade vaši slepi búči,
Čestili bodo pozni to narodi.“

Učenec.

„Prižgál si, mojster! žar'k mi nove luči;
Na delopust da sódnjega jaz dneva
Slovim, še to, kaj pel bom, me podúči!“

Pisar.

„Horaci dulce et utile veléva,
Kaj prida sliš'jo všesa naše ráde;
Nam utile je zrno, dulce pléva.“

Učenec.

„Romance zdaj pojêjo in balade,
Tragedíja se tudi nam obeta,
Sonete slišim peti pevce mláde.“

Pisar.

„Od mene pesem vsaka je prekléta,
Ki nima prav slovenskega imena.
Naj še takó prijetno bo zapéta.
Ljubezen poje pevcev teh Kaména,
Jeziku dela ino srcu rane,
V grdobe stréla, tréšči naj ognjena!
Balade po čebelici zadržane,
Da bi se te med nami zamoríle,
Tragédije ostale nam neznane!
Da bi Kranjice strupa 'z njih ne pile,
Ljubezni sladke, ki srcé zapelje,
Bi z Rómejevo Jul'jo ne čutile!

Učenec.

„Res škoda bilo bi, zdaj od nedelje
Do druge šestkrat se srcé unáme,
Je šega, da kdo pride prej, prej mélje!“

Pisar.

„Balade pet' je mlátva prazne slame,
Je reč pohújšljiva in zapeljiva;
Lenoro bere naj, kdo ne verjáme.
Romanca je s tragédijo škodljiva.
Teh in sonetov in zdravíjc ne piši,
Sovraži vse te muza sramežljiva.
Poj rajši to, kar tréba je pri hiši,
Za hléve treba, treba je na polji,
Poj to, kar kmet in méščan z pridom sliši.“

Učenec.

„Bog ti zaplati uk! po tvoji volji
Bom pel: gosén'ce kaj na repo vár'je,
Kak prideluje se krompír najbolji;
Kakó odpravljajo se ovcam gárje,
Preganjajo ušívím glavam gnjide,
Loviti miš' učil bom gospodarje.“

Pisar.

„O, zláti vek zdaj muzam kranjskim pride!“ —

Prva ljubezen.

Že míru srčnemu nevárne leta;
Mladósti leta so slovó jemale;
Domače sem lepé poznal dekleta,
Dežel sem tujih videl hčére zále;
Ní bila srca próstost mi odvzeta,
Že so prevzétne misli mi vstajále,
Da mal' al' nič ljubezen ne opravi
Pri tistem, ki se trdno v brán ji stavi.

Prišlá lepote rajske je devica,
Da videl bi ne bil podobe njene!
Rudeči zor osramoté nje lica,
In nje očí nebeških zvezd plaméne,

Nikdár več zdrav ne bo, ki ga pušica
Pogleda bistrega v srcè zadéne.
Kdo znal popisat' ust bi ljubeznjivost,
Nedolžnih prsih snéga zapeljivost!

Namest' iskát' zavetja v trumi gosti,
Ki nji podobna stala je pred mano,
Ki je od nje na zadnji petek v pósti
Petrarkovo biló srcé užgano,
Pogleda nje užival sem sladkosti,
Dokler da je srcé dobilo rano,
Ki peče noč in dan me brez hladíla,
Ki ní dobiti ji nikjer zdravila.

Ne omeché je lica obledéne,
Ne pesmi žalostnih glasovi mili,
In ne očí od spanja zapuščene,
Solzé ne, ki tekó iz njih po síli.
Veselje, mir zbežala sta od mene,
Obup topí srcé, ker se ne vsmíli. —
Takó, kdor misli trdno stati, pade,
Nevarno gledat' je dekleta mlade.

Zatorej, komur mar' je próstost zláta,
Cvetočih deklic naj ne ogleduje!
Mirú sta bili men' očési tata,
Na svoje naj pogléde skrbno čuje;
Očí odpró ljubezni dur' in vrata,
Skoz té se naša pamet premaguje.
Kdor neče mene bógat', sam bo zvedel,
V nesreče moje reva bo zabredel.

Slovó od mladosti.

Dni mojih lepša polovica kmalo,
Mladosti léta! kmalo ste minúle;
Rodile ve ste meni cvetja malo,
Še tega rož'ce so se koj osule;
Le rédko upa solnce je sijalo,
Viharjev jéze so po gosto rjule,
Mladost! vendàr po tvoji temni zárji
Srcé bridkó zdihuje, Bog te obvarji!

Okusil zgodaj sem tvoj sad, spoznanje!
Veselja dokaj strup njegov je vmóril:
Sem zvedel, da vest čisto, dobro djanje
Svet zanič'vati se je zagovoril.
Ljubezen zvesto nájti, kratke sanje!
Zbežale ste, ko se je dan zazóril,
Modróst, pravičnost, učenost, device
Brez dót žal'váti videl sem samíce.

Sem videl, dá svoj čoln po sapi sréče,
Komùr sovražna je, zastonj obrača;
Kak veter nje nasproti temu vleče,
Kogàr v zibeli vid'la je berača;
Da le petica dá ime sloveče;
Da človek toliko veljá, kar plača.
Sem videl čislati le to med nami,
Kar um slepí, z golj'fijami, ležámi!

Te videt', grje videti napáke,
Je srcu rane vsékalo krvave;
Mladosti jásnost vendar misli take
Si kmalu iz srca spodi in gláve,
Gradóve svitle zida si v oblake,
Zelene trate stavi si v puščave,
Povsod vesele lučice prižíga
Ji up golj'fivi, k njim iz stisk ji míga.

Ne zmisli, da dih prve sap'ce bode
Odneseš to, kar misli so stvarile,
Pozabi koj nesreč prestanih škóde,
In ran, ki so se komaj zacelíle,
Dokler da smo brez dna polnili sode,
Zučé nas v starših letih časov sile.
Zato mladost! po tvoji temni zárji
Srcé zdih'valo bo mi, Bog te obvarji!

G l o s a.

„Slep je, kdor se s petjem vkvárja,
Kranjec moj mu osle kaže;
Pevcu vedno sreča laže,
On živi, vmerje brez d'narja.“

Le začniva pri Homeri:
Prosil reva dni je stare;
Mraz Ovid'ja v Pontu tare;
Drugih pevcev zgodbe beri:

Nam spričuje Aligjêri,
Kako sreča pevce vdarja;
Nam spričujeta pisárja
Luzijade, Don Quixota
Kakoršna Parnasa póta —
Slep je, kdor se s petjem vkvarja.

Kaj Petrarkov, kaj nam Tasov
Treba pevcev je prijetnih?
Slišim od butíc nevkretnih
Vprašat' zdánjih, prejšnjih časov.
Komur mar' prijetnih glásov
Pesmi, ki pojó Matjaže,
Bôje krog hrvaške straže,
Mar', kar pevec pel Ilir'je
Mar', „čebel'ce" roji štirje,
Kranjec moj mu osle kaže.

Lani je slepár staríno
Še prodajal, nosil škatle,
Méril platno, trak na vatle,
Letos kupi si grajščino.
Naj gre pevec v daljno Kíno,
Pot se mu še dálje kaže,
Naj si s tinto prste maže,
Naj ljubezen si obeta,
Vneti lépega dekleta,
Pevcu vedno sreča laže.

Vendar peti on ne jenja,
Gráb'te d'narje si gotove,
Kupuvájte si gradóve,
V njih živíte brez trpljenja.
Koder se nebó razpenja
Grad je pevcu brez vratárja,
V njem zlatnína čista zarja,
Srebrnína rosa trave,
S tem posestvom brez težave
On živí, vmerje brez d'narja.

Zabavljivi napisi.

Predgovor in zagovor.

Feriant — summos fulmina montes.

Naj misli, kogar bi pušice té zadele,
Da na visoki vrh leté iz neba stréle.

Vzrok nezlatega veka.

Prišli že bili bi Slovencem zlati časi,
Ak klasik bil bi vsak pisár, kdor nam kaj kvasi.

Novi Pegaz.

„Višnjáni! kam ste svoj'ga polža djali?“
„Za Pegaza smo pevcem ga prodali.“

Čebeličinim pušičarjem.

Ko vsaka ní živál lisica,
Takó ní vsak napis pušica.

Čebeličinim pravljíčarjem.

Pravljíca po Ezóp' od vas zapeta,
Več nima slasti, kakor jed pogreta.

Čebeličinim šestomerjvcem.

Če kdo v heksametru namest' spondeja
Al' daktila posluži se troheja,
Ne vé, kam se cezúre déjo,
On vprega Pegaza v galejo.

Čebeličinim pesmam brez s in c.

„Brez cetov teče vir mu Hipokrene,
In esov v pesmih njega najti ní!“
„Zatorej nimajo nobene cene,
Zató so pesmi tiste brez solí.“

Čebeličinim pevcem letnih časov.

Kdor govoriti kaj ne vé,
On vreme hval' al toži;
Kdor pevcev peti kaj ne vé,
Od letnih časov kroži.

Lesničnjaku in Levičnjaku.

Kako bi neki sladke pel Lesničnjak!
Kako bi neki prave pel Levičnjak!

Prej pevecu pottlej homeopatu.

Poprej si pevec bil, zdaj si homeopát;
Poprej si časa bil, zdaj si življenja tat.

Čebelarju.

Zakaj pač muhe moj lovi Kastelec?
Prodajat' misli jih namest' čebelic.

Vodnik.

Preblečen sem menišič bil,
In rad sem pel, še rajši pil.

Ravnikarju.

Gorjancev naših jezik poptujč'vavši
Si kriv, da kolne kmet molitve bravši.

Ahacljevim pesmam.

Ne čudi se, neslane
Da pesmi té so brane,
Lej pure vabi: „puri, puri!“
In božje volke: „šuri, muri!“

Nekim pevcem duhovnih pesmi.

Res je duhovna, in res pesem ní vaša duhovna,
Duh praznote ki imá, božjega prazna duhá.

Kremplju.

Nisi je v glavo dobil, si dobil le slovenščino v kremplje;
Duh prenemčeni slab, voljni so kremplji bilí.

Kopitar.

Nosil učeno glavó s čestjó sem vseh premagalec;
Smrt in ošabnost sta zmagali mene samí.

Daničarjem.

Dobrovski.

„Priatelj! ki s sveta prideš, mi povej po pravici,“
Dobrovius modrost vpraša Kopitarjevo;
„Al' Dobrovníčanov, srbski, al' mar' vrli hrvaški
Jezik pišejo Gaj. Gaja goreča drhál?“

Kopitar.

„Gaj daničár, daničarska drhál? svoj pišejo jezik,
Slavščine tí južnih so janičarji dežél.“

Bahači štireh množnejših Slave rodov.

Čeh, Poljak in Ilír, Rus svoj 'zobraziti jezik,
Njih le mogočni ga rod ima pravico pisát';
Beli Hrvat, Rusnjak ne Slovak ne, s Slovenci ne drugi,
Tem gre Slave pesóm, lajati, tace lizát'.

Na robe Katón.

Od drugih manjši in češčèn menj rod je slovenski.
Lakota slave, blagá, vleče pisarja drugàm.
Victrix causa Diis placuit, sed victa Catoni;
Stanko Slovencev vskok, Vraz si na robe Katón.

Pričujoče poezije.

Sme nekaj nas, ker smo Preširnove, biti preširnih;
Pesem kaže dovòlj, kak je naš oče kroták.



Gazele.

1.

Pesem moja je posoda tvojega imena,
Mojega srcá gospoda, tvojega imena;
V nji bom med slovenske brate sladki glas zanesel
Od zahoda do izhoda tvojega imena;
Na posodi v zlatih črkah slava se bo brala
Od naroda do naroda tvojega imena;
'Z nje svetloba bo gorela, še takrat, ko bova
On'stran Karonov'ga broda, tvojega imena.
Bolj ko Delije, Korine, Cintije al' Lavre
Bilo bi pozábit' škoda tvojega imena.

2.

Očí sem večkrat vprašal, ali smem
Ljubiti te; odgovora ne zvem.
Od daleč gledaš, draga! me prijazno;
Prevzetno vihaš nos, ko mimo grem.
Ak v tebe so obrneni pogledi,
Odtegneš precej svoj obraz očém;
Al' ak dekleta druga ogledujem,
Zakriti jeze ní ti moč' ljudem.
Takó, al' ljubiš me, al' me sovražiš,
Kak bi ti vstregel, siromak ne vem.

3.

Žalostna komú neznana je resnica, da jo ljubim,
V pesmih mojih vedna sama govorica, da jo ljubim!
Vé že noč, ki bridko sliši zdihovati me brez spanja;
Vé že svitla zarja, dneva porodnica, da jo ljubim;
Vé že jutro, vé že poldne, vé že mračni hlad večera
Tiho tožbo moj'ga bled'ga, vel'ga lica, da jo ljubim;
Prebival'sča moj'ga sténam, mirni je samoti znano,
Tudi nepokoju mesta ní novica, da jo ljubim;
Vé že roža, ki pri poti, koder draga hodi, rase;
Vé že, ki nad potom leta ptica, da jo ljubim;
Vé že mokri prag nje hiše in vsak kamen blizu njega,
Ino vé, ki mimo vôdi me stezica, da jo ljubim:
Vé že vsaka stvar, kar vedet' in kar slišati od mene,
In verjeti neče draga mi devica, da jo ljubim.

4.

Draga! vem kako pri tebi me opravljajo ženice,
Prav'jo, da v ljubezni moji bilo nikdar ní resnice,
Kak si brusijo jezike, in ti štejejo na prste
Pri kofetu, kar jih nisem, kar sem ljubil jih, devíce;
Al' poslušaj mojo spoved, rekla boš, da sem nedolžen,
Da le sama tí si kriva, ako v tem je kaj krivice.
Dokler ne cvetè še roža, v časti so pri nas vijol'ce,
Zvončke, marjet'ce, druge tudi čislamo cvetlice,
Kdor ni slišal nikdar peti sladkih pesmi Filomele,
Rad poslušal bo strnade, ščinkavce in druge ptice.
Al' je moč' na prvi prostor jo v zbiral'sčih posadíti,
Moč' ji prvo čast skazáti, ako v njih je ní kraljice?
Prej dekleta so imela, al' kar tí cveteš med njimi,
Vseh lepot nobena nima nam dopasti več pravice,
To pomisli ne zameri, da kar solnce sem zagledal,
Od očí so tudi mene se vzdígnile temníce.

5.

Med otroki si igrala, draga! l a n i, — čas hití;
Letos že unemaš srca po Ljubljani, — čas hití.
Koder hodiš, spremljajo mladen'či te z očmi, povsod,
Satelítov trop nam zvezde kraj oznani, — čas hití.
Zdaj je Hanibal pri Kanah, premagalec tvoj obraz,
Naša srca Rím ostrašen, ne vstrahvani, — čas hití.
Deklica prevzetna! zmisli, kako kratek vsak je cvet,
Da začne se leto starat' že v srpani, — čas hití
Pevca vbozega usliši, ki ga ranil tvoj pogléd,
Predno starost bo Maháon njega r a n i, — čas hití.
Da Helenina lepota, tol'kanj mož pred Trojo smrt
Ní pozabljena, le pesem sama brani, — čas hití.

6.

Al' ko kal pognalo seme, kdor ga se je, sam ne vé;
Kdor sadí drevo, al' bode zred'lo veje, sam ne vé.
Trudi se pod stropom néba let' in dan nomád;
Al' pa konec leta bode kaj prireje, sam ne vé.
In kupec po svetu hodi, al' pa kaj dobička bo,
Za blagó, kedar gotove d'narje šteje, sam ne vé.
In vojščak, ki ga trobenta vabi med kanonov grom,
Kaj plačilo bo vročine, ran in žeje, sam ne vé.
Lej tak pevec teh gazelic, al' jih bereš tí, al' ne,
Al' pri njih srcé ledeno se ogreje, sam ne vé,
In al' veš, da tí ga vnemaš, tí mu pevski ogenj daš,
Al' se smel bo razodeti vsaj pozneje, sam ne vé.

7.

Kdor jih bere, vsak drugače pesmi moje sodi;
Eden hvali in spet drugi vpije: „fej te bodi!“
Ta velí mi: poj sonete; óni: poj balade;
Tretji bil bi bolj prijatelj Pindarovi ódi.
Morebiti bo prijeten temu glas gazelic;
Oni bo pa rekel: kaj za Vodnikom ne hodi?
Razuzdanim bodo moje pesmi prenedolžne?
Al' trejalke porekó, da jih je vdihnil zlodi.
Jaz pa tebi sami, draga! želel sem dopasti,
Drugih nisem vprašal, kaj se jim po glavi blodi.



Sonetje.



Očetov naših imenitna déla,
Kar jih nekdanjih časov zgodba hrani:
Kako Metulum se Avgustu brani,
Kaj je do zdaj Ljubljana doživéla.

Kak veri bramba bila je dežéla,
Kako pri Sisku Kolpe so pijani
Omágali pred Kranjci Otomani,
Vam bo Homerov naših pesem pela.

Preslabe, peti bôje vam slovéče,
Pojó Kranjíc lepoto moje strune,
In tvojo čast, nevsmiljena devica!

Pojó ljubezni moje vam nesreče,
Kakov je reveš ta, ki ga presune
'Z očí nebeških vržena pušica.

Vrh solnca sije solnc nam cela čeda,
Po neba svitlih potih razkropljena,
Od solnca, ljub'ga svoj'ga zapuščena;
Z veseljem zemlja célo noč jih gleda:

Ko se zlatí oblakov truma bleđa,
Nazaj pripelje zárja ga ruména;
Tak zemlja je v ljubezni vsa zgubljena,
Da vanje ne obrne več pogleda.

Kar zvezd nebó, deklet imá Ljubljana;
Rad ogledújem vas cvetečelične,
Ljubljanske ljubeznjive gospodične!

Al' dragi! taka moč je čez me dána,
Da v pričo nje sem slep za vse device,
Zamaknen v mil' obraz srcá kraljice.

Tak kakor hrepení oko čolnarja
Zagledat' vaj'ni zvezdi, Dioskúri!
Kedár razgrája piš ob hudi uri,
Ko se tepó valovi, grom udarja. —

Zakaj, ak vaj'nih zvezd zasije zárja
Vetróvom Eol koj zaklene duri;
Po morji, po razjasnjenem azúri
Kraljuje mir, potihne šum viharja. —

Tak, draga déklica! zvezd tvojih čakam,
Tako in bolj še čakam hrepenéče,
Očí zagledat' tvojih svítle žarke;

Zakaj, ak tí rekó bežát' oblakam
Naj še takó vihari jeza sreče,
Nebó se koj zvedrí krog moje barke.

Dve sestri videle so zmoti vdane
Očí: dekle je bilo nizko ena;
Bilà je druga njij' visoka žena,
Obe lepote cvet in čast Ljubljane.

Pobegnil tak sem, kakor srna plane
Od lovcev v prejšnjih časih ostreljena,
Ko spet se strelcev truma ji zelena
Prikaže in jo spomni stare rane.

Ak vprašate, od kod strahota taka?
Ranila mene z ostro sta pušico
Kupído strelec, mati z njim njegova.

Ta dva sem mislil videti bogova:
Za Amorja sem manj' imèl sestrico,
Bilà je večà Véneri enaka.

Kupído! ti in tvoja lepa stárka,
Ne bosta dalje me za nos vodila;
Ne bom pel vaj'ne hvale brez plačila
Do konca dni, ko siromak Petrarka.

Dovolj je let mi že naprédla Párka,
In kaj mi je prinesla pevska žila?
Nobena me še ní deklet ljubila,
Kadil ne bom več váju brez prevdárka.

Obeti vaj'ni so le prazne šale;
Sit, nehvaležnika! sem vaj'ne tlake;
Te léta, ki so meni še ostale,

Cel dan iz pravn kovál bom rumenjáke,
Zvečer s prijatli praznil bom bokále,
Preganjaj z vinom bom skrbí obláke.

Je od vesel'ga časa teklo léto,
Kar v Betlehemu angeljcev hosána
Je oznanila, da je noč končana,
Dvakrat devétsto tri in trideséto.

Bil vel'ki teden je; v sobóto sveto,
Ko vabi mólit božji grob kristjána,
Po cerkvah tvojih hodil sem, Ljubljana,
V Trnóvo, tje sem uro šel deséto.

Trnóvo! kraj nesrečnega iména;
Tam meni bilo je gorjé rojeno
Iz dveh očes prečistega plamena.

Ko je stopila v cerkev razsvetljeno,
V srcé mi padla iskra je ognjéna,
Ki vgásnit' se ne dá z močjo nobeno.

Sonetni venec.

Poet tvoj nov Slovencem venec vije,
'Z petnajst sonetov ti takó ga spléta,
Da „magistrale“, pesem trikrat péta,
Vsih drugih skupaj veže harmoníje.

Iz njega 'zvira, vanj se zopet zlije
Po vrsti pesem vsacega soneta;
Prihódnja v prédnje koncu je začeta;
Enak je pevec vencu poezije:

Vse misli 'zviražo 'z ljubezni ene,
In kjer po noči v spanji so zastale,
Zbudé se, ko spet zárja noč prežene.

Ti si življenja moj'ga magistrale,
Glasil se 'z njega, ko ne bo več mene,
Ran mojih bo spomin in tvoje hvále.

Ran mojih bo spomin in tvoje hvale,
Glasil Slovencem se prihodnje čase,
Ko mi na zgodnjem grobu mah poráse,
V njem zdánje bodo bolečine spale.

Prevzétne, kakor ti dekleta zale,
Ko bodo slišale teh pesmi gláse,
Srcá železne djale proč opáse,
Zvestó ljubezen bódo bolj spošt'vale.

Vreména bodo Kranjcem se zjasnile,
Jim milši zvezde, kakor zdaj sijále,
Jim pesmi bolj slovéče se glasíle;

Vendàr te bodo morebit' ostale
Med njimi, ker njih poezije mile
Iz srca svoje so kalí pognale.

Uz srca svoje so kalí pognále,
Ki bolečín molčáti dalj ne more;
Enak sem pevcu, ki je Leonore
Pel Estijánke imenitne hvale.

Da s' od ljubezni usta so molčále,
Ki mu mračíla je mladosti zóre,
Ki v upu nič imela ní podpore,
Skrivaj so pesmi jo razodevále.

Željá se ogenj v meni ne poléže,
Da s' upa tvoj pogléd v srcé ne vlije.
Strah razžaliti te, mi jezik véže.

Bridkóst, k' od nje srcé več ne počije,
Odkrivajo njegove skrivne téže
Mokrocvetóče rož'ce poezije.

Mokrocvetoče rož'ce poezije
Očitajo to, kar se v prsih skriva.
Srcé mi je postalo vrt in njiva,
Kjer seje zdaj ljubezen elegíje.

Njih solnce ti si. V oknu domačije,
Ne dá te najti, luč ti ljubeznjiva!
V gledišči, na sprehodih sreča kriva,
Ne v krajih, kjer plesalk verstà se vije.

Kolíkokratov me po mestu žene
Zaglédaj tebe želja; ne odkrije
Se mi obraz lepote zaželêne.

V samoti iz očí mi solza líje,
Zatórej pesmi tebi v čast zložene
Iz krájev niso, ki v njih solnce sije.

Oz krajev niso, ki v njih solnce sije,
Kjer tvoje milo se okó ozira,
Kjer vsa v pogledu tvojem skrb umira,
Vseh bolečin se pozabljivost pije.

Kjer se veselje po obrazu zlije,
Kjer mine jeza notranj'ga prepira,
Kjer petje 'z polnega srcá izvira,
Zbudé se v srcu sladke harmonije.

Kjer porošêno od ljubezni čiste,
Kalí, kar žlahtnega je, žene zale,
Ko, ki budí dih pomladanjski líste.

Od tamkaj niso pesmi tvoje hvale,
Pomladi srečne, blagodarne tiste
Cel čas so blagih sapic pogrešále.

Cel čas so blagih sapic pogrešale,
Od tebe, druge deklice prevzetne,
Prinesle niso vbožicam prijetne,
Ki bila bi jih oživila, hvale.

Bilé so v strahu, da boš tí, da zale
Slovenke, nemški govorít' umetne,
Jih boste, ker s Parnasa so očetne
Dežele, morebiti zanič'vale.

Kaméne naše, zapuščene vbož'ce,
Samice so pozabljene žal'vale,
Le tujke so čestile Kranjcev množ'ce.

Cvetlice naše poezije stale
Do zdaj so vrh snežnikov redke rož'ce,
Obdajale so vterjene jih skale.

Obdajale so vterjene jih skale
Ko nekdej Orfejevih strun glasove,
Ki so jim ljudstva Tracije surove
Krog Hema, Rodope se bile vlade.

Da bi nebesa milost nam skazale!
Otajat' Kranja našega sinove,
Njih in Slovencev vseh okrog rodove,
Z domač'mi pesmam' Orfeja poslale!

Da bi nam srca vnel za čast dežéle,
Med nami potolažil razprtije,
In spet zedinil rod Slovenšč'ne cele!

Da b' od sladkote njega poezije
Potihnil ves prepír, bilé vesele
Viharjev jeznih mrzle domačije!

Viharjev jeznih mrle domačije
Pokraj'ne bile naše so, kar Samo!
Tvoj duh je zginil, kar nad tvojo **jamo**
Pozabljeno od vnukov veter brije.

Oblóžile očetov razprtije
S Pipinovim so jarmom sužnjo **ramo**;
Od tod samo krvavi punt poznamo,
Boj Vitovca in ropanje Turčije.

Minuli sreče so in slave časi,
Ker vredna dela niso jih budile,
Omolknilo so pesmi sladki glasi.

Kar niso jih zatrle časov sile,
Kar raste rož na mladem nam **Parnasi**,
Izdihljaji, solzé so jih redile.

Uzdihljaji, solzé so jih redile
S Parnasa moj'ga rožice prič'joče:
Solze 'z ljubezni so do tebe vroče,
Iz domovinske so ljubezni lile.

Skeleče misli, da Slovenec mile
Ne ljubi matere, vanj upajoče,
Da tebe zame vneti ní mogoče,
Z bridkostjo so srcé mi napolnile.

Zeljé rodile so prehrepeneče,
Da s tvojim moje bi imé slovelo,
Domače pesmi milo se glaseče;

Željé, da zbudil bi slovenšč'no celo,
Da bi vrnili k nam se časi sreče,
Jim moč so dale rasti neveselo.

Dim moč so dale rasti neveselo,
Ko zgodnja roža raste zapeljana
Od mlad'ga solnca kopnega svečana,
Ak smeje nekaj dní se ji veselo;

Al' nágne žalostno glavico velo,
Meglà k' od burje priletí prignana,
In pade iz nebes strupena slana,
Pokrije sneg goré in polje célo.

Sijalo solnce je podobe zale,
Pogleda tvoj'ga pil sem žarke mile,
Ljubezni so cvetlice kál pognale.

Nad žarki solnca so se te zmotile,
Na mrazu zapuščene so ostale,
Ur temnih so zatirale jih sile.

Ur temnih so zatirale jih sile
Vse pevca dni, ki te ti pesmi poje;
Obup, življenja gnjus, začela boje,
Erinje vse so se ga polastile.

Ko v veži je Orest Dijane mile
Zadobil spet bil zdravje duše svoje,
Tak bile od ljubezni bi se tvoje
Vmirile prsi, lica se zjasnile.

Zbežale so te sanje kratkočasne,
Blisk nagel bilo upanje je célo,
Ki le temnejšo noč storí, ko vgasne.

Od tod ní bilo srce več veselo;
Kakó bi poezije bile jasne!
Lej! torej je bledó njih cvetje velo.

Lej! torej je bledó njih cvetje velo,
In redke so in slabe, nebogljêne,
V zidéh tak podrtije zapuščene
Rastêjo v časih rože neveselo,

Ki jim kropiv krdelo rejo vzelo,
In kar nežlahtnih zelišč kal tam žene;
Al', če v gredice vrta jih zelene
Kdo presadí, cvetejo koj veselo.

Tak blizu moj'ga bi srcá kraljice,
Bi blizu tebe, solnca njih, dobile
Moč kvišku rasti poezij cvetlice;

Ak hočeš, da bi zalši cvet rodile,
Veselo vele vzdignile glavice,
Jim iz očí ti pošlji žarke mile!

Jim iz oči ti pošlji žarke mile,
Mi gledati daj lic svitlobo zorno!
Le nji temè kraljestvo je pokorno,
Samó njo bogajo viharjev sile.

Skrbi verige bodo odstopile,
Odpadlo bo železje njih okorno,
S preblago tvojo pomočjó podporno
Vse njih se rane bodo zacelile.

Zjasnilo se mi bo spet mračno lice,
Spet upanje bo v srci zelenelo,
In ustom dalo sladke govorice;

Na novo bo srcé spet oživelo,
V njim rastle jasnih poezij cvetlice,
In gnale bodo nov cvet bolj veselo.

Un gnale bodo nov cvet bolj veselo,
Ko rože, kader mine zima huda,
In spet pomlad razklada svoja čuda,
Razsipa po drevesih cvetje belo,

In toplo solnce vabi ven čebelo,
Pastir rumene zarje ne zamuda,
V grmovji slavček poje spet brez truda,
Veselje preleti natoro celo.

O vem, da niso vredne take sreče;
Od straha, da nadležne poezije
Bi ti ne bile, mi srcé trepeče.

Naj pesmi milost tvoja vsaj obsije,
Ki 'z njih, hladiti rane si skeleče,
Poet tvoj nov Slovencem venec vije.

Magistrale.

Poet tvoj nov Slovencem venec vije,
Ran mojih bo spomin in tvoje hvale;
Iz srca svoje so kalí pognale,
Mokrocvetoče rož'ce poezije.

Iz krajev niso, ki v njih solnce sije;
Cel čas so blagih sapic pogrešale,
Obdajale so vtrjene jih skale,
Viharjev jeznih mrzle domačije.

Izdihljaji, solze so jih redile,
Jim moč so dale rasti neveselo,
Ur temnih so zatirale jih sile.

Lej! torej je bledó njih cvetje velo,
Jim iz očí ti pošlji žarke mile,
In gnale bodo nov svet bolj veselo.

Ni znal molitve žlahtnič trde glave,
Ko te začetek, v kateri poje hvala
Se nje, ki mati božja je postala;
Kar znal je, molil vedno 'z misli prave.

Ko znebil duh se trupla je težave,
Legenda pravi, da je roža zala
'Z njegovega srcá skoz grob pognala,
Z napisom zlatih črk: „Marija ave!“

Od zora, da se nagne dan k večeri,
Glasí po noči pesem se ognjena
Le tebi, s'cer nobeni Eve hčeri.

Da, predno vgasnila smrt moč plamena,
Je 'z srca zrastel venec, ne zameri,
Ki nosi črke tvojega imena!

Sanjalo se mi je, da v svetem raji
Tam bila srečna sva brez zapopadka:
Proč bila je življenja doba kratka,
Kjer me od tebe loč'jo časi, kraji.

Sedela z Lavro ti si, sestra mlaji,
Pred vama bila dní je prejšnih prat'ka,
Med vama bila govorica sladka,
Kako slovela ktera je od vaji.

In tam na tehtnico svet'gà Mihela
Z Petrarkom djala sva sonete svoje,
Visoko moja skled'ca je zletela.

Pridjala čednosti sva nje in tvoje
Vsak svojim pesmam, in skodela
Njegà ní bila niž' od skled'ce moje.

Velika, Togenburg! bilà je mera
Trpljenja tvoj'ga; moje ga premaga:
Nazadnje omečí se tvoja draga,
Vsak dan ti okno celice odpera.

Od zora srečen upaš do večera,
Da vidna bode nje podoba blaga;
In ko ti že priteče smrtna sraga,
Zaúpljiv še pogled se k nji ozera.

V nebesih nje očí jaz videt' menim,
Kedár predrznem vanje se ozreti,
Dva jezna Keruba z mečem ognjenim.

Da bi ne žalil je, v vednem trepeti,
Bežim jaz revež pred pogledom njenim;
Noben mi žar'k v življenja noč ne sveti.

Biló je, Mojzes! tebi naročeno,
Peljati v Kanaan krdelo Juda;
Ak srečna pride, pride ura huda,
Zamišljen si v to opravilo eno.

Od daleč vgladaš zemljo zaželeno;
Povrnena veselja je zamuda,
In plačani so poti polni truda,
Srcé otrpne ti razsveseljeno.

Pet' ljubeznjivost tvojo in lepoto,
Poklic je moj in samo opravilo,
Dokler me v groba ponesó temoto;

Ak gledat' smem obličje tvoje milo,
Za žalostnih nočí in dni samoto
Obilno dano mi je povračilo.

Na jasnem nebu mila luna sveti.
Kjerkoli žarki nje so zasijali
Po zimi se snegá, ledú kristali,
Demánti rose bliskajo po leti.

Vsi čudeži noči so razodeti,
Stori svetila moč brez te, ki pali,
Da luna jih ko solnce ne razžali,
Da nenavarna je stvarém na sveti.

Ne bojte pesmi se, ki jih prepeva
Tvoj pevec, tí, tvoj ljubi, tvoja mati!
In ki jih pel do zadnjega bo dneva.

Brez te moči, ko lune žarki zlati,
Le cena tvoja v njih se razodeva,
Pred njimi neče led srcá bežati.

■ Mars'kteri romar gre v Rim, v Kompostelje,
Al' tje, kjer svet Anton Jezusu var'je,
Tersat obišče, al' svete Lušarje
Enkrat v življenji, al' Marijno Celje.

V podobah gledat' hrepeni veselje
Življenja rajskega. Sled sence zarje
Un'stranske glorie, vtisnen tam v oltarje,
Ljubezni vérne ohladí mu želje.

Ah tak podobo gledat' me device,
Nebeške nje lepote senco, sanje
Goljufne, v katerih komaj sled resnice,

Ukaz želj vleče v tvoje domovanje;
Srcé obupa menj more pušice,
Ur krajši tek, tam milše prs' zdih'vanje.

Zgodí se v časih da Mohamedani,
Praznujejo Budisti v daljni Kini,
Al' ljudstva, kjer šopir'jo se Bramini,
En dan z med njimi vjetimi kristjani.

Veselje ónih glasen hrup oznani,
Pojó trobente, píščal k tamburini;
Obhajajo v srcá ga globočini
V samotnih kotih tí z nočjo obdani.

Bil je tvoj god: glasno so strune pele,
Obhajali so z petjem ga in plesom
Prijatli in prijatlice vesele;

Jaz praznoval sem z mokrim ga očesom,
V samoti so za srečne dni puhtele
Iz polnega srcá želje k nebesom.

Očí pri njih v deklet so bile sredi,
Govor'la usta le od nje so hvale,
Roké po sili nje ime pisale,
Hodile so nogé le po nje sledi.

Prepov'd sem dal jim: bogali pogledi,
Molčala usta od podobe zale,
Mir dale so roké, nogé ravnale
Po rok, ust in očí so se izgledi.

Brez upanja ljubezni v svoji zmoti,
Ki se mi pogasiti v srci noče,
Tako sem dolgo stavil se nasproti.

Ne bogajo me misli, želje vroče,
Drevesom, hišam, rekam, hribom poti
Do nje jim ní zastaviti mogoče.

Kedar previdi učenost zdravnika,
Da smrti odvrniti ní mogoče,
Ne brani jesti, piti mu kar hoče,
Z grenkotami ne sili več bolnika.

Ko je viharjev sila prevelika,
Togota njih se pótolážit' noče,
Kamor val žene čoln, obupujoče
Leteti mu dadé roké brodnika.

Ne bom več tebe pil, solz grenka kupa!
Pogledi, misli in želje goreče!
Vam prostost dam, ker zdravja nimam upa!

Hodite kamor vedno slà vas vleče,
Vpijanite od sladkega se strupa,
Ki mi razdjal srcé bo hrepeneče.

Odprlo bo nebó po sodnjem dnévi
Se 'zvóljenim, svit glôrje nezrečeni,
Vso srečo bodo vid'li pogubljeni,
Ki stali bodo tam na strani lévi.

Poglèd ta bolj jih ko goreči lévi,
In ko strahovi vsi 'z peklà 'zpuščeni
Bo vstrašil, od njega naprej podèni
Mirú ne bodo našli v večni révi.

Očí nje od ljubezni razsvetljene
Smijále so se 'zvóljen'mu naproti,
Bil priča sem nj'u sreče nezrečene;

Mi pred očmí je v najtemnejšem koti
Poglèd ta. brez mirú me dalje žene
V obupa brezno po brezkončnem poti.

Al' prav se piše kaŭa ali kafha,
Se šola novočrkarjev srdita
Z ljudmi prepira starega kopíta,
Kdo njih pa pravo trdi, to se vpraša.

Po pameti je taka sodba naša:
Ak, je od kafhe kaŭa bolj'ga žita,
In bolj obdelana in bolj polita,
Naj se ne piše kafha, ampak kaŭa.

Ak pa po črki boljša jed ne bode,
In zavolj črke ne trpi nič škode,
Obhaja taka misel nas Slovence,

De pravdajo se ti možjé mor'biti,
Za kar so se nekdanji Abderíti
V slovéči pravdi od oslove sence.

Ne bod' mo šalobarde! Moskvičánov
Gorenci moji! knjige mi berímo,
In kar nam všeč bo, uzmat' se učimo
Od bógmejev na meji Otomanov!

Iz kotov vseh od Skjáptrov do Šamánov
Tak, kakor srake gnejzda, vkup nosímo
Besede tuje, z njimi bogatímo
Slovenski novi jezik Ilirjánov.

Prekosili res bomo vse narode,
Najstarši med jeziki jezik bode,
Ki se iz te čobódre bo narédil,

Ker bomo tak govorili v Emoni,
Ko žlobodrali so tam v Babilóni,
Ko bil jim Bog je govorico zmédel.

Apel pođobo na oglèd postavi,
Ker bolj resnico ljubi kakor hvalo;
Zad skrit vse vprek poslušà, kaj zijàlo
Neumno, kaj umétni od nje pravi.

Pred njo s kopiti čevljarček se vstàvi;
Ker ogledúje smolec obuvàlo,
Jerménov meni, da imà premàlo;
Kar on očita, koj Apel popravi.

Ko pride drugi dan spet mož kopitni,
Namèst' da bi šel dalje po svojem poti,
Ker čevlji so po godi, méč se lóti.

Zavrne ga obraznik imenitni,
In tebe z njim, kdor nápčen si očítar,
Rekoč: „Le čevlje sodi naj Kopitar!“ —

① Vrba! srečna draga vas domača,
Kjer hiša mojega stoji očéta;
Da b' uka žeja me iz tvoj'ga svéta
Speljala ne bilà golj'fiva kača!

Ne védel bi, kako se v trup prebrača,
Vse kar srcé si sládkega obeta;
Ne bila bi mi vera v sebe vzéta,
Ne bil vihárejev notranjih b' igrača!

Zvestó srcé in délavno ročico
Za doto, ki je nima miljonárka,
Dobil z izvoljeno bi bil devico;

Mirná mi plavala bi moja barka,
Od ognja dom, od toče mi pšenico
Bi bližnji sósed vároval — svet' Marka.

Popótník pride v Afrike puščavo,
Stezè mu zmanjka, noč na zemljo pade,
Nobena luč se skoz oblák ne vkrade,
Po mes'ci hrepeneč se vleže v travo.

Nebó odpre se, luna dá svečavo;
Tam vidi gnjézditi strupene gade,
In tam brlòg, kjer ima tigra mlade,
Vzdigáti vidi leva jezno glavo.

Tako mladen'ča gledati je gnálo
Naklúče zdanjih dni, dokler na póti
Prihodnjosti je bilo zagrinjalo.

Zvedrila se je noč, zijá nasproti
Življenja gnjus, nadlog in stisk ne málo,
Globoko brezno brez vse rešne póti.

Hrast, ki vihár na tla ga zimski tréšne,
Ko toplo solnce pomladansko séje,
Spet ozelenel sem ter tje bo veje,
Na enkrat ne zgubi moči poprešne:

Al' vendar zanj več ní pomoči rešne;
Ko spet znebí se gozd snegá odeje,
Mladnik le malo, al' nič več ne šteje,
Leži tam rop trohljivosti požrešne:

Tak siromak ti v bran, sovražna sreča!
Stoji, ki ga iz visokosti jasne
Na tla telébi tvoja moč grméča;

Ak hître ne, v svest' smrti je počásne,
Bolj dan na dan brlí živiljenja sveča,
Dokler ji reje zmanjka in ugasne.

Komúr je bila sreče dar klofuta,
Kdor je prišel, ko jaz, pri nji v zaméro,
Ak' bi imel Gigantov rok stotéro,
Ne spravi ukup daróv potrebnih Pluta.

Kjer hodi, pot mu s trnjem je posuta,
Kjer si poišče dom, nadlog jezéro
Nabere se okróg in v eno méro
S togotnimi valmí na stene búta,

Okróg drevíta skrb ga in potreba,
Mirú ne najde revež, ak' preiše
Vse kraje, kar jih strop pokriva néba;

Še le v pokoji tihem hladne hiše,
Ki pelje vanjo temni pot pogreba,
Počíje, smrt mu čela pot obriše.

Življenje ječa, čas v nji rábelj hudi,
Skrb vsak dan mu pomlájena nevesta,
Trpljenje in obup mu hlapca zvesta,
In kes čuváj, ki se nikdar ne vtrudi.

Prijazna smrt! predolgo se ne múdi:
Ti ključ, ti vrata, ti si srečna cesta,
Ki pélje nas iz bolečine mésta,
Tje, kjer trohljivost vse verige zgrudí;

Tje, kamor moč pregánjavcev ne séže,
Tje, kamor njih krivic ne bo za nami,
Tje, kjer znebí se človek vsake téže,

Tje, v posteljo póstlano v črni jámi,
V kateri spi, kdor vanjo spat se vléže,
Da glásni hrup nadlóg ga ne predrámi.

Čez tebe več ne bo, sovražna sreča!
Iz mojih ust prišla beseda žala;
Navadil sem se, naj Bogu bo hvala,
Trpljenja tvojega, življenja ječa!

Navadile so bútare se pleča,
In grenkega se usta so bokála,
Podplat je koža čez in čez postala,
Ne straši več je trnovka bodéča.

Otrpnili so udje mi in sklepi,
In okamnelo je srcé preživo,
Duhá so vkrótili nadlog oklepi;

Strah zbežal je, z njim upanje golj'fivo;
Naprej me sreča gladi ali têpi,
Našla me kmalo boš neobčutljivo. —

Memento mori.

Dolgost življenja našega je kratka.

Kaj znancev je zasúla že lopata!

Odprta noč in dan so groba vrata;

Al' dneva ne pové nobena prat'ka.

Nas smrti ne obvar'je koža gládka,

Od nje nas ne odkup'jo kupi zláta,

Ne odpodí od nas življenja táta

Veselja hrup, ne pevcev pesem sladka.

Naj zmisli, kdor slepoto ljubi svéta,

In od veselja do veselja léta,

Da smrtna žétev vsak dan bolj dozóri.

Mor'biti, da kdor zdaj vesel prepeva,

V mrtvaškem prtu n' n pred koncem dneva

Molché trobental bo: „memento mori!“

Matiju Čopu.

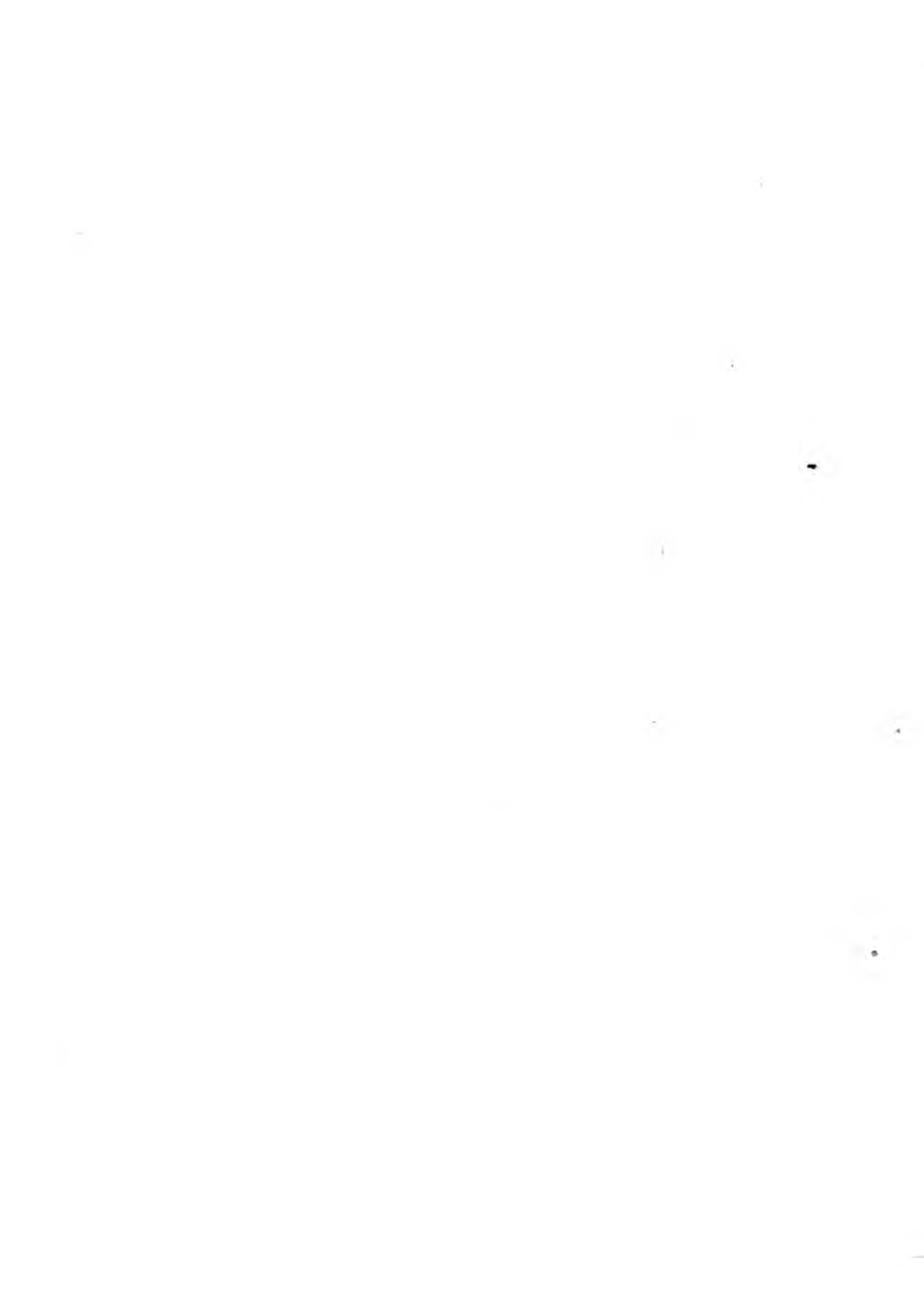
Ozročam vam, prijatla dragi máni!
Ki spi v prezgodnjem grobu, pesem mílo;
Ločitvi od njega mi je hladilo,
Lék bila je ljubezni, stari rani.

Minljivost sladkih zvez na svet' oznani:
Kak kratko je veselih dni število,
Da srečen je le ta, kdor z Bogomilo
Up sreče on'stran groba v prsih hrani.

Pokopal misli visokoleteče,
Želj neizpolnjenih sem bolečine,
Ko Črtomir, ves up na zemlji sreče.

Dan jasni, dan oblačni v noči mine,
Srcé veselo in bolnó, trpéče
Vpokojele bodo groba globočine.

Krst pri Savici.



U v o d.

Valjhún ¹, sin Kajtimarov, boj krvavi
Že dolgo bije za krščansko vero,
Z Avrel'jem Droh ² se več mu v bran ne stavi;
Končano njíjno je in marsiktero
Življenje, kri po Kranji, Korotani
Prelita, napolnila bi jezéro.
Gnijó po polji v bojih pokončani
Trum srčni vojvodi in njih vojščaki;
Sam Črtomír se z majhnim tropom brani,
Bojuje se najmlajši med junaki
Za vero staršev, lepo bog'njo Živo ³,
Za Črte, za bogove nad oblaki,
On z njimi, ki še trd'jo vero krivo,
Beži tje v Bohinj, v bistriško dolino,
V trdnjavo, zidano na skalo sivo.
Še dan denašnji vidiš razvalino,
Ki ajdovski se gradec imenuje,
V nji gledaš Črtomirovo lastnino.
Devetkrat večá množ'ca jih obsuje,
In zveste straže krog in krog postavi,
Odvzame up jim vse pomoči tuje;

Visoke odre tamkaj si napravi,
Zidovje podkopuje, vrata seka,
Ne polasti se njih, ki so v trdnjavi.
Šest mes'cev moči tla krvava reka,
Slovenec že mori Slovenca, brata —
Kako strašná slepota je človeka!
Ko niso meč, sekira in lopata
Jih mogle, lakota nepremagljiva
Pretí odpreti grada trdna vrata.
Delj Črtomir jim reve ne zakriva.
Besede te tovar'šem reče zbranim:
„Ne meč, pregnala bo nas sreča kriva.
Le malo vam jedila, bratje! hranim;
Branili smo se dolgo brez podpore,
Kdor hoče se podati, mu ne branim;
Kdor hoče vas dočakat' temne zore,
Neproste dni živet', nočem enake,
Ne branim mu, al' jutra čakati more.
S seboj pa vabim druge vas junake,
Vas, katerih rama se vклонiti noče:
Temna je noč in stresa grom oblake;
Sovražnik se podal bo v svoje kočice,
Le majhen prostor je tje do goščave;
To noč nam jo doseči je mogoče.
Naj več svetá otrokom sliši Slave,
Tje bomo našli pot, kjer nje sinovi
Si prosti vol'jo vero in postave,
Če pa naklonijo nam smrt bogovi,
Menj strašno noč je v črne zemlje krili,
Ko so pod svítlim solncem sužnji dnovi!“

Ne zapusti nobeden ga v ti sili,
Molčé orožje svoje vsak si vzame.
Strašljivica v celem ní imel števili.
Al' komaj vrata so odprta, vname
Se strašen boj, ne boj, mesarsko klanje:
Valhún tam s célo jih močjó objame.
Tud' on se je zanesel na njih spanje,
Prelesti mislil je ozidje grada,
In ponevédoma planiti nanje.
Ko svojo moč najbolj vihar razklada,
Okrog vrat straža na pomoč zavpije,
In vstane šum, da mož za možem pada.
Ko se neurnik o povodnji vlije,
Ter s hriba strmega v doline plane,
Z deročimi valovi vse ovije,
Kar se mu v bran postavlja, se ne vgane,
In ne počije prej, de jéz omaga;
Tak vrže se Valhún na nekristjane.
Ne jenja prej, dokler ní zadnja sraga
Krví prelita, dokler njih kdo sôpe,
Ki jim je bila vera nad vse draga.
Ko zor zasije na mrličev trope,
Ležé, k' ob ajde žetvi al' pšenice
Po njivah tam ležé snopovja kope.
Leží kristjanov več od polovice;
Med njimi, ki so padli za malike,
Valhún zastonj tam išče mlado lice
Njegà, ki kriv moritve je velike. —

K r s t.

Mož in oblakov vojsko je obojno
Končala tèmna noč, kar svitla zárja
Zlatí z rumen'mi žarki glavo trójno
Snežnikov kranjskih sív'ga poglavárja.
Bohínjsko jezero stoji pokójno,
Sledú ní več zdaj vnénjega vihárja;
Al' somov vojska pod vodó ne mine
In drugih roparjev v dnu globóčine.

Al' jezero, ki na njegà pokraj'ni
Stojiš, ní, Črtomir! podoba tvoja? —
To noč je nehal vojske šum venanji,
Potihnil ti vihar ní v prséh boja;
Le hujše se je zbudil črv nekdanji,
Ak prav učí me v revah skušnja moja,
Bolj grize, bolj po novi krvi vpije,
Požrešniši obupa so Harpíje.

Na tleh ležé Slovenstva stebri stari,
V domačih šegah vtrjene postave;
V deželi parski Tesel⁴ gospodari,
Ječé pod teškim jarmom sini Slave,

Le tujcem sreče svít se v Kranji žári,
Ošábno nos'jo ti po konci glave;
Al', da te neha ta skeléti rana,
Ne boš posnel Katona Utičána!

Prebíla pričujoče ure teže
Ne bila poznih let bi gláva síva;
V mladosti vendar trdnejše so mreže,
Ki v njih drži nas upa moč golj'fíva,
Kar, Črtomir! te na življenje véže,
Iz tvojih prejšnjih dni se mi odkriva,
Ko te vodila ní le stara véra
Tje na osrédek bléskega jezéra.

Tje na otòk, z valóvi ves obdani,
V denašnjih dnevih bóžjo pot Marije.
V dnu zad stojé snežnikov velikáni;
Poljá, ki spred se sprósti, lepotije
Ti kaže bléski grad na levi stráni;
Na desni griček se za gričem krije.
Dežela kranjska nima lepš'ga kraja,
Ko je z okol'co ta, podoba raja.

Tam v časih Črtomira na otoki
Podoba boginje je stala Žíve,
Ki so zročeni ji mladen'čev stóki,
Ki so ji, ve dekleta ljubeznjive,
Zročeni vaši sméhi, vaši joki,
Orožja, ki so nam nepremagljive;
Tam bog'nje vežo Staroslav in lepa
Njegova hčí odpíra in zaklepa.

Hčí Bogomila, lepa ko devica,
Slovéča Hero bila je v Abídi;
Nedolžnost vnema ji oči in lica,
Lepote svoje sama le ne vidi;
Priliznena mladen'čev govoríca
Je ne napihne, srca ji ne sprídi.
Spolnila komaj je šestnajsto léto;
Srcé mladó ní za noben'ga vneto.

Darí opravít bog'nji po navadi,
Prinese Črtomira lehka ládja,
Od tega, kar rastè pri njega grádi,
Od čede, žita in novíne sadja.
Ko bliža z njimi se devici mladi,
Zadene ga, ko se je najmenj nadja,
Iz nje očí v srcé ljubezni strela,
Plamén je neugásen v njem unela.

O blagor, blagor Črtomir! ti vnéta
Je déklica od tvojega pogléda!
Kak od zamáknenja je vsa prevzéta;
Kak gleda v tla, kak trese se beseda!
Ko zárja, kader jasen dan obeta,
Zarumení podoba njena bléda,
In v tvoji roki roka nje ostane,
Zadržana ji od močí neznane.

Naj pevec drug vam srečo popisuje,
Ki célo léto je cvetlà obema:
Kak Črtomir osrédek obiskuje;
Kak oče omladí med njima dvema,

Ki ní, ko meni mu veselje tuje,
Ki srečna ga ljubezen v prsih vnéma;
Pijanost njíjno, ki tak hitro mine,
Pregnana od ločitve bolečine.

Že, Črtomir! je treba se ločiti,
Ne slišiš kak glasno trobenta poje!
Pripodil s sabo je Váljhún srditi,
Požígat božje veže, divje rôje;
Povsod vzdigujejo se vere ščiti,
Ki si prejél od matere jo svoje,
Te vére, ki ji déklica ta služi,
Ki zdaj te z njo ljubezen čista druží.

Kak težka, bridka ura je slovésa!
Stojé po licih jima kaplje vroče,
Objéta, sta, ko bila bi telesa
En'gà, spustiti ustna ustne noče;
Si 'z lev'ga oče desnega očésa
Jok briše, ki ga skriti ní mogoče,
Ko vidi v tako žalost zatopljene,
In da tolažbe njima ní nobene.

Bi spomnil njíma zmage večno slavo,
Ko bi, da jo doséči moč' je, sodil;
Al' preveliko trumo je čez Dravo
Po Kokri doli v Kranj Váljhún pripodil;
Zdi možu se, da gre le v smrt krvavo,
Ne da bi vero, brate osvobódil. —
List pride, kak vasí in veže božje
Goré; — čas, Črtomir! je vzet' orožje.

In šel je bolj boj'vat brez upa zmage;
Pokazal se je korenine prave.
Kjer suče meč, na čêlu smrtne srage
Ležé sovražnikov truplà krvave
Mrtvih, al' zdi hajočih duše drage;
Vendâr ne meč, ne moč gradú trdnjave
Bogov ne more réšit' slavnih staršev,
Od smrti ne ohrániti tovar'šev.

Premagan pri bohínskem sam jezéri
Stojí, naslónjen na svoj meč krvavi;
Z ocmí valóv globoko brezno méri;
Strašné mu misli rojijo po glavi;
Življenje méni vzet' si v slepi véri:
Al' nekaj mu prdrzno roko vstavi —
Bilà je lepa, Bogomila! tvoja
Podoba, ki 'zpeljala ga je 'z bôja.

Enkrat vidèt' želí podobo milo,
Pozdravit' prejšnjega veselja mésto:
Al' srečno je prebila časov sílo;
Al' njeno srce mu še bije zvésto;
Al' morebit' pod hladno spi gomílo;
Al' premagálec mu je vzel nevesto;
Al' živa al' mrtvá je, zvedet' more,
Ločiti prej se iz svetá ne more.

Znan ribič privesla od one stráni,
Opomni ga, kak sam sebè pozabi;
Kakó povsod ga iščejo kristjani;
Kak z vjétimi Valjhún srditi rábi.

Prijazno delj mu tam ostati brani;
Stopiti k sebi ga v čolnič povabi,
Da ga pripelje v várnejše zavétje.
Vda Črtomir se v to, kar ribič svet'je.

In brž veslata v konec ta jezéra,
Kjer v njega bistra pribobni Savíca.
Ker srečen veter njíj' roké podpéra,
Čolnič leti, ko v zraku urna ptíca.
Se ribič po sovražnikih ozéra,
Čoln vstavi, kjer je gósta senc temnica. —
Ker se mu zdi, da lakota ga grudi,
Junaku, kar je v torbici, ponudi.

Želí dat' Crtomir mu povračílo,
Al' v vojski bili d'narji so razdani.
Da Stároslav, se spomni, z Bogomilo
Mu v skrivnem kraji tovor zláta hrani;
Njij' poiskati dá mu naročilo,
In dá mu prstan, samo njima znani,
Da bi pri njiju storil mu resnico; —
Prinesti zláta reče četrtnico.

Po Bogomilo vprašat' mu ukaže:
Al' gleda svitlo solnce, je še živa;
Al' so obvar'vale jo mokre straže;
Oli sovražnikom drugjé se skriva,
In kod najvarniši se pot pokaže,
Tje, kjer zdaj draga déklica prebiva?
Pri slapu čakal jutri bo Savíce
Vesele ali žalostne novice.

Slap drugo jutro mu grmí v ušesa.
Junák premišlja, kak bolj spodaj lena
Voda razgraja, kak bregóve stresa,
In kak od nje se gore ziblje stena;
Kak skale podkopuje in drevesa;
Kak do nebes leti nje jeze pena! —
Tak se zažene, se pozneje vstavi
Mladeníč, Črtomir pri sebi pravi.

Zbudi ga 'z mislih teh mož govorica,
Ki bližajo se z blagom obložení.
Spozná koj ribiča poštena lica;
Neznán mož pride po stezi zeleni;
Talár in štóla, znamenje poklica,
Povesta mu, da služi Nazareni.
Po meč bi desna bila se stegnila,
V ti priči se prikaže Bogomila.

„O sem, na srce moje, Bogomila!
Skrbí je konec, žalosti, nesreče;
Se trese od veselja vsaka žila,
Kar gledam spet v obličje ti cvetéče!
Naj brije zdaj okróg viharjev sila;
Naj se nebó z oblaki preobleče:
Ní meni mar', kar se godi na sveti,
Ak smejo srečne tè roké objetí.“

Iz njega rók izmakne se počasi,
In blizu se na prvi kamen vsede,
In v trdnem ali vendar milem glási
Mladen'ču vnet'mu reče te besede:

„Ne združenja, ločitve zdaj so časi,
Vsak sam naj šel bo skoz življenja zméde;
Da b' enkrat se sklenila poti naju,
Zdaj tukaj vidiš me v samotnem kraju.“

„Povedat' moram ti, da sem kristjána,
Malíkov popustila vero krivo;
Da je bežala tá, k' ob solnci slana;
Da dal krstit' je oče glávo sivo.
Soseska je, Marije službi vdana,
V dnu jézera vtopila bog'njo Živo.
Kako prišla k resnice sem pogledi,
Moj Črtomir! v besedah kratkih zvedi.“

„Večkrat v otoka sem samotnem kraji,
Ko ladja te odnesla je od mene,
Si mislila, al' bo ljubezen naji
Prešla, ko val, ki veter ga zažene;
Al' hrepenečih src željé najslaji
Ugasil vse bo zêmlje hlad zelene;
Al' mesta ní nikjer, ní zvezde mile,
Kjer bi ljubeče srca se sklenile.“

„Te misli, ko odšel si v hude boje,
Mirú mi niso dale več siroti.
V nevarnosti življenje vedet' tvoje,
Zaprta vse do tebe videt' póti,
Ní ved'lo kam se djati srce moje.
Tolažbe nisem našla v taki zmóti,
Obupala sem skoraj takrat reva;
Kak sem želela v noči tí svít dneva!“

„En dan sem vprašat šla po vojske sreči,
Ali še zdaj se ní sklenila z vami;
Učil ljudi mož bogaboječi,
Duhovni móž, ki zdaj ga vidiš z nami:
Kako nas vstvaril vse je Bog največi;
Kak greh prišel na svet je po Adami;
Kak se je božji sin zato včlovèčil,
Da bi otél narode in osrečil “

Da pravi Bog se zove Bog ljubezni;
Da ljubi vse ljudi, svojè otroke;
Da zemlja, kjer vijó viharji jezni,
Je skušnje kraj; da so naš dom visoke
Nebesa; da trpljenje in bolezn
Z veseljem vred so dar njegove roke;
Da čudno k sebi vod' otroke ljube;
Da ne žali nobenega pogube.“

„Da vstvaril je ljudi vse za nebesa,
Kjer glor'ja njega sije brez oblaka;
Okó ní vid'lo, slišala ušesa
Veselja, ki izvoljenih tam čaka;
Da spróščenim bo vseh težav telesa
Se srečnim izpolnila volja vsaka;
Da bodo tamkaj božji sklepi mili
Te, ki se tukaj ljubijo, sklenili.“

„Ko šla domú sem, z družbo naj'no v glav
Me mož, ki je ta uk učil, doíde.
Prijazno v svoji šegi me pozdravi;
Pové, da prej je štet bil med Druíde;

Da preobrnil se je k' veri pravi;
Da v naše kraje oznanj'vat jo ide.
Ker so vasí mu bile krog neznane,
Z menoj iti želi, ker noč postane.“

„Domá očetu, meni razodeva,
Kar prerok'vali nekdaž so preroki;
Kak, kar grešila sta Adam in Eva,
Na križi operó krvi potoki;
Popiše nama strah sodnjega dnéva,
Vsa čudesa, ki vere so poroki:
Kar vedet' treba, razloží po vrsti,
Ker sva mu vse verjela, náju krsti.“

„Al' ena skrb me je morila vedno,
Da ti med njimi si, ki Bog jih črti;
Večkrat sem v sanjah vid'la glavo čedno,
Bledó ležati na mrtvaškem prti;
Zaté sem trepetala uro slednjo,
Da bi nebes ne zgrešil v bridki smrti.
Mož božji mi bolno srcé ozdravi,
Ker, da premore vse molitev, pravi.“

„Kolikokratov sem od tod v samoti
Klečala, klicala pomoč Marije:
„Zavreči v jezi ga, moj Bog! ne hoti,
Ker v zmotí žali te, ne 'z hudobije;
Ne daj v oblast sovražni ga togoti;
Pred njo naj tvoja milost ga zakrije!“
In čudno te je tisto noč ohranil,
Ko ní noben tovar'š se smrti vbrnil.“

„Iz spanja svoj'ga, Črtomir, se zbúdi!
Slovó daj svoji strašni, dolgi zmoti;
Po potih se nočí temné ne trudi,
Ne stavi v bran delj božji se dobroti,
In njene milosti dni ne zamudi,
Da skléneta se enkrat naj'ni póti;
Ljubezen brez ločitve da zazóri
Po smrti nama tam v nebeškem dvori.“

Črtomir.

„Kak bom povrnil, Bogomila draga!
Ljubezen, skrb, kar si trpela zame?
V veselji skoraj mi srcé omaga,
Ki tvoja ga ljubezen v njem uname!
Dokler krví ne vteče zadnja sraga,
In groba temna noč me ne objame,
Ti sužno moje bo življenje célo;
Ti gospoduj čez vero, misli, delo.“

„Kako bi mogel tebi kaj odreči,
Storiti tega ne, kar boš želela!
Al' zmisli ran, ki jih Valjhúna meči
So storili, pušíc njegovih strela!
Kaj videli krví smo v Kranji teči;
Kristjanov svojih vsa prevdari dela,
In mi povej, al' ní Črt najbolj jezni
Njih Bog, ki zoveš ga Bogá ljubezni?“

Duhovni.

„Po celi zemlji vsem ljudem mir bodi!
Tako so peli angelov glasovi
V višavah pri Mesíjevem prihodi.
Da smo očeta enega sinovi,
Ljudje vsi bratje, bratje vsi narodi;
Da ljubít' mor' mo se, prav' uk njegovi.
Valjhún ravná po svoji slépi glavi,
Po božji volji ne, duhovni pravi.“

Črtomir.

„Ljubezni vere in mirú in sprave,
Ne braním se je vére Bogomile!
Vem, da malíke in njih službo glave
Služabnikov njih so na svet rodile;
V njih le spošt'val očetov sem postáve;
Al' zdaj ovrgle so jih vojske sile.
Če sklene me s teboj krst, Bogomila!
Kdàj bo zakóna zveza me sklenila?“

Bogomila.

„Odločeni so roži kratki dnovi,
Ki pride nanjo pomladanjska slana,
Al' v cvetji jo zapadejo snegovi;
Tak mladi déklici, ki zgodnja rana
Srcé ji gloda, vsmrti mir njegovi,
Le kratka pot je skoz življenje dana.
Al' se za majhen čas je družít' vredno,
Da bi ločitve spet se bala vedno?“

„Da tebe smrti rešil bi nesrečne,
In tamkaj mili Bog v nebeškem raji
Z menoj te, dragi, sklenil čase večne,
Pustila v némar sem željé najslaji;
Pustila v némar dni na svetu srečne,
Sem odpovedala se zvezi naji; —
Bilà je vslišana molitev moja,
Ne smem postati jaz nevesta tvoja.“

Bogu sem večno čistost obljubila
In Jezusu in materi Maríi;
Kar še učákala bom let števila,
V bridkosti želj in v upa rajskem sili,
Nobena me ne bo premogla sila,
Da bila svojemu, svetá Mesíi,
Nebeškemu bi ženinu nezvesta.
Nikdar ne morem tvoja bit' nevesta! —

Duhovni reče med besede take:
„Zakóna sreče ta vživat' ne more,
Kdor dela mojim, tvojim je enake
Predrznil v časa se sejät' razore!
Druid sem z zmoto jas slepil rojake;
Ko bi dajal ne bil tvoj meč podpore,
Kdaj vgasnila bi kriva bila vera;
Žén bi ne bila vdova marsiktera!“

„Tvoj pót je v Oglej, da položil nate
Roké bo patrijarh, če duh te žene;
Ko si pogubljal jih, oteti brate,
Duhovnega te storil bo, ko mene.

V deželah jutra čakajo bogate
Te žetve, ne zamudi je nobene!
Le hitro v Oglej, tje do patrijarha,
Da posveti te v mašnika, duš var'ha.“

Črtomir.

„Prav praviš, da ne smem jaz upat' sreče,
Ki vedno je in bo sovražna meni:
Dosegel oče zmage ní sloveče,
Končal življenje v vojski je zgubljeni;
Odšla je mati komaj spónam ječe,
Že davno jo pokriva grob zeleni.
Osrečit' hoče me ljubezen sladka,
Al' kak sladkóst je bila njena kratka!“

„V deželi koj trobente glas zapoje,
Od Bogomile drage mene loči;
Junaško bili smo z Valjhúnom boje,
Veséle zmage dan nam ne napoči;
Pomoril meč je vse tovar'se moje!
Bég je moj up, gozd je moj dom prič'joči.
Nespametna bi z mano bila zveza,
Ki me preganja vedno sreče jeza.“

Bogomila.

Ljubezni prave ne pozna, kdor meni,
Da jo vgasíti more sreče jeza;
Gorela v čistem, v večnem bo plaméni
Zdaj in ko mi odpade trupla peza;

V zakoni vendar brani sad mi njeni
Vživáti z Bogom trdnejša zaveza.
Odkrila se bo tebi on'stran groba
Ljubezni moje čitost in zvestoba.

„Da bodo božji znani jim obeti,
Pojdi jih oznanj'vat v slovenska mesta;
Kar dni odločenih mi bo na sveti,
Bogú in tebi bom ostala zvesta;
V nebesih čakala bom pri očeti
Čez majhen čas deviška te nevesta,
Dokler žalujejo po teb' oteta
Krdéla, prideš k meni v mesta sveta.“

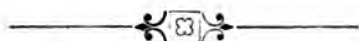
Izmed oblakov solnce zdaj zasije,
In mavrica na blédo Bogomilo
Lepote svoje čisti svít izlije;
Nebeški zór obdá obličje milo.
Jok, ki v očí mu sili, komaj skrije;
Da ní nebo nad njim se odklenilo;
Da je na svetu, komaj si verjame:
Tak Črtomira ta pogled prevzame.

Ko je minul, kar misli, da bo v sili
Zlatá mu treba, si od mož ga vzame;
Dar rib'ču da, njim, ki so ga nosili.
„Kar Staroslav zlatá še hrani záme,
Daj ga sirotam,“ reče Bogomili;
Se bliža ji, presrčno jo objame,
Molcé poda desnico ji k slovesu,
Solzé stojijo v vsakem mu očesu.

„O čakaj, prošnjo mi dopolni eno!
Prednò se loč'va,“ Bogomila pravi,
„Da mi v skrbeh ne bo srcé vtopljeno;
Da laže se bridkosti v bran postavi,
Prednò greš v Oglej čez goró zeleno.
Se v pričo mene odpovej zmotnjavi;
Dokler te posvetí krst, se zamudi;
Voda je blizu in duhovni tudi.

Molcé v to prošnjo Črtomir dovoli;
Z duhovnim bliža slápu se Savice.
Molitve svete mašnik on z njim moli,
V imenu krsti svete ga Trojice.
So na kolenih, kar jih je okoli;
Svét' od veselja se obraz device,
Ki bila je podpora vere krive
In opravljala službo bog'nje Žive.

Razlagajo, ko pride v Akvilejo,
Mu sveta pisma, prósta zmote vsake;
Postane mášnik, v prsih umrjejo
Nekdanji upi; med svojè rojake
Slovence gre in dalje čez njih méjo;
Do smrti tam preganja zmot oblake.
Domú je Bogomila šla k očetu;
Nič več se nista videla na svetu.



O p o m b e.

¹ Valjhún, v latinskih pisarjih Valhunus in Valdungus imenovan, bil je korošk vojvoda in poseben preganjalec nevernikov. Že njegov oče Kajtimár (Chetimarus) si je veliko prizadél, da bi krščansko vero razširil po Korotánu in Kranji; ali Slovencu so se trdo držali stare vere, in preganjali kristijane, posebno misijonarje. Poglej Valvazorja „Ehre des Herzogthums Krain“ 7me bukve, 2go poglavje.

² Avrelij, Droh, (Aurelius, Drohus), dva poglavarja nevernikom. Poglej Valvazorja na mestu rečenem.

³ Živa, boginja ljubezni, slovenska Venera.

⁴ Parski Tesel. Tesel (Tassilo), parsk vojvoda, s tremi trumami vojščakov nazaj je pripeljal in zopet jim vsilil Valjhuna, ki so ga bili Slovenci v prvih letih vojvodstva iz dežele izpodili. Poglej Valvazorja na mestu rečenem.



Dostavek.



N u n a. *

Nuna.

„Veséla pomlad se zbudíla je spet,
Moj ptiček, preljubi kanarček!
Če mika v zeleni te gozdek letét',
Ne branim ti, okno ti hočem odprét',
Poišči si gnjezdece, parček
Zapústi Ignac'je samoto,
In prôstosti vživaj sladkoto.“

Kanarček.

„Iz celice letel bi ptiček vesel
Na srečnih otocih Kanarskih,
Kjer rod se očétov je mojih začel,
Kjer vedna pomlad je, ní groma ne strel,
Ne sliši šum sap se viharskih;
Kjer slana, sneg, toča ne pada,
Zalaz'vati nas ní navada.

* Natisnena v Čebelici 1848 l.

Prmrzle so v gozdih mi vaših rosé;
Prehitro pomlad pri vas míne;
Viharska polétja so, zime hudé,
In ptice kragulji, lisice moré
Leteče, lazeče zveríne;
Mladen'či pri vas za njim gláve
Nastavljajo skrivne nastave.

Jaz v ptičnici rojen sem, v cel'ci zrejen,
Samôte, pokoja navajen;
Le tebe sem, deklica! ljubít' učèn;
Od sreče togôtne bil nisem tepèn;
Od tvojeh sem rok le bil glajen:
Kak bi se navadil trpéti;
Kak živel bi zunaj na svéti!“

Nuna.

„Pač res je, kar poješ, pri meni tedàj
V ti celici nunski ostani!
Jaz stregla in pela ti bom, ko do zdaj,
Odpévaj mi, ljubček, króg mene skakljàj,
Dovoljnost mi zlato ohrani!
Le celico naj'no zapriva,
Prostósti svetá ne želiva!

Zarjavéla devica. *

V tridesetem d'víčica
Reva še samíčica,
Prebridkó je stókala,
Milo, milo jókala :

„Oj me, oj me, vbóžica!
Cvetla sem, ko rožica,
En'mu bila milija,
Ko dišéča lilija.“

„Srce se mu vnélo je,
Zvésto mu gorélo je;
Me prevzetnost zapeljá,
Nisem rekla ne al' da.“

„Ptič zijálast priletí,
Na liman'ci obvisí:
Fantič ga ne gré lovít,
Misli boljši lov dobít',“

„Strébi se počasi ptič.
Prazen gré domú fantič,
Gré z objokanim' očmí,
Vjél da lep'ga ptička ní.“

„Čakala sem boljšega,
Čakala sem goršega,
Dokler me pozábil je,
Z drugo se obábil je.“

* Do zdaj še nenatisrena,

„Tekel čas je mladih dni,
Póme b'lo nikogar ní;
Stara sem samičica,
Zarjavéla d'vičica.“

Zdravijca. *

Prijatli! obrodile
So trte vince nam sladkó,
Ki nam oživlja žile,
Srcé rasjasni in okó,
 Ki vtopí,
 Vse skrbí,
V potrlih prsih up budí.

Komú najprej vesélo
Zdravijco, bratje, č'mo zapét'
 Bog našo nam dežélo,
Bog živi ves slovenski svet,
 Brate vse,
 Kar nas je
Sinóv sloveče matere!

V sovražnike 'z oblakov
Rodú naj naš'ga tréšči grom!
 Prost, ko je bil očákov,
Naprej naj bo Slovencev dom;

* Natisnena v Čebelici 1848. l.

Naj zdrobé
Njih roké
Si spone, ki jih še težé!

Edinost. sreča, sprava
K nam naj nazaj se vrnejo;
Otrók kar ima Slava
Vsi naj si v róke sežejo,
Da oblast
In z njo čast
Ko prej, spet naša bode last!

Bog živi vas Slovenke,
Prelépe, žlahtne rožice:
Ni take je mladenke,
Ko naše je krví deklè;
Naj sinov
Zarod nov
Iz vas bo strah sovražnikov!

Mladen'ci, zdaj se pije
Zdravijca vaša, vi naš up!
Ljubezni domačije
Noben naj vam ne vsmrti strup,
Ker zdaj vas
Kakor nas
Jo srčno branit' kliče čas!

Živé naj vsi narodi,
Ki hrepené dočakat' dan,
Da, koder solnce hodi,
Prepir iz sveta bo pregnan;

Ko rojak
Prost bo vsak,
Ne vrág, le sosed bo meják!

Nazadnje še, prijatli,
Kozarce záse vzdignimo,
Ki smo zato se zbrat'li,
Ker dobro v srci mislimo;
Dokaj dní
Naj živí
Vsak, kar nas dobrih je ljudi!

Tri želje *

(Anastazija Zelénca.)

Ko želje bi veljale kaj,
Tri žêlel bi rečí:
Deklič bel, črni pop, konjič
Željé bi bile trí.

„Čemú, povej, bi bil deklíč?“
Par mene veselí;
Ne da bi molil, zdihovál,
Dveh temu treba ní.

„Čemú, povej, bi bil ti pop?“
Zavolj lehké vestí;
Če večkrat sta po dva samá,
Lehkò se kaj zgodí.

* Do zdaj še nenatisnena.

„Čemú, povej bi bil konjič?“
Da jahal bi vse dni
Od deklice do popa tje.
Od tam pred nje oči.

Licovski strélci.*

(Iz nemškega.)

Kaj tamkaj iz gozda se v solnci bleščí?
Šum bliže bije na všesa.
Sem doli se v vrstah temnih dreví,
Pojêjo rogovi, trobenta bučí,
Da duša v prsih se stresa.
Če vpraša črnih junakov kdo:
Licovski strélci silni, predrzni so to!

Kdo v temni tej hosti je dirjajoč,
Kdo jaha po gori, po griči?
Potuhneno pazijo célo noč,
Strél'c uka, in puška za puško poč',
Francoski padajo b'riči.
In črnih strelcev če vpraša kdo:
Licovski strélci silni, predrzni so to!

Kjer grozdje zoréva, tam Rajna šumí,
Trinòg obstojí za vodami,
Otétega misli se, — grom priletí,

* Natisnena v „Illyrisches Blatt“ 1830. l. in v Koledarčku 1854. l.

In plánejo v vodo in plavajo tí
Do njega s krepkim' rokámi.
Če vpraša črnih plaváčev kdo:
Lícovski strélci silni, predrzni so to!

Kaj tamkaj v dolíni razlega se boj,
Kaj mečev zvenčánje poméni?
Nevsmiljeni konjiki bijejo boj;
Unéta je svóbode iskra, in koj
Se vžíga v krvavem plameni.
Če vpraša črnih konjиков kdo:
Lícovski strélci silni, predrzni so to!

Kdo zdiha tam, jemlje od solnca slovó,
Med trupli sovražnikov vmíra?
Spremínja smrt lica, zapira okó,
Junaško srcé ne trepéče pred njo;
Iz smrti svobôda izvíra!
Če vpraša črnih mrlíčev kdo:
Lícovski strélci silni, predrzni so to!

To nemških je strélcev roj strašán,
Rabljine teróč in tirane;
Kdor ljubi nas, ta naj ne hodi žal'ván,
Dežela svobodna je, počil je dan,
Otéle so smrtne jo rane;
Zató naj od vnuka do vnuka sloví:
Lícovski taki strelci so drzni bilí!

Janezu N. Hradeckemu

na njegovega mestnega županstva petindvajset-
létnice dan.*

(27. rožnika 1845.)

Od srčno zaželenega poklica.
Ki tebe zročil varstvo je Ljubljane,
Pretekla je stolétja četrtnica.
Za svojega rojaka srca vžgane
Takrát je že navdajal up veseli,
Da mestu našemu zlat čas nastane.
Najdrznejši preségel up si z déli,
Ki bodo nam pred hitrih lét togoto
Emone letopisi jih otéli.
Pregnál 'z zastavnih bukev si temoto,
Da več pod ključem bogatin ne hrani,
Zakládov z nezaúpljivo strahoto;
Roké zdaj pridne, umni zdaj možgani
Lehkò dobé pomoč, da se razprôsti
Med slednji stán obilnost, kaj ji brani?
Da tém, ki jim ne zlíva v plohi gosti
Bogastva sreča, kapljice bolj skópe
Do jézera zberó se visokosti:
Pred mnogo si hranílnico Evrope
Oskrbel nam jo tí s tovar'ši, ktera
Odvrača revščino in njé nastópe. —
Njim, ki grení potreba lét večéra,
Al' prej je tréščila jim v barko strela,
Da z jadri plavati jim zdaj zavéra,

* Natisnena v „Novicah“ 1845. l.

V pomoč je tvoja roka prihitela:
Z dobrotljivim si zborom tí načnil,
Da jih podpira mestna srenja céla;
Pa da bi revež samsko ne poginil,
In brat pomagal bratu iz nesreče,
Občinsko hišo vrogim si vlastnínil. —
Kak tvoje srce vedno je goreče
Za čast in prid in blagoslov Ljubljane,
Ljubljane, ljubice nebes in sreče!
Ozri se na snežnikov velikane,
Ki jih najmlajši žarek zore zlate
Pozdravlja, kader na iztoku vstane;
Dalèč okróg poglej ravní bogate;
Visokih žit na njih poglej valove,
Njih reke breg, okróg zelene trate;
Poglej njih čvrste, bistrih glav sinove,
Ki vnéma v srcih se jim želja svéta,
Obrnit' v čast domú vseh zgod osnove
In zvestosrčna njih poglej dekleta,
Lic rajski zor, očí poglej nebeša,
In sramežljivost, ki je var'h njih cvéta;
Obrni na Ljubljančane očesa,
Kak ljubijo poštenost in pravico:
In v prsih ti veselje srce strésa!
Al' grda delala pošast krivico
Meščánom je in mesta je lepoti,
Krijoč ga s plašča sivega temníco.
Bežáti moraš, hôti al' ne hôti!
Ti mislil si, ko déla si se lótil,
S cesarsko pomočjó dat' strah mokroti.
Brijáreja sterocega si vkrótil;

Močvirje vekolétno je pregnano;
Megló od nas slovó si vzet' zarotil!
Z mostovi zalšáš novimi Ljubljano,
Bogastva vire nove ji odpiraš.
Srcé ti je za vso deželo vžgano:
Kmetíjske družbe ud, nje zbor podpiraš,
Podpiraš z njim domače tí „Novice“;
Hvaležnost vseh Slovencev si nabiraš,
Ki tihoté že bratov zabavljice,
Da smo zares mi Kranjci pozabíli
Že Slave matere, nje govoríce,
Ki stala v bran je Atilovi sili;
Ki preživela mnoge je narode;
Ki jo naprej ohrani Bog naj mili!
Zató naj ti zahvala naša bode;
V dél tvojih naj spomín ti bo ta čaša;
Píj, domorodec, zdravje 'z té posode!
Naj tvojih dní število se naraša;
Naj tebi vse bridkosti Bog odvrne:
To prošnja je vseh méščanov in naša.
Podobo tvojo, ki se zdaj odgrne,
Čestí naj pozni vnuk, Nepozabljivi!
Ko davno bomo rop mí zêmlje črne,
Ki kličemo iz srca: Bog te žívi!

Sveti Senán.*

Zató, da b' od ženskih ne bil zapelján,
Podál na otòk se je sveti Senán;
Valovi šumíjo okrog in okrog,
Otok ní dotaknen od ženskih bil nog.

Na morji se vzdigne prav velik vihár,
Vse kliče svetnike na pomoč mornár;
Strašné se valovi, vetrove tepó,
In strele letijo, grom stresa nebó.

Kje barko k otoku vihár pridreví,
'Z njé deklica stópi nebeških očí;
Dve skal'ci vzdiguje strah prsi mokré;
Senánus je zmoten, kam djat' se ne vé.

„Vihár me pridrévil je semkaj do vas,
Pod strého vzemite me, oče, ta čas,
Da se posušim, in prosite Bogá,
Da pošlje drug veter, da vreme nam dá.“

„„Za vréme, on reče, jaz hočem molít',
Na tem pa otoku ne smeš se mudít',
Menih sta in ženska nasprotne stvarí —
Le hitro od tod proč, ker že se mračí.““

Poklekne in prosi vreména Bogá,
Poležejo koj se valovi morjá,
In luna zasije, zvedrí se nebó,
Proč déklico mokro valovi nesó.

* Natisnena v Čebelici 1848. l.

Senánu se sanja potem vse nočí,
Od deklice nádrij, od njenih očí,
Da v smrtno bolezen pogreznil jo mraz,
In da jo spovedat' zamudil je čas.

In kader viháar spet na morji bučí,
Po barki ozira se s skrbnim' očmí;
Ak žensko pridrévil vihar bi tje v stran,
Pod streho bi vzel jo, spovedal Senán.

Tam čaka zastonj in zastonj se kesá;
Nazaj med ljudi se Senánus podá.
Od tod se menihi ženstvá ne bojé,
Za dušo in truplo njih radi skrbé.

Nebeška procesija.*

Osemnajststo in petéro
Leto gre čez tridesét,
Kar prinesel sveto vero
Jezus Kristus je na svet.

Bog sedí na svojem stoli,
S célo je čestjó obdan,
Angeli stojé okoli;
Bil je vseh svetnikov dan.

* Natisnena v Čebelici 1848: 1.

In pri sebi svoj'ga sina
Ima in svet'gà duhá,
Vseh nebéščanov družina
Zbrala se je krog Bogá.

Gledat tam proces'jo sveto,
Trumo duš izvoljenih,
Iz svetá poprejšnje leto
In iz vic poklicanih.

Krona jim na glavi seje,
Par za parom se vrsté,
V rokah nos'jo olj'čne veje,
S pesmami Bogá česté.

Na banderih jagnje božje,
Roženkrance na vratéh,
Prej na zemlji jim orožje
Na hudiča in na greh.

Duš gre mimo, da milijoni
Dosti manjkalo jih ní —
Na komolci v stolu sloni
Bog, se žalostno drží.

Zdaj bandero se prikaže
Krištofa ljubljanskega,
Bog se vstavit' mu ukaže,
Tako pravi, vpraša ga:

„Kakor da za beračúne,
In za kmetiče samó,
Za menihe in za nune
Vstvaril bil bi jaz nebó!

Ti le in kakà pokvéka
Ne gredó v pekél se grét;
Ni gosposkega človeka
V sveti raj že nekaj let.

Menj le žalost ta me bede,
Ko pogledom tropič tvoj,
Ti sam nekaj še gospode
Vodiš zmerom za seboj.

Veče mesta so krščanske,
Dunaj, Trst, Pariz in Rim,
Menj gospode, ko 'z ljubljanske
Srenje, 'z njih v nebó dobim.

Druga mesta tud' oltarje
Imajo in mašnike;
Kaj Ljubljancev mojih var'je,
Da jih menj pekel požrè?

„Čast in hvala tebi bodi,“
Krištof mu odgovorí,
„Menim, da v Ljubljani zlodi
Ima menj zato močí,

Ker je revno njé gledišče,
V njem le smrad, temà in mraz,
Že trohljivo nje plesišče,
Lakot tam, napuh, dolg čas.

Kdo rad púste jé kopune,
Drago kislico pijè?
Kdo imé rad v lačne kljune
Starih lačnih srak dajè?

Nje strelišče je odročno,
Tam je preberaški ples;
Tam šivarstvo premogočno,
Plev z otrobi tam je zmes.

Torej rajši v božje hiše
Je in bo Ljubljančan šel,
Ko v glediše, na plesiše
Tlako delat za pekèl.“

Satanas skoz luknjo ključa
Gledal in poslušal je,
Brž izmisli zvita buča
Za Ljubljance liman'ce:

Zidat' vdihne jim kazíno,
Kaj je, kaže nam imé —
Zensko, moško tam mladino
Z materami vred — kazé.

Da bi brezno bolj ukalo,
V misel je Možévi dal,
Da gospodo bolj to malo
Na strelišče si je zbral.

Reče zidat' koliseum
Tam Ljubljancani vsi vprék
Péli bodo mu: „Te deum!“
Da se bo razlegal jék.

Koliseum pot k nebesom
Bo zazidal krščen'cam,
Um se bode trl s kolesom,
Nova Sodoma bo tam.

Zidalo se bo glediše;
Ko se leto pomladí,
Manjkalo ne bo nam hiše,
Kjer se satanas čestí.

Čaka te velika sreča,
Ti Ljubljana spačena!
Ti kasarna boš sloveča
Satana peklenškega!

Prvi sedeš boš hudiča;
Čez deset lét več ne bo
Krištof tvoj imel mrliča,
Da bi dušo dal v nebó!

P e s e m

od zidanja cerkve na šmarni gori.*

I.

Deklica.

Zašlá sem, in stezé ne vem,
Naprej ne vem, nazaj ne smem;
Puščavnik, sam Bog vas naprot'
Poslál mi je pokazat pót,
Pokazat pót na strmi grad,
Na strmi grad, gradník kjer mlad,
Kjer mlad gradník bolan leží,
Da ga tak dolgo k meni ní,
Ki 'zvolil izmed vseh deklét,
Obljubil me je v zakon vzét'.

Puščavnik.

O lepa hčer, o lepa hčer!
Počij pri meni en večer,
Lej, bliža se že temna noč,
In péšat' vidim tvojo moč.

Deklica.

O ne mudíte me nikàr!
Nočí in truda mi ní már',
Počivat', spati ne dadé,
Skrbí mi ne dadé grenké.

* Do zdaj še nenatisnena.

Puščavnik.

O pojdi z mano na moj dom!
Razlega po gorah se grom,
Poglej oblakov čudni plés,
Kakó viháar bučí skoz lés.

Deklica.

O ne mudíte me nikár;
Naj treska grom, bučí viháar!
Vihár oh hujši, bolj strašan
Po srci rjove noč in dan.

Puščavnik.

Poslušaj, deklica, svét moj
Ostani tukaj vsaj nocój;
Lej, predno prideva do vrat,
Odšel čuvaj bo nama spat.

Deklica.

O ne mudíte me nikár;
Če slišal me ne bo vratár,
Ki mu odprla tolikrat,
Poslál odprét mi bo enkrat.

Puščavnik.

Ostani hčí, tvoj mlad' gradník,
On ní bolnik, ampak lažník;
On slišal trkanja ne bo,
Ker sladko spí z mladó gospó.

Deklica.

Ubíj te grom, devištva tat!
Že sedem mes'cev hodim mat'
Bog ti gradník zanesi mlad'!
Od tebe nosim greha sad.

Ko te besede 'zgovori,
Po tleh se zvrne, omedlí,
Zvijè fantiček se od njé,
Al' ona se več ne zavé.

II.

Na majhni trati sredi rož
Grob zjutraj koplje svéti mož.
Gre mímo mlad' gradník na lov,
Otročnico, grob gleda nov.
Puščavnikovo kupit vést,
Cekínov vzame polno pest:
Kar imam s sabo, pravi ná!
In mólči, da ne zvé gospá.

Puščavnik.

Nikár, nikár žlahtni gospod,
Da greha vaš ne plača rod!
Za svete maše dajte d'nar,
Sirotam dajte bógat dar,
Da duši, ki je v vicah zdaj,
Pomagajo v nebeški raj,

In sineka, ki je na svét
Prišèl, redíva sedem lét;
Ko léta spolni ta, pa ž njím,
Pa ž njím jaz pojdem v šole v Rim.

III.

Gorjé, gorjé, gradník nezvést'!
Kakó te peče huda vést!
Krivíc maščálec, večni Bog,
Poslál ti dosti je nadlog:
Zaprto ženi je teló,
Skrbí te starost brez otrok,
Graščino tujcem dat' iz rok.

Ko je preteklo dvajset lét,
Puščavnik pride 'z Rima spet,
Iz Rima pride mašnik mlad,
Ki bil je star'ga greha sad.

Domá leži gradník bolan,
Puščavnik reče mu en dan:
Skrbí vas grad, blagó, gospod!
Ker z vami vaš ugasne rod.
Maríi grad svoj dajte v last,
Zidájte cerkev njej na čast,
Da v njej maš'val bo sin za vas,
In romar hodil sem vsak čas.

Maríi dal je grad svoj v last,
Sezídal cerkev njej na čast,
V njej maše zanj mu sin je bral,
In mater svojo 'z víc jemal.

Kjer bil je strmi grad nekdaj,
Goré je šmarne cerkev zdaj.

Šmarna gora.*

Vi, ki hodite na svéto
Šmarno goro, blagor vam!
Hvalit mater v nébo vzéto;
Al' gorjé odlášavcam,
Ki tak svojo dušo črt'jo,
Da it' opusté pred smrtjo
Roženkranec litanije
Molit, hvaló pét Marije.

V noči, kader ure svoje
Spolni vseh svetnikov dan,
Dokler zjutraj ne zapoje
V čast Maríi zvon glasán,
Gor' na goro — strášno res je —
Mrtvih hodijo proces'je,
Roženkranec, litanije
Molit, hvalo pét Marije,

* Natisnena v Čebelici 1849. l.

Vseh stanóv so trume plašne,
To se vidi 'z njih oblék,
Vidijo se štole mašne,
Svíla in hódnik — vse vprék.
Kdo ste, romarji vi čudní!
Ki zdaj molite nevtrudni
Roženkranec, litanije,
In pojête čast Marije?

Mi, v duhovskem oblačili,
Seme smo sejali zmot,
Slepici smo ljudém branili
Sem na sveti božji pot;
Pa iz víc zató zdaj hod'mo,
Žalostne proces'je vod'mo,
Roženkranec, litanije
Molit, hvalo pét Marije.

Romarjev za nami truma,
Ki je ní mogoče štét',
Kristijani so brez uma,
Ki to htéli nam verjét';
V vícah delajo pokoro,
Z nami hodijo na goro,
Roženkranec, litanije
Molit, hvalo pét Marije.

Kdor odrastel gre iz svéta
Kranjcev, da ní tukaj bil,
V hiši večnega Očeta
Prej ne bo se veselil,

Dokler ne dočaka dneva,
Da sèm z nami pride reva,
Roženkranec, litanije
Molit, hvalo pét Marije.

Naj tedaj odpre ušesa,
Kdor bo slišal pesem to,
Predno duša od telesa
V smrti se ločila bo;
Sam naj al' s proces'jo farno
Pride gor' na goro šmarno,
Roženkranec, litanije
Molit, hvalo pét Marije.

Tega, ki na goro hodi,
Bo Marija vár'vala,
Da ne bo peklenki zlodi
V smrtni uri zmotil ga;
On pojdè v nebesa srečno,
Gori z angeljci bo večno
Roženkranec, litanije
Molil, hvalo pét Marije.

Parizina.*

(Odlomek prestave iz Byrona.)

1.

Čas je, ko slavec 'z vej gostih
V visokih žvrgolí glaséh;

* Od 9. oddelka dalje natisnena v Koledarčku za 1852. l. drugo še natisneno. — Kaže, da je ta Preširnova prestava delo prve roke, torej še

Čas je priség zaljubljenih,
Ko je v besedah méd in smeh,
Uhó zamakneno je v sap
Prijetni šum in v bližnji slap.
In rož bleščí se rose svít;
Zvezd smeje se obraz odkrit;
Vodé višnélshe čez in čez,
Rjavši listi so drevés.
Temóte čiste poln je zrák;
Svetloba mračna, svítli inrák;
Večeróno obžarúje stran,
Ko béga luni sivi dan.

2.

Al' ne poslušat šum valóv,
Prag Parizina zapustí domóv;
Zavolj nebá svetlobe krog
Po mraku si ne mučí nog;
V Estóve senčnice zavetje
Ne pripeljá je rož kipéče cvetje.
Poslušá — al' ne pesmi slavčevih,
Glasóv enako nadja se sladkih.
Skoz gošče tmo stopinje zašumé,
Upade lice, bije ji srcé. —
In glas zašeptá, kjer listje šumí,
Vzdigujejo prsi se, vrne ji krí;

nedovršeno, še ne odločeno za tisk. Mi bi ne bili natisnili Parizine, ko bi ne bila že po Koledarčku znana; to la povsod take, kakoršna je bila, iz spoštovanja do Preširna nismo mogli pustiti, ampak tu in tam se je marsikaj popravilo, in vendar še zdaj ni vse, kakor bi moralo biti.

In zdaj — zdaj sréča ga okó,
In na kolenih on leží pred njó.

3.

Kaj mar' vse njima zunaj njij' ?
Mar' časa, njega razdrtij ?
Vse nič nebeški strop razpét,
Nič njima ní pod solncem svét.
Neskrbna sta, ko je mrlič,
Kar je okrog, ne čislàta ;
Če vse izginilo bi v nič,
Vsak sôpe le za družega.
V nj'u zdihljajih je taka slast,
Tak so globoki, da srcé
Razdene njima njih oblást,
Če kmalu se ne vpokojé.
Al' krivda njima, strah je mar',
Dokler ní sladki proč vihár ?
Kdor se ljubezni v last je dál,
Kdaj se je v taki uri bal ?
Al' nje kratkóte spomni se ?
Pa kaj — te ure so prešlè !
O da so prej te sanje preč,
Ko zvemo, da ne bo jih več !

4.

Kak dolgo jêmljejo slovó očí,
Puščáje krive slasti kraj !
Obét in up okó rosí,
Ko da b' razšlà se zadnjič zdaj.

Objémi dolgi, vzdihljaj mnog —
Ne mor'jo ustne se ločiti,
Nebó v nje licih — reveš vbog,
Da več ne bo ga moč' sprositi;
Pogléd zvezd, daljnih, tihih prič
Slabosti njé, njé srcu bič.
Objémi dolgi, vzdihljaj mnog
Ne dá genít'ji z mesta nog.
Ali mordà ní časa več —
V strašni bridkosti gresta preč;
Zdaj kès je vést budíti jél,
Maščálko hitro krivih dél.

5.

V samotno post'ljo Hugon grè,
Želeč tam žene družega;
S krivico v mislih ona vléže se
Na stran srcá zaúpnega.
Od sanj se žári nje obraz.
Ko da vročine bil bi čas,
Nemirno spí. Uíde ji imé,
Ki 'z ust ne smé, dokler je dan.
Možá zdaj stisne na srcé,
Ki bije zanj, ki šel je stran'.
V objemu on se prebudí,
Ves srečen, ker mu v mislih ní,
Da zanj le je ta zdihljaj sanj,
Ki blagoslov sam kliče nanj.
Vesel razjoka se nad njó,
Ki v spanji ljubi ga takó.

6.

Presrčno spéčo je objél,
Skrbno besede 'z ust nje pí.
Zakaj strmiš tak bled in bél,
Ko sodnji glas bi slišal bil?
Slišál ga je, — glas bolj strašán
Grmél ne bo mu v grob ta dan,
Ko obujèn nič več zaspal,
Pred božjim stolom bode stal;
Slišál ga je, — ta glas je vmrét'
Obsodil mir mu za ta svét.
Glas, ki ji v spanji je všél,
Krivico nje, sramoto njega je odkril.
Imé čegavo čez blazíne
Šumí, ko vál morjá v strmíne
Bregá valí se tje grmeč,
S'romaka v skalo trešči vznak,
Vstopí ga, da ne vstane več? —
Zadél je dušo njemu grom enák. —
Čegá imé je? — Hugona!
Zares ní mislil na njegá,
Ki krí njegova, sin je njé,
Katero prej ljubilo je srcé.
Sad Hugon je preširnih lét,
Ko B'janka je zgubila cvét,
Verjela, da ž njo pred oltár
Pojdè, kar storil ní nikdar.

7.

Prijél je v nožnicah za meč,
Snél ní, nazaj ga je zagnál;

Da si živét' ní vredna več,
Kak bi tak lepo stvar končál?
Smijočo v spanji jo zaklál?
Saj še je ne zbudí celó;
Al' gleda, kader se zbudí
Iz zamaknênja, da ji krí
Spet zmrznila, zaspala bó. —
Brlí tam lampa, djana v kot,
V sopáren, debel čêla pot.
Molcé zdaj ona spí, al' reví
So v njega mislih štéti dnevi.

8.

On zvéda, išče drugi dan,
In vsak povedat' je volján,
Kar slišat' rani mu srcé;
Krivíco njeno — Azovo gorjé!
In hišne, prej potúhljivke,
Krivíco zdaj, sramoto vso
Na njó samó odvráčajó,
Odkrijejo na tanko vse,
Kar mu resnico razjasní,
Kar tu in tam se govórí:
Vse kar vedó, in kar uhó
Mu zbada in srcé bolnó.

9.

Odlášavec ní Azo. Zbrán
V hram dvorski je obojni spol,
Ves v Esti prvi žlahtni stan.
On vséde se na sodnji stol,

Svet'válci, straže so okrog,
In grešnika mu blizu nog.
Mladá obá — on brez ostróg,
Brez meča, spone na rokàh.
Kak lep! pa mora stati, ah!
Pred očem sin takó,
Ko tam je moral Hugon stát',
In jezno sodbo poslušát'
Očetovo ostró!
Obupa v licih ní sledú.
Če tudi ní iz ust glasú.

10.

In ona bléda čaka prèd
Sodnikom sklêpa zdaj za greh,
Kjer govoreč prej nje poglèd
Sijál vesel je po vrstéh,
Njej stréči hrepenečih mož;
Kjer zén, deklet, cvetoch rož,
Skrb je posnemala sladké
Besede, hojo, šego noš,
Vso ljubeznjivost njé;
Kjer vzdignil prej v očéh nje jok
Skrbnih bi tísoč bil ji rok,
Snel 'z tísoč nožnic meče koj,
Pripravljene vze zanjo v boj.
Kakó se je spreménil čas!
Ní več pokoršč'ne njih, nje vkáz
Molcí, nje brambe ní jih skrb!
Očí v tleh, čêlo polno grb,
Roké na križ, v obrazu léd,

Na ustih zasram'vanja sléd —
Sedí gospíj, žlahtníkov réd.
In on, izvoljenec nje zvest,
Ki bi pušico vzél zdaj v pést;
On, ki bi vmrl al' jo otél,
Ak bil bi prost le migljaj cél;
On, ki ga mačehe pogléd
Je vnel: v verigah z njo je vréd.
Ne vid' obupa solz tol'kanj,
Ki zase menj takó ko zanj.
Trepálnice, nad kter'mi žil
Se višnjav madežek je vil
Skoz bélšo ko snegá belóst,
Za ustne kakošna sladkost!
Zdaj bile videt' so zares
Le téža — senca ne — očés;
Meglèn, težak pogled nje blag',
Očí so vír debelih srag.

11.

Solz bi se zanjo vlil mu tok,
Al' vsak pogled je nanj ozrt;
Če žge ga skrb, on zmaga jok,
Stoji po konci, nepotrt,
In kar srcé skriváj trpí,
Pred množico ne ostrmí;
Vendàr ne sme pogledat' njé,
Ne dní preteklih spomnit' se:
Ljubezni krivde, zdanjih zvez,
Sovraštva dobrih in očeta v jéz',
Sodbé svetá, sodbé nebes,

In njé, oh njé! — Pogledat' jih
Ne smé njé lic. ko smrt bledih —
Skipelo bi srcé in vès
Prišel na dan obúp in kès.

12.

„Še včeraj — Azo zdaj začnè —
Sin, žena me slavila sta;
Te sanje davi so prešlè.
Zvečer ne bo nobenega!
Sam bom, doklèr svoj tek končám.
Naj bo! — Človeka ne poznám,
Ki bi, kar jaz, ne storil sam.
Med nami zvez raztrganih
Jaz nisem kriv. — Molčimo to!
Že čaka, Hugon! zdaj menih,
Potem plačilo te ostró.
Le proč! Poravnaj z Bogom tí!
Prednó pripelje zvezde noč,
Glej, da ti grehe odpusti
Njegova milost, če je moč'.
Na zemlji tukaj kraja ní,
Kjer skupaj eno uro le
Bi mogla sopsti jaz in tí.
Bog te obvar'! Ne bom jaz je,
Tí vid'la boš glavó njegà,
Tí slaba stvar! — Ne morem več —
Pojdí brezsrčna žena preč;
Ne jaz, ti si vmorila ga!
Če ta poglèd te ne vmorí,
Ne bom končál jaz tvojih dní.“

13.

Zdaj skrije Azo svoj obraz —
Sencà se žíla debeli,
Da vidi se, kak vrela kri
'Z možganov sem ter tje hití;
Zato pripognen je en čas.
Da skríl bi, kak mu gré okó,
Trepêtno dene nanj rokó.
Roké sin vzdigne vklénene,
Le kratek čas, poprosi, da
Bi slúšal oča ga. Molcé
Dovoli se mu prošnja tá.

Ljubezni tiranija.*

Vi, kterim je ljubezni tiranija
Neznana bolj od skritih vírov Nila;
Vi, kteri veste le, kaj posojila
Nesó, kaj hiše, polje, kaj kupčija!

Glavó si marsikteri iz vas vbija,
Al' pojem res brez upanja plačila,
Gotov, da je ne bode omečila
Labúdska mojih prsi melodíja.

Povédite mi, slepi modrijani!
Al' trud'jo za dobiček, za petíco
V Ameriki se črni Afričáni?

* Do zdaj še nenati neno.

Dál v hujšo sužnost me je Bog s pušico,
Kakòr trpé med Turki jo kristjani;
Kaj néki imam upati pravico!

Napis na grobu Matija Čopa.*

Jezike vse Evropo je učene
Govoril, ki v tem tihem grobu spí;
Umetnosti je ljubil le, 'zgubljene
Bilé mu ure, ko njim služil ní;
Mladen'čem v Reki, v Lvovu in v Ljubljani
Nevtruden učenik je um vedríl;
Ko bili bi mu daljši časi dáni,
Svoj národ s pismi bi razsvétil bil.
Peró zastavi komaj, stare Slave
Buditi rod — odnese val ga Save!

Napis na Linhartovem grobu.*

Stezé je pustil nemškega Parnasa
In pisal zgodbe kranjske star'ga časa;
Komú Matiček, hčí župana,
Ki mar' mu je slovenstva, nista znana?
Slavíli, dokler mrtvi se zbudíjo,
Domači bosta ga Talija, Klijo.

* Do zdaj še nenatisnen.

Napis na grobu Franceta Julijana,

duhovnika na gori sv. Jošta, roj. 15. oktobra 1756. l., † 14. decembra 1836. l., pokopanega v Šmartinu pri Kranji.*

Opasal vere bil orožje,
Za božjo čast vojščák gorèč,
Presvítel svéčnjak cerkve božje,
Bil prid'gar, spovednik slovèč;
Da brez močí bi noč b'la huda,
Čuvál je romarjev pastír.
Tam Bog mu daj v plačílo truda
V nebesih vživat' večni mir.

Uganki. **

1.

Šestero črk je zvezanih takó,
Da, če zapóred ena odleti,
Vendàr ostanek prazen glas ne bó,
Ampàk pomembo drugo le dobí:
Beseda laška z vsemi je šestémi,
In taka tudi s črkami petémi;
Latinska s štirimi je, kranjska s tremi,
In z dvema črkama je spet Kranjica;
Pri vseh narodih je domá samica.

* Pravijo da je ta do zdaj še nenatisneni napis Preširnov. (?)

** Natisneni v „Novicah“ 1819. l. in v Janžičevi knjigi: „Cvet slovenske poezije“ 1861. l.

2.

Kraj je beseda s črkami šestémi,
V kateri hodi marsikdo s petémi,
Ki znan povsod je po napéti štuli,
In da le svojo, to neumno, tuli;
Kedar nadlego méni dela, z njim,
Kar s štir'mi črkami povem, storim;
Kar šest njih ne storí nikdár z ljudmí,
Lehkò storé v sintaksi črke trí;
Preganjam z dvema te; ak se še trudi
Z ugánko glava, samka se ti čúdi.

(Obé uganki sta: kazino.)

Božje in hudičeve hiše v Ljubljani.*

(Méra je grška.)

Bog v farnih cerkváh v Ljubljani se hvali petérih;
Toliko tudi kasarn ima sleparski hudič:
Svet' Peter, Miklavš, Jakob nas vabijo k Bogu,
Nas Janez Krstník, vabi Marija v nebó. —
Hiše: kazina, redút, koliseum, z njimi teater,
Ima strelišče hudič, svoje si cip'ce lovít'.

* Natisneno v „Novicah“ 1819. l.

B o g.*

Kar je, beži;
Al' bég ní Bog,
Ki vodi vekomaj v nebó
Kar je, kar bilo in kar bó.

Repiču.*

V Ljubljani je možič,
Ki misli, da je ptič;
Pa je le ptiča kosič —
Repič.

Slomšek,

ko je bil na svitlo dal: „Devištvo“.**

Ker stara para zlomek
„Devištva“ prêveč vzél,
Je njega mlajši, Zlomšek,
Prodajat' ga začél.

* Še nenatisnen.

** Natisneno v Slomškovem životopisu, ki ga je nemški na svitlo dal
gosp. France Kosár.

Ničemuren up. *

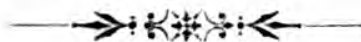
O Kranjci! ako čakate slovarja,
Ne čakajte ga od abecedarja.

Čudni dehúr. *

V Ljubljani je dehúr, ki noč in dan žre knjige,
Od sebe pa ne dá najmanjše fige.

Novičarjem. **

Tat, rokomavh govori jezik drugim neuméten,
Mnoga po hlevu diši tvoja beseda, kmetávs!
Lepše biló bi berilo Novíc rokodelsko-kmetijskih,
Ako rokovnáške in menj bi kmetavske bilé.



* Natisneno v Čebelici.
** Še nenatisneno.

KAZALO.

	Stran
Preširnovo življenje	3
Preširnove poezije	11

Pesmi.

Strunam	49
Dekletom	50
Pod oknom	51
Prošnja	53
Kam?	55
Ukazi	55
Za slovó	57
Sila spomina	58
Izgubljena vera	59
Mornar	60
Soldaška	62
V spomin Valentina Vodnika	64
V spomin Andreja Smoleta	65
Od železne ceste	67
Zapuščena	70
Nezakonska mati	71
Pevcu	72

Balade in romance.

Hčerin svèt	75
Učenec	76
Dohtar	78
Turjaška Rosamunda	79

	Stran
Judovsko deklè	83
Zdravilo ljubezni	85
Lenora	88
Povodnji mož	98
Prekop	101
Neiztrohneno srce	103
Ribič	104
Ženska zvestoba	106
Orglar	115

Različne poezije.

Zvezdogledom	119
V spomin Matija Čopa	120
Nova pisarija	121
Prva ljubezen	128
Slovó od mladosti	130
Glosa	131
Zabavljívi napisi	133

Gazele.

Pesem moja je posoda tvojega imena	141
Očí sem večkrat vprašal, ali smem	142
Žalostna komú neznana je resnica, da jo ljubim	143
Draga! vém, kako pri tebi me opravljajo ženice	144
Med otroki si igrala, draga! lani — čas hití	145
Al' bo kal pognalo seme, kdor ga seje, sam ne vé	146
Kdor jih bere, vsak drugače pesmi moje sodi	147

Sonetje.

Očetov naših imenitne déla	151
Vrh solnea sije solnc nam cela čeda	152
Tak, kakor hrepení oko čolnarja	153
Dve sestri videle so zmoti vdane	154
Kupído! ti in tvoja lepa starka	155
Je ód vesel'ga časa teklo léto	156

Sonetni véneec.

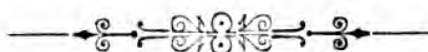
	Stran
Poet tvoj nov Slovincem venec vije	157
Ran mojih bo spomin in tvoje hvale	158
Iz srca svoje so kalí pognale	159
Mokrocvetočé rož'ce poezije	160
Iz krajev niso, ki v njih solnce sije	161
Cel čas so blagih sapic pogrešále	162
Obdajale so vtrjene jih skale	163
Viharjev jeznih mrzle domačije	164
Izdihljaji, solzé so jih rodíle	165
Jim moč so dale rasti neveselo	166
Ur temnih so zatirale jih sile	167
Lej! torej je bledó njih cvetje velo	168
Jim iz očí ti pošlji žarke mile	169
In gnale bodo nov cvet bolj veselo	170
Magistrale. Poet tvoj nov Slovincem venec vije	171
Ní znal molitve žlahtnič trde glave	172
Sanjalo se mi je, da v svetem raji	173
Velika, Togenburg! bilà je mera	174
Biló je, Mojzes! tebi naročeno	175
Na jasnem nebu mila luna sveti	176
Marskeri romar gre v Rim, v Kompostelje	177
Zgodí se v časih, da Mahomedani	178
Očí pri nji v deklet so bile sredi	179
Kedar previdi učenost zdravnika	180
Odprlo bo nebo po sodnjem dnevi	181
Al' prav se piše kaWa ali kafha	182
Ne bod'mo šalobarde! Moskvičanov	183
Apel podobo na ogled postavi	184
O Vrba! srečna draga vas domača	185
Popótnik pride v Afrike puščavo	186
Hrast, ki vihár na tla ga zimski trešne	187
Komúr je bila sreče dar klofuta	188
Življenje ječa, čas v nji rabelj hudi	189
Čez tebe več ne bo, sovražna sreča	190
Memento mori	191
Matiju Čopu	192

Krst pri Savici.

	Stran
Uvod	195
Krst	198
Opombe	214

Dostavek.

Nuna	215
Zarjavéla devica	217
Zdravíjca	218
Tri želje (Anastazija Zelenca)	220
Licovski strelec	221
Janezu Hradeckemu	223
Sveti Senán	226
Nebeška procesija	227
Pesem od zidanja cerkve na šmarni gori	232
Šmarna gora	236
Parizina	238
Ljubezni tiranija	247
Napis na grobu Matija Čopa	248
Napis na Linhartovem grobu	248
Napis na grobu Franceta Julijana	249
Uganki	249
Božje in hudičeve hiše v Ljubljani	250
Bog	251
Repiču	251
Slomšek	251
Ničemuren up	252
Čudni dehúr	252
Novičarjem	252



Natisnili J. Blasnikovi nasledniki v Ljubljani.

741272



